

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra germanistiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Analýza vybraných výukových materiálů se zaměřením na prezentaci
gramatického učiva

Analysis of Two Selected Teaching Materials with Focus on Presentation of
Grammar Curriculum

Terezie Červáková

Vedoucí práce: PaedDr. Dagmar Švermová

Studijní program: Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro základní školy a
střední školy

Studijní obor: Anglický jazyk – německý jazyk (N AJ-NJ)

2020

Odevzdáním této diplomové práce na téma „Analýza vybraných výukových materiálů se zaměřením na prezentaci gramatického učiva“ potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, 20. 3. 2020

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat PaedDr. Dagmar Švermové za odborné vedení mé diplomové práce, její cenné rady a vstřícnost. Zároveň bych chtěla poděkovat paní učitelce Mgr. Evě Švandové a Mgr. Dáše Moravcové za umožnění provedení praktické části této diplomové práce v jejich třídách.

ABSTRAKT

Tato práce se zabývá parciální analýzou dvou výukových materiálů, které se využívají k výuce němčiny jako cizího jazyka. Jedná se o materiály *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1*, které jsou často používány na středních školách k výuce německého jazyka na úrovni A1-A2. Analýza těchto materiálů se soustřeďuje na prezentaci gramatického učiva. Teoretická část této práce se zabývá výukovými metodami, současnými trendy a také rolí učebnicového souboru ve výuce. V praktické části této diplomové práce je provedena analýza prezentace a nácviku vybraných gramatických jevů a klasifikace cvičení, která se ve výukových materiálech nacházejí. Praktická část dále představuje výsledky testu, který byl proveden na základě vybraných gramatických jevů na Akademickém gymnáziu, škole hlavního města Prahy a Biskupském gymnáziu J. N. Neumanna v Českých Budějovicích. Na Akademickém gymnáziu je vyučován německý jazyk podle učebnicového souboru *Themen aktuell 1*, zatímco na Biskupském gymnáziu je vyučován podle *Direkt neu 1*. Gramatické jevy byly zvoleny podle toho, v jaké fázi výuky se studenti v době zadávání testu v učebnicovém souboru nacházeli. Poté byly stanoveny gramatické jevy, které byly v obou třídách prezentovány a nacvičovány, a tyto gramatické jevy byly obsaženy v testu a zároveň analyzovány. Výsledky testu prokázaly, že třída, která se učí pomocí *Direkt neu 1* dosáhla v testu lepších výsledků, a zároveň stanovily, že induktivní metoda, která je v *Direkt neu 1* použita, byla v tomto případě efektivnější.

Klíčová slova: gramatický jev, jazyková úroveň, výukový materiál, výuka němčiny, efektivita nácviku

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the partial analysis of two teaching materials which are used while teaching German as a foreign language. These materials are *Themen aktuell 1* and *Direkt neu 1*, which are frequently utilized at secondary schools for the teaching of German at the language level A1-A2. The analysis of these teaching materials concentrates on the presentation of the grammar curriculum. The theoretical part of this diploma thesis deals with the teaching methods, current trends and also with the role of the teaching material in teaching. In the practical part of this diploma thesis the analysis of the presentation and the practice of the selected grammatical phenomena and also the classification of the exercises, which are found in the teaching materials, is carried out. The practical part also presents the results of the test, which was carried out on the basis of selected grammatical phenomena at Akademické gymnázium, school of the capital city Prague and Biskupské gymnázium J. N. Neumanna in České Budějovice. At Akademické gymnázium German is taught according to the teaching material called *Themen aktuell 1*, while at Biskupské gymnázium it is taught according to *Direkt neu 1*. The grammatical phenomena were selected on the basis of the fact, what subject matter the learners were taught, when the test was assigned. The grammatical phenomena, which were taught at both classes, were determined afterwards and they were included into the test and also analysed. The results were better at the class which uses *Direkt neu 1*, which proved, that the inductive method, which is utilized in *Direkt neu 1*, was more effective in this case.

Key words: grammatical phenomenon, language level, teaching material, teaching German, efficacy of practice

Obsah

| | |
|--|----|
| Úvod..... | 8 |
| I. Teoretická část | 10 |
| 1. Koncepce učebnic a výukové metody | 10 |
| 1.1 Vývoj výukových metod..... | 11 |
| 1.2 Alternativní metody | 15 |
| 1.3 Současné trendy | 17 |
| 1.3.1 Problémové vyučování..... | 17 |
| 1.3.2 Projektová výuka..... | 18 |
| 1.3.3 Individualizace a diferenciacce | 19 |
| 1.3.4 Ostatní současné trendy..... | 20 |
| 2. Vývoj učebnic a role výukových materiálů ve výuce | 21 |
| 2.1 Vymezení pojmu učebnice a její charakteristické vlastnosti | 21 |
| 2.2 Hodnocení učebnic cizích jazyků | 24 |
| 2.2.1 Stockholmský katalog kritérií – Hans-Jürgen Krumm..... | 27 |
| 2.2.2 MŠMT - Themen aktuell 1 a Direkt neu 1 | 31 |
| 3. Metody a techniky pedagogického výzkumu | 33 |
| 3.1 Analýza | 34 |
| 3.2 Testování..... | 34 |
| 3.2.1 Druhy testů | 35 |
| 3.2.2 Vlastnosti testu | 36 |
| II. Praktická část | 37 |
| 4. Vybrané výukové materiály | 37 |
| 4.1 <i>Themen aktuell</i> | 37 |
| 4.2 <i>Direkt neu</i> | 38 |
| 5. Parciální analýza výukových materiálů..... | 40 |
| 5.1 Gramatické jevy | 40 |

| | |
|---|-----|
| 5.1.1 Přivlastňovací zájmena..... | 41 |
| 5.1.2 Modální slovesa..... | 56 |
| 5.1.3 Slovesa se změnou kmenové samohlásky | 70 |
| 5.1.4 Zápor | 83 |
| 5.1.2 Výsledky parciální analýzy | 94 |
| 6. Testování vybraných gramatických jevů..... | 96 |
| 6.1 Základní údaje o respondentech..... | 96 |
| 6.1.1 Biskupské gymnázium J. N. Neumanna a Církevní základní škola..... | 97 |
| 6.1.2 Akademické gymnázium, škola hlavního města Prahy | 98 |
| 6.2 Výsledky testu..... | 99 |
| 6.2.1 Přivlastňovací zájmena..... | 100 |
| 6.2.2 Způsobová slovesa v přítomném čase | 101 |
| 6.2.3 Slovesa se změnou kmenové samohlásky | 102 |
| 6.2.4 Zápor | 102 |
| 6.3 Vyhodnocení výsledků testu | 103 |
| Závěr..... | 104 |
| Resümee | 106 |
| Seznam literatury..... | 107 |
| Primární literatura..... | 107 |
| Sekundární literatura..... | 107 |
| Internetové zdroje | 109 |
| Seznam příloh..... | 112 |

Úvod

Tato diplomová práce s názvem *Analýza vybraných výukových materiálů se zaměřením na prezentaci gramatického učiva* porovnává prezentaci a nácvik zvolených gramatických jevů ve dvou výukových materiálech. Těmito zvolenými výukovými materiály jsou *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1*. Diplomová práce se věnuje postavení gramatického učiva v těchto výukových materiálech a vlivu výukových metod na vlastní koncepci, obsah a jeho zpracování daných epochou jejich vzniku. Zároveň si klade za cíl zjistit, do jaké míry může ovlivnit používání učebnic osvojování jazykových prostředků. Abychom mohli podrobit analýze vybrané učebnicové soubory, je nutné se zabývat vývojem výukových metod a dobou vzniku příslušných učebnic. Produkce učebnicových souborů je ovlivňována trendy, které určují způsob prezentace a nácviku jevů v daných obdobích, a právě proto, je v této diplomové práci obsažena kapitola o současných trendech, které směřují např. k individualizaci a diferenciaci výuky, problémovému vyučování, projektové výuce, používání moderních technologií ve výuce, řešení problematiky genderových rozdílů a etnických faktorů. Vzhledem k tomu, že v centru této práce stojí téma porovnávání dvou učebnicových souborů, nachází se v teoretické části také kapitola o učebnici, její roli ve výuce a o tom, jak důležitou pozici má pro práci učitele a žáka.

Parciální analýza byla zaměřena konkrétně na zvládnutí vybraných gramatických jevů, které na základě požadavků daných kurikulárními dokumenty byly probrány v 1. ročníku čtyřletého gymnaziálního cyklu. Učebnicové soubory *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1* byly podrobeny zkoumání, protože tyto dva výukové materiály jsou jedny z nejfrekventovaněji využívaných učebnicových souborů na českých středních školách pro jazykovou úroveň A1-A2. Z těchto výukových materiálů poté byly stanoveny gramatické oblasti tj. přivlastňovací zájmena, časování způsobových sloves v přítomném čase, časování sloves se změnou kmenové samohlásky a zápor, jejichž nácvik a efektivita byla ověřována. Z různých metod a technik pedagogického výzkumu byla zvolena pro tento účel parciální analýza a testování. Testování bylo provedeno na výzkumném vzorku 28 respondentů a zaměřeno na osvojení prezentovaných gramatických jevů podle učebnic *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1*, které se vyznačují rozdílnými přístupy a důrazem na komunikativní, jazykovou a interkulturní složku. Testovací metoda má výhody: zadání více studentům najednou, stejné úkoly a stejná pravidla vyhodnocení a objektivní stanovení výsledků ověřování.

Na základě parciální analýzy a testu byly poté ověřeny hypotézy, které se nabízely vzhledem ke koncepci používaných učebnic a době jejich vzniku. První hypotéza se zabývá tím, do jaké míry může využití metod prezentace gramatického učiva ovlivnit kvalitu a trvalost zapamatování si osvojovaného učiva. Studenti, kteří se učí podle *Direkt neu 1* tj. učebnice, která využívá spíše induktivní metodu, budou mít v testu lepší výsledky než studenti, kteří se učí podle *Themen aktuell 1*, tj. učebnice, která používá spíše metodu deduktivní. Druhá hypotéza vychází z kvantity a kvality cvičení na daný gramatický jev, tj. zda počet cvičení a typologie cvičení může určit hloubku osvojení dané problematiky. *Direkt neu 1* obsahuje pro většinu jevů širší a pestřejší škálu cvičení než *Themen aktuell 1*, což také ovlivní výsledky studentů v testu.

I. Teoretická část

1. Koncepce učebnic a výukové metody

Tato kapitola se věnuje nejznámějším výukovým metodám, jejich rozdělení a přehledem se soustředěním na to, jakým způsobem se zabývaly gramatickou složkou jazyka. Výukové metody měly vliv na podobu výukových materiálů, které v té době vznikaly a tak měnily jejich podobu.

Výukovou metodu lze podle Maňáka (2003, s. 23) definovat jako „uspořádaný systém vyučovací činnosti učitele a učebních aktivit žáků směřujících k dosažení daných výchovně-vzdělávacích cílů.“ Existuje několik úhlů pohledu na to, jakým způsobem klasifikovat metody. Tato práce se zabývá především vývojem výukových metod, ale Maňák (2003, s. 48-49) představuje také jinou klasifikaci např. metody klasické, aktivizující a komplexní. Klasické výukové metody se dělí na metody slovní (např. vyprávění, vysvětlování, práce s textem), metody názorně-demonstrační (např. předvádění a pozorování, práce s obrazem) a metody dovednostně-praktické (např. napodobování, experimentování). Aktivizující metody zahrnují např. metody diskusní, řešení problémů, didaktické hry etc. Do komplexních výukových metod patří např. frontální výuka, skupinová a kooperativní výuka, samostatná práce žáků, brainstorming, projektová výuka, výuka dramatem, učení v životních situacích, výuka podporovaná počítačem etc.

Výukové metody jsou bezpochyby nedílnou součástí výuky. Pokud učitel využívá jejich široké spektrum, tak tím demonstruje např. svou profesionalitu, protože pomocí různých metod mohou učitelé výuku diferencovat a žáky všestranně rozvíjet, motivovat, vzbudit u nich zájem k předmětu etc. (Čapek, 2015, s. 25–26) Existuje široké spektrum výukových metod, které jsou rozdílné. Právě proto je nutné metody vhodně volit, střídat je a využívat jejich různorodost.(Maňák, 2003, s. 24) Podle Zormanové (2012, s. 7) neexistuje metoda, která by byla pokládána za dobrou a která by naopak byla vnímána jako špatná. Faktor, který zde rozhoduje, je, zda jsou vhodně použity a zda jsou přiměřené např. věku, vědomostem a dovednostem žáků.

Výukové metody ovlivnily podobu *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1*. Učebnicové soubory z 80. let dosahují vyrovnanosti mezi lingvistickými a mimolingvistickými údaji se zřetelem na komunikační stránku jazyka. (Z přednášky PaedDr. Dagmar Švermové) Roku 1987 byla v Německu vydána první verze učebnicového souboru *Themen*, která se v Československé republice začala vydávat od roku 1991. V 90. letech dochází také k obsažení národních a

regionálních aspektů v učebnicových souborech, tzn., že učebnicové soubory obsahují doplňkové materiály, slovníky etc., které pomáhají studentům s přiblížením učiva. (Z přednášky PaedDr. Dagmar Švermové) Roku 1994 se začal v Německu vydávat *Themen neu*, což byla upravená verze původního učebnicového souboru. Pro učebnicové soubory, které vznikají v současné době, jsou typické např. interkulturní přístup, rozdílné metodické koncepce, autonomie studenta, sociální formy a sebeevaluace. (Z přednášky PaedDr. Dagmar Švermové) Mezi tyto učebnicové soubory patří např. také *Direkt neu 1* a *Themen aktuell 1*. *Themen aktuell Kursbuch* byl vydán roku 2003 (Aufderstrasse, 2003, s. 2) a *Themen aktuell* pracovní sešit roku 2004 (Bock, 2004, s. 2). Originální vydání *Direkt* bylo publikováno roku 2004, mezinárodní vydání roku 2006, české vydání roku 2007 a nové přepracované vydání roku 2011. (Motta, 2011, s. 2)

1.1 Vývoj výukových metod

Gramaticko-překládová metoda

První významnou metodou je gramaticko-překládová metoda, která původně sloužila k vyučování latiny a řečtiny a její základ tvoří psaný a literární jazyk. Jedním z cílů této metody je, aby žáci rozvíjeli svou intelektuální stránku. (Neuner, 1996, s. 10) Dalším cílem je, aby byli žáci schopni číst literární díla, která jsou napsána v daném jazyce a tak také poznávat kulturu dané země. Jak již z názvu metody vyplývá, soustřeďuje se na překlad a také na čtení a psaní. Dále se klade silný důraz na gramatickou stránku jazyka, u které se volí deduktivní způsob, tj. učitel představí žákům pravidlo a studenti si ho zapamatují a aplikují ho. Zároveň je také důležité opravovat chyby, které studenti dělají. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 17-20) Studentům je tedy vysvětleno gramatické pravidlo a poté dostávají věty, které nový gramatický jev obsahují. Následuje překlad těchto vět z cílového jazyka do mateřského a obráceně. (Harmer, 2007, s. 63) Co se týče role učitele v této metodě, lze stanovit, že je autoritou ve třídě a studenti ho poslouchají. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 19) Zároveň je během této metody málokdy používán cílový jazyk a studenti se tak soustřeďují na aktivity popsané výše a nevěnují příliš mnoho pozornosti mluvení a poslechovým cvičením. (Scrivener, 2011, s. 31) Tato metoda je zastoupena v učebnicových souborech, které vznikaly v 50. letech, protože v nich je kladen velký důraz na gramatickou stránku jazyka. (Bausch, 1991, s. 241) Učebnicové soubory, které vznikaly v 50. letech, jsou stále ještě ovlivněny gramaticko-překládovou metodou. (Z přednášky PaedDr. Dagmar Švermové)

Přímá metoda

Přímá metoda je pokládána za protipól ke gramaticko-překladové metodě. Rozvíjela se na konci 19. století a jedním z jejích základních charakteristik je, že se přestalo využívat překladu. (Harmer, 2007, s. 63) Jejím hlavním cílem je soustředění na komunikaci a překlad se nahrazuje jinými prostředky např. demonstrací, vizuálními pomůckami etc. Od začátku učení se cizích jazyků pracují studenti na výslovnosti, opravují své chyby a gramatika je vyučována induktivně, tj. žáci si musejí pravidla stanovit sami za pomoci např. různých příkladových vět. Cílem této metody je naučit studenty komunikovat a myslet v cílovém jazyce. Studenti jsou během této metody aktivnější v porovnání s gramaticko-překladovou metodou a učitel je vnímán spíše jako partner. Dalším charakteristickým znakem je, že studenti používají jazyk v takových situacích, které navozují, jak by vypadala realita a reálné použití jazyka. Důraz se klade na jazyk mluvený, kulturu tj. historii, zeměpis, informace o denním životě etc. a slovní zásobu, která je upřednostňována nad gramatikou. Největší prioritou je tedy mluvení a s ním spojená výslovnost, poté čtení a psaní, které vychází z toho, o čem žáci mluvili. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 25-31)

Audio-lingvistická metoda

Audio-lingvistická metoda sdílí některé své typické rysy s metodou přímou, protože např. klade důraz na mluvení a výslovnost. Zároveň zde však můžeme spatřovat rozdíly např. v tom, že se soustřeďuje převážně na gramatické struktury spíše než na slovní zásobu. Zakládá se na principech behaviorismu a používá tzv. principu podmiňování např. právě k utváření větné stavby etc. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 35) Dalším příkladem využití behaviorismu v této metodě je, že studenti poslouchají vzorové dialogy, které pak několikrát opakují a drilují. (Scrivener, 2011, s. 31) Jedním z principů této metody je napodobit učení se dalšího jazyka učení se jazyku mateřskému. (Neuner, 1996, s. 11) Důležitou roli zde hrají kontext, použití cílového jazyka ve vyučování, okamžitá oprava chyb žáků, pevné pořadí učení dovedností tj. poslech, mluvení, čtení a psaní. Zároveň je podstatné, aby se studenti spolu s učením cizího jazyka učili také údaje o kultuře dané země. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 42-44) Dalším charakteristickým znakem této metody je, že klade důraz na autentičnost jazykových příkladů, imitaci a názornost. (Neuner, 1996, s. 12) Role učitele je taková, že řídí a kontroluje používání jazyka a zároveň je jeho úkolem poskytovat vhodný jazyk, který mohou studenti imitovat. Ke gramatice se přistupuje induktivním způsobem. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 44-45) V centru této metody stojí mluvení, které je propojeno s ostatními dovednostmi, které jsou na něm závislé. Zda žák ovládá dovednost mluvení, prokazuje převážně jeho výslovnost, gramatika a rychlé a přesné

odpovídání v daných situacích. (Richards, Rodgers, 2001, s. 58) S audio-lingvistickou metodou je také příbuzná metoda audio-vizuální, pro kterou je však typické použití vizuálních prvků ve vyučování. (Neuner, 1996, s. 11-12) Vývoj učebnicových souborů směřoval v 60. letech k ovládnutí jazykově praktických dovedností a také ke komunikaci v každodenních situacích. Na školách zároveň začaly vznikat jazykové laboratoře. (Z přednášky PaedDr. Dagmar Švermové)

Komunikativní metoda

Roku 1970 se začala utvářet nová tzv. komunikativní metoda. Stoupencům této metody bylo jasné, že není možné se zabývat pouze lingvistickou stránkou jazyka, ale také tou komunikativní tzn. znalostí toho jak jazyk vhodně používat. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 115) Jazyk je v této metodě vnímán jako prostředek ke komunikaci. (Richards, Rodgers, 2001, s. 159) Předpokladem této metody je, že žáci se dokáží naučit nejvíce, když se stanou součástí smysluplné komunikace. (Scrivener, 2011, s. 31-32) Komunikativní metoda využívá autentického jazyka, zjišťování záměru autora, koheze a koherence, vyjadřování myšlenek a názorů, kooperování studentů, sociálního kontextu a autentické komunikace. Cílem této metody je, aby studenti byli schopni komunikovat v cílovém jazyce a vše, co se ve vyučování odehrává je s důrazem na komunikativní záměr. Učitel v této metodě přebírá převážně dvě funkce. Nejprve je vnímán jako facilitátor, protože vytváří komunikační situace, ale během aktivit přebírá roli poradce. Právě skrze komunikaci studenti poznají, že dělají něco smysluplného a zvýší se jejich motivace. Zároveň tato metoda vytváří prostor pro individualitu žáků např. tím, že vyjadřují svůj názor a myšlenky. Důležité jsou funkce jazyka a to, aby studenti poznali, jak pomocí daných forem mohou jistou jazykovou funkci vyjádřit. Důraz se klade na všechny čtyři dovednosti již od začátku vyučování a slovní zásoba a gramatické struktury vycházejí právě z funkcí a kontextu, ve kterých jsou použity. V této metodě se preferuje spíše používání cílového jazyka, ale mateřský jazyk lze v rozumném množství také použít. Při hodnocení je důležitá nejen přesnost používání jazyka, ale také jeho plynulost. Pokud se jedná o aktivitu zaměřenou na plynulost, chyby se tolerují a učitel se na ně může soustředit při aktivitě zaměřené na přesnost. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 119-125) Co se týče studentů, účastní se daných aktivit a spíše než s učitelem spolupracují spolu. (Richards, Rodgers, 2001, s. 166) Aby byla aktivita opravdu komunikativního charakteru, musí být dobře promyšlena a studenti by měli cítit potřebu něco sdělit a mít záměr pro komunikaci. (Harmer, 2007, s. 69-70) Pro období od poloviny 70. let je typický tzv. komunikativní přístup, pro který je charakteristický funkční přístup ke gramatice tzn., že jsou

vybrány jevy, které jsou využitelné v konkrétní situaci. Učebnicové soubory, které vznikly v těchto letech, často postrádají systematické lingvistické zpracování učební látky. (Z přednášky PaedDr. Dagmar Švermové)

Přirozený přístup

Tracy Terrell a Stephen Krashen jsou představiteli přirozeného přístupu. (Richards, Rodgers, 2001, s. 178) Podstatou tohoto přístupu je, že se žáci učí jazyk podobně, jako se dítě učí jazyk mateřský. (Scrivener, 2011, s. 32) Důležité je vystavení žáka danému jazyku spíše než procvičování a opakování dané oblasti. Dále také klade důraz na emoční připravenost žáků pro učení a porozumění. Nejprve je upřednostňováno porozumění a poté až produkce jednotlivých oblastí. Centrální myšlenka je soustředění se na komunikaci, která je pokládána za primární funkci jazyka. Slovní zásoba stojí v centru tohoto přístupu, zatímco gramatika pouze určuje, jakým způsobem je slovní zásoba uspořádána. Základem je rozdělení na podvědomé osvojování jazyka a vědomé učení, které ale nevede k osvojení. Syllabus se vyvíjí podle následujících aspektů tj. zájmu a potřeb žáků, témat, situací a funkcí. Dalším typickým aspektem přirozeného přístupu je, že žáci nemusí mluvit, dokud nejsou připravení. Musí ale odpovídat učiteli jiným způsobem. Při tomto přístupu se také používají různé druhy materiálu např. obrázky, vizuální pomůcky, mapy, knihy, reklamy, hry etc. (Richards, Rodgers, 2001, s. 179-188)

Úkolově orientovaná výuka (Task-based approach)

V centru této výuky se nachází praktický úkol vycházející z běžného života a příprava na něj, jeho vykonání a reflektivní analýza. (Scrivener, 2011, s. 32) Tento úkol se musí vykonávat za specifickým účelem, mít jasný výsledek a na jeho konci by měla být studentům poskytnuta zpětná vazba na provedení aktivity. Učitel vybírá a uspořádává aktivity takovým způsobem, aby byly vhodné pro jazykovou úroveň studentů, a sleduje studenty v průběhu vykonávání aktivity. Vzhledem k tomu, že tento druh výuky je považován za variantu komunikativního přístupu, je primárním cílem jazyka komunikace a také používání jazyka k praktickým účelům. Důležité je, aby studenti používali správné formy jazyka. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 154-157) Během úkolu pracují studenti s autentickým jazykem, aktivita může být také často fyzického pojetí, vyžaduje se od studentů spolupráce, předchozí zkušenosti etc., což zvyšuje motivaci studentů. (Richards, Rodgers, 2001, s. 229)

1.2 Alternativní metody

Lexikální přístup

Lexikální přístup, jehož hlavními představiteli jsou M. Lewis a J. Hill, zdůrazňuje důležitost lexikálních částí v komunikaci a vystavení studenta jazyku a experimentování s ním. (Scrivener, 2011, s. 32) Tyto lexikální části znamenají víceslovná prefabrikovaná spojení, která stojí v centru tohoto přístupu. Jazyk tedy není vnímán jako celek skládající se z gramatiky a slovní zásoby, nýbrž skládající se právě z lexikálních částí. (Harmer, 2007, s. 74) Doposud však není zcela přesně definováno, jak zařadit tuto metodu do vyučování, protože slovní zásoba je pouze jeden z aspektů jazyka. (Richards, Rodgers, 2001, s. 138)

Tichý způsob (The Silent Way)

V souvislosti s tichým způsobem je nutné zmínit kognitivní přístup, který byl hojně využíván v 70. letech 20. století. Jeho základní charakteristikou je, že v centru stojí lidské poznání, žáci jsou zodpovědní za své učení, formulují a testují své hypotézy, a tak zjišťují, jak fungují pravidla cizího jazyka. Chyby odkrývají žákům, jak pravidla vypadají a tak jsou testovány jejich hypotézy. Ke kognitivnímu přístupu existují materiály, které jsou jak deduktivní, tak induktivní ve svém přístupu ke gramatice. Z tohoto přístupu nevznikla žádná metoda, ale mnoho nových metod se jím inspirovalo nebo s ním sdílí společné charakteristické aspekty např. tichý způsob. Představitelem tichého způsobu je Caleb Gattegno, pro kterého byla důležitá perspektiva žáka. Charakteristické znaky této metody jsou, že studenti si vyvíjejí vlastní vnitřní kritéria pro správnost, což jim pomáhá v tom být zodpovědný za své vlastní učení, navazuje se na předchozí znalosti studentů a učitelovo ticho pomáhá žákům vytvářet autonomii. Toto ticho samozřejmě neznámá, že učitel nesmí během výuky promluvit. Měl by ale mluvit jen v případech, kdy je to nutné. V této metodě se zároveň nepoužívá se překlad a využívá se kooperace žáků. Již od začátku je pozornost soustředěna na výslovnost, u prezentace gramatiky je upřednostňována induktivní metoda. Slovní zásobě se z počátku pozornost příliš nevěnuje. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 51-65) Podstatou této metody tedy je, aby studenti sami objevovali jazyk a nedocházelo k memorování a rutinnímu opakování dané látky. (Harmer, 2007, s. 68)

Společenské jazykové učení (Community Language Learning)

Představitelem této metody byl Charles A. Curran (Richards, Rodgers, 2001, s. 90) Společenské jazykové učení vnímá žáka jako celou osobnost včetně jeho intelektu, fyzických reakcí, pocitů, touhy k učení etc. Mezi charakteristické aspekty této metody patří např. vztah se studenty a zároveň vztah mezi nimi, komunikativní využívání jazyka, využívání překladu,

kooperace studentů a vytváření pocitu u studentů, že jsou součástí komunity. Mezi další aspekty této metody patří, že studenti přejímají zodpovědnost za své učení a také se o tomto procesu mnohé dozvědí. Právě tím, jak funguje učení jazyka v komunitě, se mohou studenti naučit mnohé také od ostatních jejích členů. Učitel je v této metodě v roli poradce, který chápe, jaký stres z učení jazyka prožívají a slouží jako podpora pro studenty. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, 85-94) Tak tedy učitel pomáhá studentům vyjádřit to, co chtějí sdělit např. pomocí překladu, návrhů či pozměňování výroků studentů. (Harmer, 2007, s. 68) Nejdůležitějšími dovednostmi pro tuto metodu je porozumění a mluvení a k tomu se používá také čtení a psaní. U ostatních oblastí záleží převážně na jazyku studentů a poté je možné se věnovat např. gramatice, výslovnosti a slovní zásobě. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 96-97) Další zajímavostí je, že žáci sami jmenují, čemu by se chtěli ve vyučování věnovat, a tak se utváří sylabus vyučování. (Richards, Rodgers, 2001, s. 93)

Celková fyzická odezva (Total Physical Response)

Představitel této metody je James Asher, který zjistil, že nejefektivnějším způsobem, jak se naučit cizí jazyk, je poslouchat rozkazy instruktora. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 104) Nejvhodnější je pro začátečníky nebo studenty, kteří mají nižší úroveň cizího jazyka. (Scrivener, 2011, s. 32) Hlavním aspektem této metody je, že je nejprve soustředěna pozornost na porozumění a poté až na mluvení. Studenti vyvíjejí reálnou fyzickou aktivitu, poslouchají rozkazy v imperativu, mluvení má přednost před psaním a žáci sami rozhodnou, kdy se cítí připraveni a začnou mluvit. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 107-108) Lze tedy stanovit, že učení neprobíhá skrze překlad, ale skrze fyzickou aktivitu, protože nejprve jsou odpovědi studentů fyzické a poté slovní. (Richards, Rodgers, 2001, s. 73) Celková fyzická odezva však neprobíhá pouze tak, že je učitel jediným zdrojem povelů. Jakmile studenti rozumí povelům, může se role ve třídě vyměnit a jeden z nich začne dávat rozkazy ostatním. (Harmer, 2007, s. 68) Právě tím, že je v této metodě napodoben proces toho, jak se učí děti mluvit mateřským jazykem, je zredukován stres studentů na minimum. Dalším způsobem, jak zmírnit stres studentů, je zkonstruovat vyučování tak, aby bylo zábavné. V této metodě stojí v centru gramatika a slovní zásoba. Na mluvení a porozumění je kladen větší důraz než na psaní a produkci. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 109-110)

(De)Sugestopedie

Hlavním představitelem této metody je Georgy Lozanov a tato metoda se vyznačuje tím, že jsou v ní užity dekorace, nábytek, uspořádání učebny, hudba a zároveň je také charakteristickým prvkem autoritativní chování učitele. (Richards, Rodgers, 2001, s. 100)

Cílem je odstranění psychických bariér a strachu během učení cizího jazyka. Využívá se zde tzv. periferního učení, tzn., že učení studentů ovlivňuje to, co se okolo nich nachází, i přesto že tomu nevěnují příliš velkou pozornost. Dále si studenti mohou zvolit zcela novou identitu, využívá se pozitivního myšlení a procesu infantilizace, kdy učitel je vnímá jako rodič a student jako dítě. V této metodě je důležitá slovní zásoba, zatímco gramatické není věnován příliš velký prostor. Tato metoda se nebrání využívání mateřského jazyka, ale postupem času jeho role slábne. (Larsen-Freeman, Anderson, 2011, s. 71-80)

1.3 Současné trendy

Výukové metody a jejich vývoj však nejsou jediným faktorem, který ovlivňoval a ovlivňuje podobu výukových materiálů. Dalším aspektem, který do jejich vzhledu a obsahu značně zasahuje, jsou trendy, které se v pedagogice v daném období uplatňují. V současné době se jedná např. o problémové vyučování, projektovou výuku, individualizaci a diferenciaci žáka, stále vzrůstající používání moderních technologií, genderové rozdíly, etnické rozdíly etc.

1.3.1 Problémové vyučování

Jedním ze současných trendů je problémové vyučování, které právě cílí na zvýšení účinnosti vyučování a zároveň obrací svou pozornost k žákovi, k jeho psychické činnosti, samostatnosti a aktivitě. (Jelínek, 1969, s. 49) Problémové vyučování je efektivní, protože právě tím, že žák vyvíjí svou vlastní aktivitu, se učí danou oblast ovládat. Metoda problémového vyučování má žáky naučit nejen probírané oblasti, ale také u nich vyvinout sebedůvěru, tvořivost a radost z poznání. (Houška, 1991, s. 23-24) Žák je během tohoto typu vyučování vystaven tzv. problému, který má za úkol vyřešit a během řešení si žák osvojuje nové poznatky a také získává zcela nové zkušenosti, které rozvíjí jeho osobnost i znalosti dané oblasti. Klíčem k tomu, aby problémová výuka fungovala co nejlépe, je stanovit obtížnost daného problému tak, aby v sobě spojoval to, co žáci již znají a to, co neznají. Právě tato kombinace zajišťuje, že žáci nebudou mít pocit, že je pro ně vyřešení problému příliš jednoduché, ale ani příliš obtížné. (Jelínek, 1969, s. 50-52)

Problémovou výuku lze zařadit také do vyučování cizího jazyka např. pro rozvoj řečových dovedností, písemného vyjadřování, porozumění poslechu a čtení. Problém, kterému zde studenti čelí, jsou také obtížnosti a nejistota během vyjadřování. Tak lze problémovou výukou např. demonstrovat studentům, že mohou používat různé opisné způsoby během vyjadřování se, u receptivních dovedností lze zase studentům představit způsoby, jak využívat odhad a vycházet ze svých znalostí, aby odkryli význam daného slova či gramatické struktury. Další možností je např. zjišťování informací pomocí cizího jazyka či úlohy, ve kterých hraje

důležitou roli neúplný kontext, a žáci pak sami příběh dokončují nebo naopak vymýšlejí jeho začátek. Při věnování se gramatice lze tuto výuku aplikovat např. při stanovování určitých jevů a jejich pravidel, ze kterých následně vyplývá zobecnění nebo při stanovování vyjadřovacích prostředků. Oprava chyb může také nést jisté typické charakteristiky problémového vyučování, převážně pokud ji učitel využije takovým způsobem, že si žáci opravují chyby sami. Zároveň lze také v určitých případech zadat jistou problémovou situaci jako domácí úkol a žáci na ní tak mohou pracovat i mimo vyučování. (Jelínek, 1969, s. 58-65)

Problémové vyučování však s sebou přináší charakteristiky, které pro některé učitele mohou působit jako negativní např. že je náročné na přípravu učitele a také po metodické stránce, záleží na prezenci žáků a dostatečném vybavení školy etc. Je potřeba ale také zmínit, že problémová výuka je sice náročná, ale zároveň studenti opravdu naprosto využijí dobu vyučování a když objevují sami různá řešení, tak se opravdu během vyučování mnoho naučí. (Jelínek, 1969, s. 51-66)

1.3.2 Projektová výuka

Projektové vyučování vzniklo na počátku 20. století a jeho hlavní zástupci jsou J. Dewey a W. H. Kilpatrick, kteří vnímali projektové vyučování jako možnost k demokratizaci a humanizaci vyučování a školy obecně. (Skalková, 2007, s. 234) Tento druh výuky klade důraz na aktivitu žáků a respektuje jejich individualitu. Žáci během této výuky získávají větší kontakt s využitím dané oblasti, učí se řešit různé problémy a zároveň se během této výuky naučí plánovat, organizovat a hodnotit své výkony a tak vlastně přebírají odpovědnost za své učení. Dalším charakteristickým rysem projektové výuky je, že během ní žáci používají své znalosti i z jiných předmětů, seberealizují se a naučí se tomu, jak funguje práce ve skupině. (Dömischová, 2011, s. 26- 27)

Projektová výuka má výhody např. z hlediska procesu učení, žáka, učitele a školy jako instituce. Z hlediska procesu učení projektová výuka umožňuje např. dosahování cílů základního vzdělávání, tj. žáci si osvojují strategie učení, jsou motivováni pro celoživotní učení, rozvíjí se u nich tvořivé myšlení, logické přemýšlení, řešení problémů, komunikace s ostatními, spolupráce etc. Dále se zde rozvíjí klíčové kompetence, žáci se zabývají průřezovými tématy, posilují se mezipředmětové vztahy, pomáhá k individualizaci žáka, protože záleží na jeho schopnostech, jak se daným tématem bude zabývat etc. Přínosné je také chápání v celistvostech, interkulturní učení, sociální učení a změny v organizaci výuky. Co se týče hlediska žáka, tak projektová výuka dokáže žáka svým tématem motivovat, může změnit

jeho postoje k vnímání učení, školy a také k učitelovi, protože všechny tyto subjekty najednou získávají novou roli a také respektuje individualitu žáka a jeho schopnosti. (Dömischová, 2011, s. 42-48) Žák se skrz projektové vyučování naučí nejen danou oblast, ale také se průběhem vyučování učí jak vyhledávat informace a také jak se vlastně učit. (Dvořáková, 2009, s. 96) Učitelova role se mění, protože v projektové výuce přebírá roli partnera a pomocníka, který zároveň organizuje průběh projektu. Projektová výuka také pozitivně ovlivňuje školu jako instituci, protože se během ní škola stává otevřenější okolnímu světu a ostatním institucím, neboť žáci mohou během projektu navštěvovat ostatní instituce a s nimi spolupracovat. (Dömischová, 2011, s. 49)

Projektová výuka má však také rysy, které mohou být vnímány jako negativní a to z hlediska žáka, učitele a školy jako instituce. Jako negativní u žáků je spatřován fakt, že může často dojít k nekázni. Pro učitele je projektová výuka časově náročná nejen na přípravu, ale také na organizaci. Učitelé také často neznají její principy, nemají s projektovou výukou zkušenosti a v praxi nemají představu o tom, co projektová výuka obnáší. Z hlediska školy jako instituce je projektová výuka organizačně náročná, protože se musí často dobře naplánovat, upravit podle ní rozvrh etc. (Dömischová, 2011, s. 51-53) Jiní kritici projektové výuky také tvrdí, že u ní dochází k oslabení teoretické stránky dané oblasti a že může být nesystematická etc. (Dvořáková, 2009, s. 103)

1.3.3 Individualizace a diferenciac

Každý žák se liší od toho druhého a učitel by tento fakt neměl opomenout. Je potřeba, aby se ve výuce dbalo na potřeby jednotlivých žáků, na jejich osobnost a rozvoj, neboť žáci se od sebe liší např. svými schopnostmi, zájmy etc. (Houška, 1991, s. 8) Podstatou individualizace tedy je, že se vyučování přizpůsobuje jednotlivým žákům, protože každý žák je odlišný. Z toho tedy vyplývá, že individualizace je úzce spojená s diferenciací. (Skalková, 2007, s. 229) Každý žák je rozdílný a z toho vyplývá, že se ve třídě mohou nacházet žáci se speciálními vzdělávacími potřebami tj. např. handicapované děti s různými formami tělesného, duševního, smyslového nebo řečového postižení. Zároveň do této skupiny také můžeme zařadit děti, které se nachází v nepříznivých podmínkách, které ovlivňuje jejich sociokulturní prostředí a také nadané děti. (Průcha, 2013, s. 167) Je těžké stanovit, jak takovým žákům pomoci a také jak definovat jejich potřeby. Například pro poznávání nadaných žáků se doporučuje zvážit, např. zda dítě vyniká v některém předmětu, jak náročné jsou jeho zájmy, jakým způsobem se vyjadřuje, zda je zvědavý, zda je to perfekcionista, jestli pracuje rád na složitých úkolech, uvažuje hypoteticky etc. (Cihelková, 2017, s. 13)

Diferenciaci žáků lze provést několika způsoby např. je možné obměnit zadání a požadavky pro žáky, což je ale náročné pro učitele. Další možností je ponechat všem k řešení stejný úkol a ponechat samotnou diferenciaci na žácích, tj. každý si v úkolu najde oblast, která odpovídá jeho znalostem a se kterou se může zabývat. (Portmann-Tselikas, 1998, s. 57) Lze také použít např. samostatnou práci, řešení problémových situací různé míry náročnosti, praktickou činnost etc. (Skalková, 2007, s. 232) Individualizace (diferenciace) může probíhat např. školou, uvnitř školy či skupinami uvnitř jedné třídy. Individualizace školou znamená, že existují pro žáky oddělené instituce podle různých kritérií např. fyzické charakteristiky, intelektu, nadání, budoucí životní kariéry, náboženství či etiky. Individualizace uvnitř školy zahrnuje diferenciaci stejnorodými třídami, které vznikají buď na kvantitativním kritériu (např. podle výsledků, IQ etc.) nebo na kvalitativním kritériu (např. podle jejich zájmu, budoucího oboru etc.) Dále je také možné v rámci individualizace (diferenciace) uvnitř třídy vytvářet menší skupiny např. podle jejich výkonu a tyto skupiny v některých předmětech od sebe oddělit. Individualizace však s sebou přináší i jiné důsledky. Škola se musí přizpůsobit tomuto trendu a využít např. tzv. týmového vyučování, kterého se účastní dva a více učitelů, pomocného personálu či odborníků. Dále musí být také vybavena po materiální stránce např. učebnicemi, školními knihami, videozáznamy etc. (Vališová, Kasíková, 2011, s. 156-158)

1.3.4 Ostatní současné trendy

Moderní technologie

Moderní technologie se staly nejen nedílnou součástí našeho života, ale také se čím dál tím více začínají zařazovat do výuky. Učitel přestává být hlavním zdrojem informací a poznatků, protože studenti mají možnost používat různé druhy informačních a komunikačních technologií, a tak se může věnovat zprostředkování učení. (Ginnis, 2019, s. 6)

Genderové rozdíly

V dnešní době se stále více řeší otázka genderu a tak se samozřejmě této tématice není možné vyhnout ani v oblasti vyučování. Průcha (2013, s. 165-166) uvádí, že bylo provedeno několik výzkumů, které se zabývaly otázkou genderu ve vyučování, a zjistily, že ve většině případů jsou ve vyučování zvýhodňováni chlapci nad dívkami a podle toho také odpovídá i chování učitelů k chlapcům. Je jim tedy např. věnováno více pozornosti a jsou častěji vyvoláváni během vyučování. Zároveň se také odborníci zabývají zkoumáním rozdílnosti učebních stylů u mužů a žen. (Průcha, 2013, s. 165-166)

Etnické faktory

Dalším současným trendem je zabývání se etnickými faktory a tím, jakou roli ve vyučování hrají. Etnické faktory zahrnují např. předsudky vůči příslušníkům etnické menšiny a zároveň se také zkoumá, jak etnická příslušnost souvisí s učebním stylem. (Průcha, 2013, s. 166-167)

2. Vývoj učebnic a role výukových materiálů ve výuce

Jak již bylo zmíněno výše, výukové metody a současné trendy jsou faktory, které ovlivňují podobu výukového materiálu, který se skládá z různých složek a učebnice je tou základní. Role učebnice je ve vyučování zásadní a tvoří jeho nedílnou součást. Tato diplomová práce se zároveň věnuje analýze dvou výukových materiálů, a proto je důležité představit si učebnici, její funkce, hodnocení etc.

2.1 Vymezení pojmu učebnice a její charakteristické vlastnosti

Je také důležité stanovit, které aspekty výraz *učebnice* zaštiťuje. Tento pojem zahrnuje „všechny knižní (tištěné, psané) prostředky, specificky určené pro podporu procesu tvorby a nabývání vzdělání žáků/studentů/jiných osob.“ (Sýkora, 1996, s. 5) Dále se také odlišuje učebnice od učebnicového souboru tj. učebnice je uzavřený prostředek, který obsahuje didaktickou a metodickou koncepci např. stanovení cíle, progresi, postup ve výuce etc.). Zároveň také obsahuje všechny pomocné materiály. Učebnicový soubor však zahrnuje různé části např. pracovní sešit, slovníček, gramatický přehled, příručku pro učitele etc. (Bausch, 1991, s. 240) Učebnice je často nepostradatelnou složkou během vyučování a učení se, neboť podporuje učitele i žáky. Nachází se v ní široké množství materiálů, které výuku pomáhají zefektivnit např. názorné prostředky, materiály pro motivaci a podporu samostatné studijní činnosti žáků, ucelené vysvětlení daného tématu etc. (Sýkora, 1996, s. 5) Výukový materiál se však neskládá pouze z učebnice. Učebnice je v drtivé většině případů doplněna ještě pracovním sešitem, který je nejvhodnější pro fázi fixace, neboť se v něm nachází mnoho různých cvičení, která mohou být vyplněna ve škole nebo také doma.

Dalším způsobem, jak na učebnici můžeme nahlížet, je učebnice jako součást různých systémů, tj. projektu vzdělávání, didaktických prostředků a školních knih. Do sféry projektu vzdělávání spolu s učebnicí patří ještě učební plány, učební osnovy, požadované profily absolventů škol, kvalifikační charakteristiky etc. V této sféře lze tedy stanovit, že učebnice nejenže udává obsah a rozsah učiva, ale také přímým způsobem ovlivňuje realizaci vzdělávání, zatímco ostatní výše zmiňované dokumenty ji pouze determinují. Učebnice zároveň hraje důležitou roli v systému didaktických prostředků. Mezi didaktické prostředky patří právě materiální předměty, které se používají během vzdělávání např. školní budovy,

učebny, pomůcky etc. V tomto systému lze tedy stanovit, že se v učebnici nacházejí znalosti, které má student získat za nějaký úsek studia a zároveň je dlouhodobě dostupná nejen pro studenty, ale také pro učitele. Poslední sférou je ta, ve které je učebnice součástí systému školních knih. Učebnice je specifická tím, že často není jediným zdrojem informací během vzdělávání. Tak tedy můžeme vidět, že učebnice funguje často v kombinaci s ostatními materiály. Jedním z nejrozšířenějších typů učebnice je tzv. smíšený typ, který kombinuje specifické vlastnosti učebnice s cvičebnicí, popř. s jinými školními knihami. (Průcha, 1989, s. 9-13)

Vlastnosti učebnic jsou komunikativní, obsahové a ergonomické a vyznačují se tím, že je možné je zjišťovat, popisovat, analyzovat a modifikovat. Komunikativní parametry zahrnují vyjadřovací prostředky učebnice. Tyto prostředky jsou verbální (tzn. jazyk a styl textu učebnice) a také neverbální (obrazové prostředky vizuální informace, mezi které se řadí schémata, grafy, fotografie atd.). Co se týče obsahových materiálů, zahrnují povahu, strukturu, vztahy a návaznosti v učebních obsazích v učebnicích. Do této kategorie patří také množství učiva, které má učebnice obsahovat, hodnotová orientovanost, emocionálnost, zajímavost pro uživatele etc. Ergonomické vlastnosti jsou typografické a zahrnují např. druh a velikost písma, barvy, grafické odlišení důležitých pasáží etc. (Průcha, 1989, s. 39-42)

Struktura a vzhled učebnice jsou určeny funkcí, kterou plní. Předmětně obsahový materiál je v učebnici prezentován různými způsoby. Jedním z těchto způsobů je, že je zahrnut do částí, které mají studenta motivovat k učení např. fotografie, úvod etc. Nachází se také v soustavném výkladu systému vědění o daném předmětu, v úlohách, otázkách, příkladech atd. Jak je tento materiál uspořádán, závisí převážně na charakteru předmětu, kterému se učebnice věnuje. Tak tedy můžeme pozorovat např. chronologický, induktivní, deduktivní přístup etc. Nejedná se však pouze o obsah, tento materiál určuje také rozsah a náročnost zahrnutého učiva. Obsah a vzhled učebnice zároveň ovlivňují následující etapy tj. motivace žáků, expozice pojmů a principů, fixace, kontrola a hodnocení. Není v podstatě možné definovat obecně strukturu učebnice, protože vždy musíme vybrat nějakou konkrétní, které se budeme věnovat, aby byla její struktura definována co nejpřesněji. (Sýkora, 1996, s. 15-24)

Důležitou roli hraje také struktura cvičení, která se v učebnici nacházejí a jejich pořadí, ve kterém jsou uvedena. Tak tedy existují různé způsoby, jak řadit cvičení v učebnici, aby byly nejefektivnější a žákovi pomohly v naučení se a osvojení si daného jevu. Podle Sýkory (1996, s. 59-60) je nejvýhodnější a nejefektivnější způsob, řadit cvičení od nejjednodušších po

nejsložitější. Dále je také důležité, aby dostali žáci k dispozici dostatečné množství cvičení, aby si látku dostatečně procvičili.

Otázka učebnice a její reálné užívání jsou často diskutovanými tématy. Řeší se otázky, zda učebnice během vyučování stačí a učitel má pracovat výhradně s ní, nebo zda je lepší, když učitel pracuje s učebnicí jen, když je to podle něj vhodné. Podle Sýkory (1996, s. 58) má učitel dominantnější funkci než učebnice. Učebnice je tedy pokládána jako prostředek, který může učitelovi sloužit jako podpora pro vysvětlování dané problematiky. I přesto, že jsou dnes učebnice na vysoké úrovni a jsou propracované, stejně výuka, která probíhá jen na základě učebnice, často končí faktem, že je vyučování jednotvárné a tak je efektivita učebnice ztracena. Dále podle Sýkory (1996, s. 25) není očekáváno, že by se mělo během vyučování pracovat pouze s učebnicí a přesně stránku po stránce se věnovat dané problematice. Učitel musí často vyučování přizpůsobit žákům, využívat pedagogicko-metodické složky, svou kompetenci, zkušenosti, metodické příručky etc. Zároveň také záleží na materiálně technických podmínkách a jiných vlivech. Podle Průchy (1989, s. 44-45) jsou dále důležité také ostatní faktory např. postoj učitele a žáků k učebnicí. Záleží totiž na osobě učitele, jeho preferencích a taky na povaze předmětu, zda žáci budou s učebnicí pracovat etc. Zároveň je však také podstatná preference samotných žáků, jaký zdroj informací je jim bližší tj. jestli učitel nebo učebnice a jestli učebnici vůbec shledávají jako důležitou součást svého vzdělávání.

Průcha také zkoumal, jak učitel ovlivňuje průběh vyučování a používání učebnic. Tak stanovil osm způsobů, jak učitel pracuje učebnicí. Učitel má tedy během vyučování několik možností: zanechat učivo v takovém znění a podobě, jako je v učebnici, zkrátit rozsah učiva, vybrat základní učivo, které je pro žáky podle něj to nejzásadnější, zpřehlednit učivo (převážně pomocí zapisování poznámek na tabuli), vysvětlit pojmy a učivo upravit tak, aby bylo pro žáky srozumitelnější, prezentovat danou látku tak, aby byla pro žáky zajímavější (např. použít i jiné zdroje než je samotná učebnice), vypustit některé otázky či úkoly z výuky či provést jiné úpravy, než ty které zde byly zmíněny. Můžeme tedy pozorovat, že učitelé často neprobírají danou látku přesně takovým způsobem, jaký je prezentován v učebnici, neboť učivo rozmanitými způsoby upravují.(Průcha, 1989, s. 69)

Učebnice má své široké uplatnění nejen během vyučování, ale také např. při samostudiu žáků. Pokud má žák pocit, že danou látku ještě zcela neovládá, může využít různých cvičení, která mu pomohou si danou problematiku lépe osvojit. Tato činnost tedy není řízena učitelem a žák

může učebnici využívat také tímto způsobem. Je tedy výhodné, pokud učitel žákům vysvětlí, co všechno by pro ně mohlo být v dané učebnici přínosné a ve kterých pasážích učebnice se dané informace nachází. Žáci tak získají představu o tom, kam se mohou podívat, pokud budou chtít vyhledat nějaké informace. Pokud žáci budou schopní s učebnicí lépe zacházet, stane se vyučování efektivnějším pro obě strany. (Sýkora, 1996, s. 63-65) S ještě větším dopadem se právě tento fakt projevuje, pokud žáci používají několikadílný učebnicový soubor jako např. v případě této diplomové práce *Themen aktuell* či *Direkt neu*. V těchto případech je pak důležité, aby žáci pochopili strukturu učebnice, věděli, kde se nachází např. základní gramatické přehledy etc., aby ji mohli efektivně využívat, neboť s tímto výukovým souborem budou pracovat např. také několik let popř. celé své studium.

2.2 Hodnocení učebnic cizích jazyků

Jak již bylo zmíněno, učebnice je nedílnou součástí vyučování nejen pro učitele, ale také pro žáky. Sýkora (1996, s. 4) však také uvádí její druhou stránku, tj. je součástí trhu. Na trhu však také zároveň existuje vysoký a rozmanitý počet různých druhů učebnic. Je tedy těžké se zorientovat v tomto množství a posoudit, které učebnice jsou ty nejvhodnější. Podle Sýkory (1996, s. 71-74) lze stanovit vysoký počet kritérií, podle kterých by se měla učebnice vybírat. Zde si představíme ty nejzásadnější z nich. Učebnice musí vyhovovat obecně závazným předpisům a tzv. principu demokracie, který přikazuje, že učebnice nesmí jakýmkoliv způsobem vyjadřovat etnický, sociální či politický rasismus. Dále musí učebnice vyhovovat stanoviskům institucí státní a komunální správy, s maximální odchylkou 30% odpovídat cílovému vzdělání, musí být napsána věcně správně (existuje tolerance tiskových chyb do 0,1%), navazovat mezipředmětové vztahy, být kompatibilní s předměty z vyššího stupně školy a být maximálně do 30% odlišná od rozsahu učiva, přičemž je pak v kompetenci učitele, aby tyto rozdíly během vyučování odstranil. Nejideálnější případ je, když je koncepce vyučování v učebnici stejná jako ta, kterou volí sám učitel. Zároveň zde hraje důležitou roli další faktor, tj. zda je potřeba učebnici doplnit ještě některými dalšími materiály. Co se týče sociální kvalifikace učebnice, záleží na tom, zda byla ověřena v praxi, jaké jsou její recenzní posudky a institucionální oponentury. V neposlední řadě hrají důležitou roli také ekonomická kritéria učebnice, tj. její cena, životnost a ostatní nutné náklady s učebnicí spojené. Průcha (1989, s. 70) zároveň ještě dodává, že by se měly soustavně zjišťovat názory a připomínky učitelů, kteří učebnici používají, protože oni jsou právě přímí uživatelé a s učebnicí tráví mnoho času.

Na učebnici cizích jazyků jsou kladeny nároky různého typu a musí splňovat určitá pravidla, aby byla přínosná pro učitele a studenta během vyučování a učení. Podle Sýkory (1996, s. 25) musí učebnice obsahovat především srozumitelné a věcně správné definice pojmů a principů a zdůraznění vztahů, které mezi nimi jsou. Měly by se v ní nacházet složky, které jsou primárně určeny jako podpora např. ilustrace (např. obrázky, fotografie), zvýraznění názvů hlavních pojmů a přehledné vyjádření obecných složek symboly (např. schémata, grafy) etc.

Učebnici obecně lze také hodnotit různými způsoby, přitom však musíme mít na paměti, že často záleží, jakým způsobem se na učebnici díváme. Učebnici můžeme hodnotit buď podle účelovosti výzkumu, předmětu výzkumu a metod výzkumu. Hledisko účelovosti se zabývá otázkou toho, proč je potřebné hodnotit učebnice a dále se dělí na to, zda je výzkum prováděn za účelem vědecké explanace, praktických aplikací, normativním a srovnávacím. Hledisko předmětu si klade za úkol zjišťovat, co můžeme na učebnici hodnotit a dělí se podle výzkumů samotné učebnice, fungování učebnic či jejich efektů. Hledisko metody se zabývá tím, jak můžeme učebnice hodnotit. Metod zde existuje široká škála např. metody statistické, strukturální, dotazníkové, testovací, experimentální a srovnávací. Výzkumů tedy existuje široká škála, ale pro tuto diplomovou práci je nejdůležitější tzv. komparativní výzkum, který se dělí na výzkumy mezinárodní a historické. Mezinárodní výzkumy fungují na principu toho, že se porovnávají učebnice, které každá pochází z jiného státu. Historické výzkumy se koncentrují na to, jaké jsou rozdíly mezi staršími a novými učebnicemi jednoho a toho samého předmětu. (Průcha, 1989, s. 35-38)

Vzhledem k tomu, že autor/autoři učebnice cizích jazyků jsou důležití a stojí na počátku jejího vzniku, měli by zvážit mnoho aspektů. Průcha (1989, s. 78-83) sám doporučuje autorům učebnic několik cenných rad, na které by měli pamatovat během vytváření učebnice. Říká, že autoři by převážně měli myslet na své cílové čtenáře, přímo pozorovat výuku, pokud to nejsou učitelé, promluvit si s učiteli a studenty, přemýšlet nad tím, jaké podstatné informace se v učebnici musejí nacházet a které jsou již zbytečné, přemýšlet nad realitou vyučování, tj. aby učitel stihl danou látku probrat, aby byla přizpůsobená počtu žáků, vybavení školy etc. Texty v učebnicích by měly být promyšlené tak, aby obsahovaly slova, která jsou pro čtenáře v dané chvíli užitečná, tj. přemýšlet na škále abstraktnosti – konkrétnosti, která slova autoři zvolí. Dále by měli autoři zvážit volbu vědeckých termínů, které sice pro autory mohou být srozumitelné, ale pro žáky nemusí. V případě nutnosti použití těchto termínů Průcha doporučuje, aby autoři význam těchto výrazů vysvětlili. Použití rejstříku také slouží jako zpětná vazba pro autory, kolik vědeckých termínů při tvorbě učebnice použili. Autoři by také

měli brát v potaz délku vět. Text by měl také utvářet rozhovor se čtenářem, měl by ho oslovovat, klást mu otázky, vybízet, obsahovat expresivní výrazy etc. V textu by se měly objevovat spojovací a odkazovací prostředky, které pomáhají jeho porozumění. Text by měl být strukturovaný obsahovat různé polygrafické prostředky (např. různé druhy a velikost písma, grafické symboly etc.) a také jistou dávku humoru. Hlavní věcí je, že autor by měl provádět autodiagnostiku textu, který napsal a tak se nad ním opětovně zamýšlet i z jiného úhlu pohledu.

Jak tedy vyplývá z této kapitoly, je těžké stanovit, jaké složky by měla učebnice cizích jazyků obsahovat, aby byla nejvhodnější a nejefektivnější. Velkou pomocí nám tedy mohou být kritéria, výzkumy a nápady, kterými obohatili tuto oblast právě Průcha a Sýkora. Výukové materiály se neustále vyvíjí, mají různou podobu a neustále se zlepšují a aktualizují. Již jsme se částečně z teoretického hlediska zabývali otázkou, zda je možné, aby byla učebnice jediným zdrojem pro nabývání znalostí žáků a zda pouze učebnice může učiteli během vykládání dané problematiky stačit. Z praxe lze stanovit, že tomu tak není. Učitel musí často vyhledávat různá doplňující cvičení, aby si žáci látku lépe procvičili. Tak tedy koupením sebevhodnější učebnice učitel nemá naplánování hodiny vyřešené, neboť tím jeho práce stále pokračuje. I přesto, že je učebnice často kvalitní, tak stejně se mnoho učitelů snaží hodiny různým způsobem obměňovat a udělat je žákům pestřejší. K tomu pak používají právě doplňkové materiály. Učebnice samozřejmě nemusí být doplněna jen tištěnými materiály. V dnešní době moderních technologií můžeme jako doplňkové materiály použít např. ebooky, videa na YouTube etc. Vyučování se však neskládá pouze z učebnice, učitel využívá i různé metody např. praktické příklady a demonstrace, individuální zkušenosti žáků etc. Dalším faktorem, který ovlivňuje učení žáků je jejich předchozí vzdělání, na které žáci postupně staví své nové znalosti. Během vyučování však nehraje roli pouze učebnice, ale také lidský faktor, tj. učitel a to, jestli dokáže učebnicový soubor efektivně využívat. Dále je také potřeba si uvědomit fakt, že efektivitu učení ovlivňuje např. psychika či pasivita žáků etc. Zároveň také záleží na tom, jak moc se studenti věnují danému předmětu mimo vyučování.

K hodnocení učebnic se nejčastěji používají tři druhy kritérií tj. Stockholmský katalog kritérií, Mannheimský katalog kritérií a také MŠMT (*Formulář pro posouzení učebnic podle stanovených kritérií*). V této diplomové práci byla zvolena parciální analýza *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1* podle Stockholmského katalogu kritérií se soustředěním na mluvnici a cvičení a také podle MŠMT s důrazem na celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními dokumenty a rámcovými vzdělávacími programy.

2.2.1 Stockholmský katalog kritérií – Hans-Jürgen Krumm

Tato část obsahuje analýzu obou výukových materiálů podle Stockholmského katalogu kritérií Hanse-Jürgena Krumma. Tato kritéria se zabývají mj. výstavbou učebnice, jejím grafickým zpracováním, shodou s učebními plány, obsahy-reáliemi a lingvoreáliemi (tj. osobami, které se vyskytují v učebnici, odrazem běžného života v učebnici, zeměpisem a hospodářstvím, společnostmi, kulturou, literaturou, dějinami a prezentací vlastní země), jazykem (výslovností a intonací, zvukovými nahrávkami, kazetami), mluvnicí, cvičeními (pokyny k práci, dovednostmi, typy cvičení, formami cvičení, souvislostmi, diferenciací, opakováním) a perspektivou žáků. Následující část této parciální analýzy se věnuje částem mluvnice a cvičení, neboť právě tyto dvě části s gramatikou a s tématem této práce úzce souvisejí.

Direkt neu 1

f) Mluvnice

Texty v učebnici jsou sestavovány s ohledem na gramatiku, protože, jak tato práce ještě dále demonstruje, jsou gramatické jevy často v textech obsaženy a studenti je tak mohou vnímat, i když např. texty nejsou primárně určeny na procvičení gramatiky. Texty jsou voleny podle komunikativního hlediska a věnují se realistickým tématům. Gramatika je v učebnici systematicky zpracována na několika místech např. v části „Blitz-Grammatik“ za použití tabulek, grafického zvýraznění barvami a také např. podtržením, kurzivou, tučně etc., zároveň je také zpracována v oddílu „Grammatik-Übersicht“, kde je rozdělena podle oblastí podstatných jmen, zájmen, číslovek, sloves, příslovcí, předložek a skladby. Zvolení tohoto zpracování gramatiky je přehledné, protože se „Blitz-Grammatik“ nachází po jednotlivých lekcích a studenti v těchto oddílech najdou shrnutí toho, co probírali v dané lekci. Vedle vysvětlených gramatických jevů zde také můžeme najít cvičení, která se rovněž zabývají danými gramatickými jevy a studenti tak mají možnost si probranou látku detailněji procvičit. Zároveň se zde však nachází kompletní shrnutí celé gramatiky „Grammatik-Übersicht“, které je užitečné pro všeobecný přehled. V *Direkt neu 1* je zohledněna pragmaticko-komunikativní mluvnice. Progrese je mírná, problematické jevy jsou opakovány a jejich ovládnutí je prohlubováno, protože se zde nachází dostatečné množství cvičení, na kterých si mohou studenti danou problematiku procvičit. Studenti tak mohou nové znalosti osvojit a prohloubit. Jak již bylo zmíněno výše u zpracování gramatiky, tak právě místa, kde se gramatika systematicky zpracována nachází, jsou v *Direkt neu 1* systematické přehledy mluvnice tj. „Blitz-Grammatik“, „Grammatik-Übersicht“. Učebnice neodkazuje na jiné obsažnější gramatické materiály. Jednotlivé jazykové struktury jsou podobně popisovány a analyzovány

tak jako při výuce mateřského jazyka. Nacházejí se zde vypsané přehledy, výjimky, příkladové věty, barevné rozlišení, cvičení etc. Některé z termínů se musejí studenti jako začátečníci naučit, ale výhodou pro ně je, že se jedná o českou terminologii, která jim je blízká např. z vyučování českého jazyka. Některé mluvnické termíny bývají při prvotním uvádění objasňovány např. pomocí příkladových vět či výrazů. Gramatická pravidla jsou uváděna s příklady a u nich se nachází v některých případech i překlad, takže dochází i ke srovnání s mateřským jazykem.

g) Cvičení

1. Pokyny k práci

Pokyny u cvičení jsou jednoznačné a jsou napsány v německém jazyce spolu s českým překladem. Žáci jsou zde osloveni tykáním tj. 2. osobou jednotného a množného čísla.

2. Dovednosti

Všechny dovednosti jsou procvičovány vyváženě.

3. Typy cvičení

V učebnici se vyskytuje široké spektrum typů cvičení, jejichž druhy se budeme zabývat dále v této práci. Cvičení jsou systematicky vybudována, ale jsou seřazena různým způsobem. Některé lekce začínají čtením, jiné poslechem a mluvením, jiné čtením v kombinaci s mluvením, ale nezačínají psaním. To, jak jsou cvičení uspořádána, závisí především na cílech dané lekce a na tom, jak učebnice studentům danou oblast prezentuje. Nehledě na to, jak jsou cvičení uspořádána, v každé lekci je vždy věnován dostatečný prostor čtení, psaní, mluvení i poslechu.

4. Formy cvičení

V učebnici se nachází mnoho různých forem cvičení a zároveň i cvičení kreativní např. projekty *Jetzt bist du dran!*. Cvičení podporují spolupráci žáků, protože se zde nachází např. partnerská cvičení, cvičení vhodná pro menší skupinu etc. a můžeme zde pozorovat jejich různé varianty. Zároveň také cvičení podporují samostatnou práci a učení.

5. Souvislosti

Existuje souvislost mezi texty, gramatikou a cvičeními, protože každá lekce má své téma a k němu je určena gramatická oblast, která se zde probírá a zároveň i cvičení, která procvičují tuto danou gramatickou oblast.

6. Diferenciace

Učebnice obsahuje cvičení, která umožňují diferenciaci. Záleží na učiteli, jakým způsobem cvičení využije a jak s nimi bude zacházet.

7. Opakování

V učebnici i v pracovním sešitě se nachází systematické opakování tzv. „Abi-Fertigkeitstraining“ a testy „Wie weit bist du jetzt?“, která se nachází po každých pěti lekcích. Studentům je zde k dispozici dostačující nabídka cvičení, protože studenti si mohou své znalosti procvičit i otestovat např. v oblasti poslechu, čtení, psaní a mluvení nebo v oblasti gramatiky, slovní zásoby. U každého cvičení v oblasti „Wie weit bist du jetzt?“ se nachází plný počet bodů, který žáci mají po úspěšném vypracování cvičení získat a vedle něj pak studenti zapisují počet bodů, který opravdu získali. Na konci této části se poté nachází tabulka, studenti si sečtou počet získaných bodů a na škále je pak ohodnocen jejich výkon. Pokud je počet menší než minimální požadovaný počet, tak je studentům doporučeno, aby si zopakovali předchozí lekce předtím, než budou pokračovat dále v učebnici.

Themen aktuell 1

f) Mluvnice

Texty učebnice jsou často sestavovány s ohledem na gramatiku, někdy se také specializují na jiné oblasti např. slovní zásobu. Texty jsou voleny podle komunikativního hlediska. V učebnici i pracovním sešitě se nachází systematické zpracování mluvnice a zároveň je zohledněna také pragmaticko-komunikativní mluvnice. Zpracování gramatiky se v učebnici nachází přímo v lekcích v malých tabulkách, které slouží jako krátké přehledy. Na konci učebnice můžeme najít závěrečný přehled „Grammatik“, ve kterém se nachází oblasti např. *Artikel und Nomen, Pronomen, Präpositionen, Adjektiv/Adverb, Verb, Satzstrukturen, Verben und Ergänzungen, Negation*. Podle paragrafů je zde vysvětlena nejdůležitější gramatika probraná v učebnici. *Themen aktuell 1* využívá barevného grafického zvýrazňování, jsou zde také červené trojúhelníky s vykřičníky, které upozorňují na problematická místa, která mohou studentům způsobovat problémy nebo na výjimky a pomáhají studentům danou látku ještě lépe pochopit a upřesnit. V pracovním sešitě se vždy před každou lekcí nachází shrnutí gramatiky, která se v dané lekci probírá. Dále se v pracovním sešitě nachází také přehled silných a nepravidelných sloves a rejstřík gramatických jevů. Progrese je mírná, problematické jevy jsou opakovány a jejich ovládnutí je prohlubováno, protože se zde nachází např. v jedné lekci prezentace a procvičování vybraných jevů a v další lekci přidání dalších jevů k těm původním. Jak již bylo zmíněno výše, tak v učebnici můžeme najít systematický

přehled mluvnice nejen v tabulkách, ale také v závěrečném přehledu. V pracovním sešitě se jedná o výše zmiňovaný přehled gramatiky před lekcí, přehled silných a nepravidelných sloves a rejstřík gramatických jevů. Učebnice neodkazuje na žádné obsažnější gramatické materiály. Jednotlivé jazykové struktury jsou prezentovány, jako při výuce mateřského jazyka např. v závěrečném přehledu můžeme pozorovat využití barev, tabulek a grafických znázornění. Co se týče mluvnické terminologie, tak učebnice je psaná v němčině, tzn., že studenti se musí terminologii v německém jazyce naučit. Terminologie je však základní a některé pojmy se opakují. V pracovním sešitě je situace pro studenty usnadněna, protože je zde gramatika popisována v českém jazyce. Mluvnické termíny jsou při prvotním uvádění objasňovány převážně pomocí příkladových vět či výrazů. V učebnici jsou gramatická pravidla prezentována např. pomocí příkladových vět či výrazů uvnitř tabulek v lekcích a poté pomocí tabulek a také příkladových vět v závěrečné části. Vzhledem k tomu, že učebnice je v německém jazyce, tak česká gramatická pravidla nejsou s těmi německými v učebnici porovnávána. V pracovním sešitě, který je napsán v českém jazyce, se již srovnání některých pravidel nachází.

g) Cvičení

1. Pokyny k práci

Pokyny k práci jsou jednoznačné. V učebnici se nacházejí v německém jazyce ve 3. osobě množného čísla tj. vykání, zatímco v pracovním sešitě je můžeme najít v německém jazyce spolu s českým překladem a také ve formě vykání. Od lekce 6 jsou v pracovním sešitě již pouze v německém jazyce.

2. Dovednosti

Všechny dovednosti jsou zde vyváženě procvičovány.

3. Typy cvičení

V učebnici se nachází různé typy cvičení, kterými se budeme zabývat dále v této diplomové práci. Cvičení jsou systematicky vybudována, ale existuje zde různé pořadí, jakým jsou seřazena. Lekce začínají např. čtením, slovní zásobou, mluvením, gramatikou, brainstormingem. Záleží na tématu lekce a také na jejím cíli, jak jsou cvičení uspořádána. Nehledě na uspořádání cvičení, vždy jsou v jednotlivých lekcích zahrnuty všechny čtyři dovednosti tj. čtení, psaní, mluvení i poslech.

4. *Formy cvičení*

V učebnici se nachází různé varianty cvičení. Jsou zde zdůrazňována kreativní cvičení např. hry. Cvičení podporují spolupráci žáků, obsahují partnerská cvičení a cvičení vhodná pro menší skupinu a zároveň podporují cvičení samostatnou práci a učení.

5. *Souvislosti*

Existuje jazyková a tematická souvislost mezi textovou částí, gramatikou a cvičeními, protože k tématu každé lekce je prezentována a procvičována vhodná gramatická oblast a také jsou zde cvičení, kde si mohou studenti novou gramatiku procvičit.

6. *Diferenciace*

Cvičení v učebnici mohou být využita k diferenciaci. Jakým způsobem budou cvičení použita, určuje především učitel.

7. *Opakování*

V *Themen aktuell 1* se nenachází žádné konkrétní místo, které by bylo vyhrazeno na opakování daných jevů a zahrnovalo cvičení na jejich opakování, ale některé jevy se probírají postupně v různých lekcích a s nimi se poté opakují i ty staré např. přivlastňovací zájmena.

2.2.2 MŠMT - Themen aktuell 1 a Direkt neu 1

Tato podkapitola se věnuje obecné analýze *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1* podle *Formuláře pro posouzení učebnic podle stanovených kritérií*, který byl vydán MŠMT.

1. Celkový soulad učebnice s obecnými a kurikulárními dokumenty a rámcovými vzdělávacími programy

Učebnicové soubory *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1* jsou zcela v souladu s Ústavou a zákony ČR, protože respektují rovnost pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, což dokládají jak zvolené obrázky v učebnicových souborech, tak i texty, cvičení etc. Dále jsou v souladu se vzdělávacími cíli, směřují k rozvoji klíčových kompetencí, které jsou v nich rovnoměrně rozvíjeny a s očekávanými výstupy vzdělávacího oboru rámcového vzdělávacího programu. Jsou v souladu s výchovou směřující k toleranci a vytvoření plurality názorů, demokracii, k pozitivní hodnotové orientaci a k osobní zodpovědnosti jedince, která je např. také demonstrována jako osobní zodpovědnost za své učení (např. v *Direkt neu 1* probíhá po každých pěti lekcích test, kde se studenti mohou sami ohodnotit), uplatňování principu rovných příležitostí mužů a žen, protože se v učebnici nenachází stereotypní vyobrazení těchto rolí, k udržitelnému rozvoji života a k ochraně zdraví, porozumění textu, využití kritického vyhodnocení zdrojů a k obraně před manipulací. Jak již bylo částečně zmíněno výše, oba učebnicové soubory prezentují výhradně objektivní a tolerantní názory a nenachází

se v nich xenofobní postoje vůči např. národům a národnostem, náboženstvím a církvím, případně jiným společenským a kulturním organizacím a jejich duchovním a kulturním hodnotám. Neobsahují texty či grafické materiály, které by prezentovaly či pomáhaly vytvářet negativní stereotypy a zjednodušená zobecnění o konkrétních sociálních skupinách, národech, národnostech, rasách, pohlaví etc. Obě učebnice jsou v souladu se SERR.

1. Odborná správnost obsahu učebnice

Textová složka a grafická složka učebnicových souborů je odborně správná. Oba učebnicové soubory prezentují správné údaje v oblasti gramatiky, slovní zásoby, textů, poslechu etc. a jsou spolehlivými zdroji znalostí a poznatků pro žáky. V částech, kde se český jazyk používá tj. pracovní sešit *Themen aktuell 1* a na konkrétních místech v učebnicovém souboru *Direkt neu 1* je jazyková kultura textu v učebnicových souborech uvedena podle pravidel českého pravopisu a nenachází se v ní žádná chyby. Témata zpracovaná v obou učebnicových souborech jsou komplexní, nachází se zde podstatné informace pro komplexní/ucelené osvojování tématu s ohledem na možnou úroveň dosažení klíčové kompetence nebo očekávaného výstupu cílové skupiny žáků. V obou učebnicových souborech je např. uvedeno jedno hlavní téma, kterému je věnována pozornost v oblastech čtení, psaní, mluvení a poslechu, dále se také rozvíjí znalosti gramatiky, slovní zásoby etc.

2. Přiměřenost učebnice věku a dosaženým kompetencím žáků

Obtížnost textu je přizpůsobena cílové skupině žáků. Texty často obsahují např. danou gramatickou oblast, slovní zásobu etc. vhodným způsobem zakomponovanou do cvičení, takže studenti porozumí textu obecně a zároveň v něm mohou najít dané jevy. Grafická složka je přiměřená, vhodná a obsahově správná vzhledem k věku žáků, tématu vzdělávacího obsahu, návaznosti na text etc. Technické zpracování učebnice (např. velikost a typ písma, šířka řádků, typ a odolnost vazby, hmotnost, použitý papír z ekologického hlediska) je také vyhovující u obou učebnicových materiálů. *Themen aktuell 1* je rozdělen do dvou svazků tj. Kursbuch a pracovní sešit a *Direkt neu 1* v jednom svazku spojuje učebnici a pracovní sešit dohromady.

3. Metodické a didaktické zpracování učebnice

V obou učebnicových souborech jsou základní poznatky, činnosti a doplňující informace vyvážené. Jsou zde obsaženy např. texty, cvičení, otázky, shrnutí. Výkladový text je provázán s ostatními strukturními prvky učebnice verbálního i neverbálního typu např. obrazovým materiálem a nevýkladovým materiálem tj. nadpisy, margináliemi, pokyny k činnosti žáka etc. Poznatky a činnosti jsou v učebnicových souborech vhodné a použitelné z hlediska

naplňování klíčových kompetencí a očekávaných výstupů. Motivační složka je obsažena jak v textové tak v obrazové části učebnice. Dané části se vztahují k tématu, hrají v učebnici různou roli, často mají studenty motivovat k učení nebo také mohou probíranou oblast lépe znázornit. V textech je často motivující pro žáky to, že obsahují kombinace nových a starých znalostí. Tak jsou texty pro žáky srozumitelné a zároveň je motivují k tomu např. naučit se nová neznámá slovíčka či slovní spojení, gramatiku etc. V obou učebnicových souborech je podporována samostatná aktivita a tvořivost žáků. V obou učebnicových souborech jsou uplatněny mezipředmětové vztahy např. se zeměpisem. Průřezová témata jsou v učebnicích také uplatněna. Texty a příklady uvedené v učebnicích jsou různorodé a ukazují také odlišné pohledy na každodenní zkušenosti sociálních skupin žáků, ras, národů, pohlaví atp.

3. Metody a techniky pedagogického výzkumu

Po charakteristice obou výukových materiálů podle Stockholmského katalogu kritérií a formuláře MŠMT, se tato kapitola zabývá metodami a technikami pedagogického výzkumu. V centru této diplomové práce stojí parciální analýza dvou výukových materiálů a zároveň vytvoření testu, pomocí kterého se zkoumala efektivita nácviku vybraných gramatických jevů. Právě proto je tato kapitola věnována pedagogickému výzkumu a různým metodám, které uplatňuje.

V pedagogickém výzkumu lze používat různé druhy metod, jejichž volba závisí na tom, co je účelem daného výzkumu. Pedagogický výzkum se skládá ze složky teoretické a praktické. Teoretická složka představuje např. výzkumná témata, výsledky bádání etc., zatímco praktická složka obsahuje např. organizaci výzkumu, publikaci a vybavení výzkumu etc. (Mareš, 1993, s. 22) V pedagogickém výzkumu jsou používány různé metody, které však nejsou jasně klasifikovány a často závisí na konkrétních autorech, jakým způsobem metody rozdělují. (Skalková, 1983, s. 54) Metoda je definována jako „systém principů a předpisů, které ve svém souhrnu podávají návod, jak musí výzkumný pracovník postupovat, aby dosáhl nových poznatků.“ (Průcha, 1995, s. 35) Průcha (1995, s. 35) řadí mezi metody pozorování, experiment, dotazník, rozhovor, evaluaci, sociometrii, případovou studii, analýzu, metaanalýzu a scientometrickou metodu. Metoda pozorování se soustřeďuje v pedagogickém výzkumu na žáky, učitele či celou třídu. (Průcha, 1995, s. 38) Pozorování však také má své zákonitosti, které musejí být respektovány např. stanovení objektu pozorování, registrace daných jevů, analýza a hodnocení dat. (Skalková, 1983, s. 57) Experimentem se ověřují vědecké hypotézy a jejich důsledky. (Průcha, 1995, s. 40) Odborník, který experiment provádí, do něj zasahuje, aby ověřil či vyvrátil stanovené hypotézy. (Skalková, 1983, s. 71)

Dotazník je často užíván v pedagogickém výzkumu ke zjištění např. názorů žáků, učitelů a rodičů, protože je vhodný pro hromadné shromažďování informací písemnou formou. Rozhovor je v podstatě podobný dotazníku, liší se od něj pouze formou, která je mluvená. Evaluace znamená v pedagogickém výzkumu „zjišťování, měření, porovnávání a vysvětlování dat, která charakterizují stav, kvalitu a efektivnost vzdělávací soustavy, nebo jiných komponentů.“ Evaluace se v pedagogice týká především vzdělávacích procesů, projektů, výsledků, učitelů a učebnic. Sociometrie se zabývá mezilidskými vztahy a sociálními skupinami např. třídou, rodinou, učitelským sborem etc. Případová studie se soustřeďuje pouze na vybrané subjekty popř. jeden subjekt. Metaanalýza se koncentruje na uspořádání výzkumných výsledků, které se týkají daného tématu. Scientometrická metoda se věnuje sebereflexi vědy. (Průcha, 1995, s. 43-73)

3.1 Analýza

V této diplomové práci byla použita metoda analýzy k parciálnímu zkoumání výukových materiálů *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1* s ohledem na vybrané gramatické jevy, jejich nácvik a prezentaci v těchto materiálech. Analýza se obecně věnuje psaným nebo mluveným textům zabývajících se oborem vzdělávání. (Skalková, 1983, s. 94) Pedagogické dokumenty, které jsou analyzovány, lze charakterizovat jako „materiály, které jsou zachyceny v psané nebo tištěné podobě, magnetofonové nebo filmové záznamy.“ (Skalková, 1983, s. 94) Analyzovat je možné různé materiály, které se týkají oblasti pedagogiky tj. produkty či výpovědi žáků, rodičů a učitelů, dokumenty školské sféry např. učební plány, osnovy, učebnicové soubory a také produkty pedagogické vědy např. publikace, články etc. (Průcha, 1995, s. 66-67)

3.2 Testování

Jak již bylo zmíněno výše v této práci, technika testování byla zvolena pro vykonání praktické části, tj. pro ověření zvládnutí vybraných gramatických jevů, neboť je možné zadat test více studentům najednou (v případě této diplomové práce 28 respondentům) a také je objektivní, protože do něj nemůže zasáhnout např. zkoušející či jiní činitelé. (Skalková, 1983, s. 100) Test je často využíván ke stanovení výsledků ve vzdělávání, protože představuje základní techniku, pomocí které lze tyto výsledky zjistit. (Michalička, 1968, s. 23) Průcha (1995, s. 35) definuje techniku jako „konkrétní, přesně stanovený nástroj k shromažďování, analýze či vyhodnocování (měření) dat výzkumu.“ Existuje několik různých definic, které se snaží přesně stanovit, co tento termín znamená. Tyto definice se shodují v tom, že se jedná „o zkoušku, která se orientuje na objektivní zjišťování úrovně zvládnutí učiva u určité skupiny

osob“ (Chráska, 1999, s. 12) Testy se také skládají z různých částí tj. úloh a ve většině případů je na vyplnění testu stanoven časový limit. (Schindler, 2006, s. 7) Pro test jsou dále charakteristické jiné aspekty např. předem stanovená pravidla vyhodnocení, stejné úlohy, pokyny, časový limit etc. (Průcha, 1995, s. 232) Testování však není jedinou možností, jak určit výkon žáka, protože lze také zvolit mj. pozorování, ústní zkoušení, rozhovor etc. (Mužic, 1971, s. 8)

3.2.1 Druhy testů

Existuje široké spektrum testů, které lze využít v závislosti na to, co je cílem pomocí nich zjistit. Tak lze testy rozřadit do několika podkategorií. Prvním druhem, kterému se budeme věnovat, jsou testy rychlosti. Tyto testy určují především rychlost žákova řešení daného úkolu za určitý čas. Dále existují tzv. testy úrovně, které se soustřeďují na zjišťování vědomostí a dovedností žáka. (Chráska, 1999, s. 13-14) Testy lze také rozlišit na testy standardizované a nestandardizované. Standardizované testy splňují všechny charakteristické vlastnosti testu tj. validitu, reliabilitu, objektivitu etc a zároveň jsou vytvářeny odborníky. (Michalička, 1968, s. 27) Dalším znakem těchto testů je, že se testují na vysokém množství osob a doprovází je přesné pokyny, archy na odpovědi, manuály, šablony etc. (Průcha, 1995, s. 211) Testy nestandardizované představují protipól k testům standardizovaným. Tyto testy vytváří učitel a jsou určené ke klasifikaci prospěchu. (Hniličková, 1972, s. 40) Testy kognitivní zjišťují úroveň poznání u žáků, testy psychomotorické naopak psychomotorické učení. Testy výsledků výuky se soustřeďují to, co se žáci byli schopni naučit. Testy studijních předpokladů zjišťují, zda má žák takové vlastnosti a znalosti, aby mohl pokračovat v následujícím studiu. Dalším typem jsou testy rozlišující (testy relativního výkonu), které se soustřeďují na výkon žáka vzhledem k populaci testovaných tj. srovnání žáka s ostatními. Oproti tomuto typu stojí testy ověřující (testy absolutního výkonu), které testují výkon žáka ve vybrané oblasti učiva, a zároveň je jeho výkon definován vzhledem ke všem úlohám. Tyto testy si tedy nekladou za cíl srovnávat výkony žáků mezi sebou, ale zjistit, zda žák učivo ovládá či nikoliv. Dále můžeme rozdělit testy podle toho, v jaké fázi probírání daného učiva jsou použity tj. na vstupní, průběžné (formativní) a výstupní (sumativní). Mezi další druhy testů patří testy monotematické a polytematické. Monotematické testy se soustřeďují na jedno téma daného učiva, zatímco testy polytematické na několik tematických celků. Testy mohou být také objektivně či subjektivně skórovatelné. U testů objektivně skórovatelných lze s jistotou stanovit, která odpověď je správná a která ne. U testů subjektivně skórovatelných se tato možnost nenabízí. (Chráska, 1999, s. 15-17)

3.2.2 Vlastnosti testu

Test je definován svými charakteristikami, které se skládají z validity, spolehlivosti (reliability), objektivity, citlivosti (senzibility), použitelnosti a ekonomičnosti. (Mužic, 1971, s. 75-80)

Validita

Validita je považována za nejdůležitější vlastnost testu a určuje „schopnost výzkumného nástroje zjišťovat to, co zjišťovat má.“ (Gavora, 2010, s. 86) Validitu lze rozdělit do několika podkategorií. Schindler (2006, s. 13-15) rozděluje validitu na obsahovou, kritériální a zjevnou. Obsahová validita představuje, zda test je opravdu určen pro daný obsah, pro který byl zamýšlen. Kritériální validita porovnává výsledky testu s kritérii. Kritériální validita se dále dělí na souběžnou, která porovnává výsledky více testů týkajících se zvolených vlastností a predikční, která ukazuje, zda je test schopen předpovídat budoucí výsledky v námi zvolených aspektech. Zjevná validita se koncentruje na strukturu a grafickou podobu testu a porovnává je s testy ostatními. Průcha (1995, s. 249) rozlišuje validitu obsahovou, kritériální a konstruktovou, která se soustřeďuje na test a jeho měření charakteristiky testovaného či psychologického konstrukt (sebehodnocení).

Spolehlivost (Reliabilita)

Další vlastností testu je reliabilita, která určuje, zda je výzkumný nástroj přesný a spolehlivý. (Gavora, 2010, s. 89) Tento pojem zahrnuje různé charakteristiky výsledků např. stabilitu, spolehlivost, předpověditelnost, stálost a přesnost a relativní nepřítomnost náhodných a nepravidelných chyb u výsledků. (Průcha, 1995, s. 188) Dále tento termín označuje druh testů, u kterých bude dosaženo stejných výsledků nehlédě na množství jejich opakovaného použití. (Mužic, 1971, s. 77)

Objektivita

Objektivitu lze definovat jako „nepřítomnost výrazných subjektivních vlivů v průběhu testování“ (Schindler, 2006, s. 11) Mezi tyto subjektivní vlivy lze zařadit např. zkoušejícího, opravujícího a žáka. Tyto vlivy lze omezit např. stanovením přesných pravidel, jednoznačnou formulací úloh, jasnými kritérii hodnocení, stejnými podmínkami etc. (Schindler, 2006, s. 11)

Citlivost (Senzibilita)

Test by také měl být citlivý, tj. měl by „rozlišovat mezi žáky s různou úrovní skutečných znalostí a dovedností.“ (Schindler, 2006, s. 18) Citlivost testu lze tedy vysvětlit jako schopnost testu diferencovat výsledky žáků. Aby k tomu mohlo dojít, je důležité sestavit test tak, aby nebyl pro testované příliš lehký ani příliš těžký. (Mužic, 1971, s. 78)

Použitelnost a ekonomičnost

Použitelnost testu je splněna, pokud jsou jeho použití i oprava snadné a rychlé. Ekonomičnost zahrnuje především náklady, které se týkají výroby a použití testu. (Mužić, 1971, s. 79-80)

II. Praktická část

4. Vybrané výukové materiály

Tato kapitola se postupně věnuje oběma výukovým materiálům, u kterých zde budou nejprve představeny jejich obecné charakteristiky a poté provedena parciální analýza.

4.1 Themen aktuell

Prvním výukovým materiálem, kterým se tato diplomová práce zabývá je *Themen aktuell*. Tento výukový materiál vydává nakladatelství *Hueber Verlag*, který má od roku 2001 své zastoupení pro Českou a Slovenskou republiku. Jedná se o jedno z nejvýznamnějších nakladatelství, které se specializuje na produkci jazykových učebnic a výukových materiálů pro cizince, kteří se rozhodli učit německý jazyk.¹ *Themen aktuell* se skládá ze tří dílů a je určen pro střední a jazykové školy. (Bock, 2004, s. 4) Tyto tři díly postupně vedou ke třem jazykovým úrovním podle SERR, tj. A1-B1. Výukový materiál *Themen aktuell* si klade za cíl naučit žáky komunikovat v běžných každodenních situacích, aby se mohli aktivně účastnit rozhovorů o obecných tématech, aby mohli zacházet s jednoduchými texty.² Internetová stránka *Themen aktuell* nabízí také v sekci nazvané „Webrecherchen und Spielvorschläge“ materiály, které se dají použít buď pro výuku, nebo jako domácí úkol. Nachází se zde materiály ke všem třem vydáním *Themen aktuell*.³ *Themen aktuell* se nevyhýbá ani věnování se německé výslovnosti, a tak existuje i výtisk *Phonetik aktuell*, kde se nachází různá cvičení, básně, písně a fonetické hry, které pomáhají studentům ke zdokonalení jejich výslovnosti.⁴ Výukový materiál *Themen aktuell* se dělí na *Das Kursbuch* a *Das Arbeitsbuch*. *Das Kursbuch* je napsán v německém jazyce a nachází se v něm deset lekcí. Autory *Kursbuch* jsou Hartmut Aufderstraße, Heiko Bock, Mechthild Gerdes, Jutta Müller a Helmut Müller. Stejně jako *Direkt* byl aktualizován a přepracován, tak i *Themen aktuell* je upravené vydání, které reaguje na nejnovější požadavky lépe než jeho předchůdci. (Aufderstrasse, 2003, s. 1-6) V *Kursbuch* se také na straně 128 nachází „Grammatikübersicht“, na straně 147 se nacházejí výsledky některých cvičení. Na straně 148 se nachází „Alphabetische Wortliste“, kde je přehled všech

¹Hueber. de.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.hueber.de/seite/pg_onas_cz

²Hueber. de.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.hueber.de/themen-aktuell>

³Hueber. de.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.hueber.de/seite/lehren_aktuell1_the?tabid16276=1

⁴Hueber. de.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.hueber.de/seite/pg_phonetik_aktuell_the

slov, které lze najít v učebnici spolu se stránkami, na kterých je můžeme najít. Jsou zde také vysvětlené zkratky, které jsou použity. Na straně 160 je „Bildquellenverzeichnis“. Na začátku každé kapitoly se nachází tzv. *Einstiegsseite*, jejímž úkolem je motivovat studenty pro danou lekci. Na závěr lekce se vždy nachází texty, které jsou legračního rázu a studenti se zde naučí kreativně zacházet s texty a také se seznámí s literárními texty.⁵

Druhou z částí výukového materiálu *Themen aktuell 1* je *Arbeitsbuch*, jehož autory jsou Heiko Bock, Karl-Heinz Eisfeld, Hanni Holthaus, Uthild Schütze-Nöhmke a Lea Tesařová. (Bock, 2004, s. 1) *Arbeitsbuch* obsahuje přehled slovní zásoby, gramatiky a sadu cvičení ke všem deseti lekcím obsaženým v *Kursbuch*. Zároveň se zde nachází sekce „Reálie“, která vysvětluje různá zajímavá témata v lekci a pomáhá studentům danou problematiku lépe pochopit. Dále se od strany 205 nachází přehled s názvem „Silná a nepravidelná slovesa“. Od strany 209 můžeme najít pasáž „Výslovnost – Přízvuk – Intonace“, která se věnuje právě všemu, co je důležité pro německou výslovnost. Od strany 211 se nachází „Klíč ke cvičením“, kde jsou výsledky většiny cvičení v *Arbeitsbuch*. Od strany 232 můžeme najít „Klíč ke gramatickým cvičením“, od strany 235 se nachází „Německo-český slovníček“, kde je slovní zásoba seřazena podle abecedního pořádku. Poslední součást *Arbeitsbuch* je „Rejstřík gramatických jevů“, kde je napsáno, v jakých lekcích se tyto gramatické jevy probírají. Dvojjazyčný *Arbeitsbuch* je k dispozici ve čtyřech jazycích, tj. anglickém, slovenském, českém a ruském. Výhodou dvojjazyčných vydání je, že obsahují překlad ke slovní zásobě, vysvětlení gramatiky v mateřském jazyce, cvičení, která ukazují rozdíly mezi německým a druhým jazykem (např. cvičení typu „Přeložte“), kontrastivní vysvětlivky v mateřském jazyce a také klíč ke cvičením.⁶ *Themen aktuell* využívá spíše metodu deduktivní, protože se v *Kursbuch* nacházejí např. tabulky, které shrnují gramatiku a doprovázejí studenty po celé lekci. Pravidla jsou tedy studentům prezentována a učebnicový soubor je sám o sobě nenutí k tomu, aby pravidla sami stanovili. Jak již ale bylo zmíněno, záleží také na přístupu samotného učitele. Je tedy také pravděpodobné, že pokud učitel preferuje spíše metodu induktivní, může např. vycházet ze článku a studenty nechat pravidla stanovovat samotné, i když k tomu učebnicový soubor sám neinklinuje.

4.2 Direkt neu

Výukový materiál *Direkt neu* vydává *Klett nakladatelství s.r.o.*, které se věnuje výuce cizích jazyků a specializuje se na rozdílné jazykové úrovně svých uživatelů. V České republice

⁵Hueber. de. [online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.hueber.de/seite/lektion_the

⁶Hueber. de. [online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.hueber.de/seite/arbeitsbuch2_the

působí toto německé nakladatelství již od roku 2005 a jejich produkty jsou na českých školách hojně využívány.⁷ *Klett nakladatelství s.r.o.* původně vydávalo výukový materiál s názvem *Direkt*, který však byl nahrazen svou novou a aktualizovanou verzí *Direkt neu*, která vychází vstříc požadavkům vyučujících a studentů.⁸ Právě tyto své představy o tom, jak by měl být *Direkt* poupraven, aby lépe vyhovoval výuce, sdělovali učitelé a studenti německého jazyka při osobním kontaktu na seminářích a pomocí vyplňování dotazníků a psaní e-mailů. *Direkt neu* zachovává filozofii původního vydání, tj. prioritou je komunikace, následování Společného evropského referenčního rámce (SERR) a příprava na novou maturitu přímo od začátku používání tohoto výukového materiálu. Zároveň je zde zahrnuta systematicky zpracovaná gramatika a oproti svému předchůdci obsahuje vždy na konci lekce ještě gramatická cvičení na jevy probrané v dané lekci a projekt *Jetzt bist du dran!*, kde si studenti mohou např. nová slovíčka, gramatiku etc. procvičit. Látka, kterou se studenti učí, není nijak oddělená od reality, dané lekce slouží k tomu, aby jim pomohly dosáhnout pomocí německého jazyka vytyčeného cíle. *Direkt neu* věnuje také více pozornosti poslechu a fonetice. Zároveň v něm můžeme vidět moderní fotografie a texty, které reagují na aktuální témata v dnešní společnosti a Abi-rámečky, které jsou upravené tak, aby připravili studenty na úspěšné složení nové státní maturitní zkoušky. Další novou pasáží je tzv. „Grammatik-Übersicht“, což je souhrnný přehled veškeré gramatiky, která byla v učebnici probrána. (Motta, 2013, s. 3)

Výukový materiál *Direkt neu* se skládá z učebnice, pracovního sešitu a dvou CD. Pro učitele pak samozřejmě existuje ještě metodická příručka. Velká výhoda je, že se učebnice i pracovní sešit nacházejí v jednom svazku a tak vlastně studenti mohou najít vše prakticky na stejném místě. *Direkt neu 1* má také online cvičení na internetových stránkách Klett⁹, kde si studenti mohou detailněji procvičit vybraná témata. Autory tohoto učebnicového souboru jsou G. Motta, B. Ćwikowska, O. Vomáčková a T. Černý. Výukový materiál se skládá ze tří dílů, který pokrývá rozmezí jazykových úrovní A1-B1 a jeho hlavním cílem je připravit studenty na společnou část maturitní zkoušky z německého jazyka. Témata, kterými se *Direkt neu* zabývá, jsou aktuální a vhodná pro studenty. Zároveň uznává filozofii komunikativního přístupu a právě proto jsou i lekce a cvičení v učebnicovém souboru této metodě přizpůsobena. (Motta, 2013, s. 240) Součástí učebnicového souboru je i metodická příručka

⁷*Klett. cz.* [online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: http://klett.cz/index.php?page=26&menu=o_nas

⁸*Klett. cz.* [online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: <http://klett.cz/index.php?language=german&csop=196&termek=1>

⁹*Klett. cz.* [online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z:

https://www.klett.cz/online_cviceni.php#lang=deutch&book=direct_neu&cap=3&test=2

pro učitele, ve které se může učitel inspirovat při plánování výuky německého jazyka. Nachází se v ní různé možnosti, jak pracovat s jednotlivými lekcemi během vyučování. Zároveň zde učitel najde i rozřazovací testy, transkripci poslechů, klíč ke cvičením v učebnici a k testům. Také se zde ještě nachází pracovní listy, které slouží jako doplněk ke cvičením v učebnici.¹⁰ *Direkt neu* používá spíše induktivní metodu, protože se v něm nacházejí např. cvičení, kde je studentům prezentován např. dialog a u něj otázky, které studenti mají zodpovědět a tak vlastně stanovují pravidla sami. Jsou tedy nuceni sami nad danou problematikou přemýšlet a informace jim nejsou prezentovány. Na konci lekce se však nachází gramatika zpracovaná a shrnutá, záleží tedy na stylu učitele a tom, jak s učebnicovým souborem pracuje. Další možností totiž je, že učitel může studentům nejprve prezentovat shrnutí daných gramatických jevů a poté je teprve nechat studenty procvičit a tak vlastně budou induktivní cvičení sloužit jako procvičování a opakování.

5. Parciální analýza výukových materiálů

Následující kapitoly představují parciální analýzu, která byla provedena pro zkoumání prezentace a nácvičku gramatických jevů v učebnicových souborech *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1*. Analýza je parciální, neboť se soustřeďuje pouze na vybrané gramatické jevy, které byly zvoleny ze společných průsečíků gramatických oblastí, které žáci na obou gymnáziích, na kterých byla praktická část této diplomové práce provedena, probírali. Proto lze označit následující analýzu za parciální, neboť vychází z těchto společných průsečíků, tj. gramatických oblastí přivlastňovacích zájmen, časování modálních sloves, časování sloves se změnou kmenové samohlásky a záporu, které byly společné pro oba učebnicové soubory a kterými se žáci do doby, než byl test zadán, zabývali.

5.1 Gramatické jevy

Následující kapitoly se věnují tomu, jak jsou v *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1* prezentována a nacvičována přivlastňovací zájmena, časování modálních sloves, časování sloves se změnou kmenové samohlásky a zápor. V souvislosti s parciální analýzou si bude diplomová práce všimnout cvičení, která lze označit podle Hendricha jako cvičení jazyková, řečová a předřečová. Grafy, které znázorňují rozdělení cvičení do těchto kategorií a jejich počet, se nacházejí v příloze. Tyto grafy představují údaje do 5. lekcí obou učebnicových souborů, neboť tam se právě obě třídy nacházely při zadávání testu v rámci praktické části této diplomové práce.

¹⁰*Heureka. cz.* [online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.heureka.cz/direkt-neu-1-ucebnice-s-pracovnim-sesitem-a-2cd-plus-vytah-z-cvicebnice-nemecke-gramatiky/specifikace/#section>

Velký důraz je kladen v této práci především na cvičení jazyková, neboť se soustřeďují na jazykové prostředky např. v oblasti fonetiky, pravopisu, slovní zásoby, gramatiky etc. Jejich cílem je především nácvik, upevnění a automatizace vybraných jazykových jevů (zde gramatiky). Právě proto se analýza věnuje tomuto typu cvičení, a to cvičením obsaženým jednak v učebnici a rovněž tak i v pracovním sešitě. Cvičení předřečová jsou často zastoupena ve cvičeních na nácvik mluvnických jevů v dialozích, tj. mikrokonverzační či repliková cvičení. Tato cvičení procvičují předmětné jazykové jevy v kontextu a v simulovaných řečových situacích. U této kategorie cvičení a rovněž tak i u cvičení řečových se předpokládá, že jazykové učivo je díky dostatku jazykových cvičení upevněno a je užíváno pokud možno automaticky. Cílem řečových cvičení je nácvik např. ústního projevu, písemného projevu etc. Důraz se zde klade na obsah sdělení, zatímco volba jazykových prostředků je již automatická. Jazyková cvičení vytváří základní bázi pro trvalé osvojení si daných jevů, které jsou předmětem ověřování. (Hendrich, 1988, s. 317-318)

5.1.1 Přivlastňovací zájmena

Přivlastňovací zájmena v Themen aktuell 1

Přivlastňovací zájmena jsou v učebnicovém souboru *Themen aktuell* rozdělena do lekcí 2 (některá přivlastňovací zájmena v 1. pádě), 3 (4. pád přivlastňovacích zájmen), 6 (další přivlastňovací zájmena), 9 (3. pád přivlastňovacích zájmen) a 10 (2. pád přivlastňovacích zájmen). Přivlastňovací zájmena se probírají v návaznosti na člen určitý a neurčitý, množné číslo podstatných jmen a zápor *kein*, které má v jednotném čísle tvar shodný se členem neurčitým a v množném čísle má stejnou koncovku pro všechny rody jako člen určitý. Tak právě u *kein* můžeme spatřit stejný princip používání jako u přivlastňovacích zájmen. Po těchto gramatických oblastech se přistupuje k přivlastňovacím zájmenům v 1. pádě. V *Kursbuch* se zároveň na straně 130 §6 nachází gramatický přehled.

Přivlastňovací zájmena v lekcí 2 Kursbuch Themen aktuell 1

Zatímco v pracovním sešitě se nacházejí detailní přehledy a vysvětlení dané gramatiky v rámci jednotlivých lekcí, v *Kursbuch* můžeme najít malé tabulky s nejdůležitější gramatikou, která je stručně vysvětlená. Na straně 28 je tabulka, která se věnuje přivlastňovacím zájmenům v jednotném čísle ve všech rodech a v množném čísle, např. (*der/ein*) **Ihr** Fernsehapparat funktioniert. etc. Na straně 29 je tabulka, která se zabývá *mein / dein / Ihr* a nahrazování zájmenem, např. *Das ist mein / dein / Ihr Fernsehapparat. Er ist originell.* etc. V *Kursbuch* se poprvé objevují přivlastňovací zájmena v lekcí 2 na straně 28, kde se nacházejí jako součást textu na reklamním letáku. Tak se s nimi studenti setkávají a

vidí jejich praktické použití např. přivlastňovacího zájmena *Ihr*. V doplňovacím cvičení 29/8 mají studenti poslouchat dialogy a do textu do mezer dopsat správná přivlastňovací zájmena popř. slovesa či osobní zájmena. Ve cvičení 29/9 mají předvést podobné dialogy jako ve cvičení 29/8. Toto cvičení lze charakterizovat jako představitele tzv. dialogického mikrokonverzačního cvičení, neboť dochází k obměně původního dialogu. V doplňovacím cvičení 30/10a) se v dialozích do mezer doplňují právě přivlastňovací a osobní zájmena a podstatná jména. Dále probíhá poslechové cvičení, které studentům odhalí správné odpovědi. Poté mají studenti v dialogickém mikrokonverzačním cvičení 30/10c) vytvořit vlastní dialog s pomocí předepsaných vět. Na straně 31 se nachází *Lernspiel*, což je hra, kde studenti používají přivlastňovací zájmena v kombinaci s podstatnými jmény. Je zde uveden a vysvětlen příklad spolu s příkladovými větami a právě proto lze opět charakterizovat toto cvičení jako dialogické mikrokonverzační, protože studenti podle kartiček obměňují příklady a vedou spolu dialogy.

Přivlastňovací zájmena v lekci 2 pracovního sešitu Themen aktuell 1

Ve druhé lekci, jejíž název je „Gegenstände in Haus und Haushalt“ jsou přivlastňovací zájmena v pracovním sešitě přehledně vysvětlena na straně 34 v oddílu „4. Přivlastňovací zájmena (1. pád)“, kde se nacházejí ve dvou tabulkách zpracovaná přivlastňovací zájmena v prvním pádě podle jednotného a množného čísla (u kterého je ještě připsán v závorce dodatek „všechny rody“, tj. že je pro všechny rody stejné). Pod tabulkami je tato gramatická oblast znázorněna příkladovými větami. Jedná se o otázky a odpovědi, některé z odpovědí mají také formu otázky např. *Wo ist mein Stuhl? Hier ist dein Stuhl.; Wo ist meine Kasette? Hier ist eine Kasette. Ist das deine Kasette?; Wo sind die Fotos? Hier. Sind das Ihre Fotos?*. Pod příkladovými větami lze nalézt oddíl, kde jsou v českém jazyce popsány doplňující informace k přivlastňovacím zájmenům, tj. že mají v jednotném čísle stejné tvary se členem neurčitým a v množném čísle jsou pro všechny rody shodné koncovky jako u členu určitého.

Co se týče uspořádání tabulky, jsou zde vypsány všechny tři rody, které jsou pojmenovány jako *mužský, ženský a střední*. Je zde použita terminologie, kterou studenti znají tj. v českém jazyce. Další aspekt, který studentům usnadní pochopení gramatické látky, je překlad všech přivlastňovacích zájmen, která jsou zde uvedena v mužském rodě a zároveň překlad *sie (ona)* a *sie (oni)*. Studenti se tak naučí dané přivlastňovací zájmeno přímo s českým ekvivalentem a je tak tedy eliminována možnost, že se naučí špatný význam výrazu.

První zajímavostí je, že zde nejsou uvedeny všechny osoby u přivlastňovacích zájmen. V tabulce se nachází pouze varianty přivlastňovacích zájmen pro *ich, du, er, sie (ona), sie (oni), Sie*. Chybí tedy úplně osoby *es, wir, ihr*. Toto je pozoruhodné, protože slovesa jsou uvedena vždy ve všech osobách, např. na straně 10 jsou vyčasována slovesa *wohnen, arbeiten, heißen, haben, sein* a u nich jsou vždy osoby vypsány kompletně, tj. *ich, du, er/sie/es, wir, ihr, sie/Sie*. Pravděpodobné je, že jsou zde uvedeny tyto osoby částečně právě proto, že jsou v této lekci užívány v těchto osobách, tj. jedná se o osoby, které zde studenti nejčastěji využijí a tak je zde pozornost soustředěna právě na tato přivlastňovací zájmena. Studenti se tak nejprve naučí jen část, a jakmile ji jsou schopni aplikovat, mohou se doučit další osoby. Jedná se tedy o typický příklad funkčního přístupu k výběru gramatického učiva.

V pracovním sešitě v oddílu „Gramatika“ se nachází kromě vysvětlení používání daných gramatických jevů také i cvičení. Přivlastňovacím zájmenům v prvním pádě je věnováno cvičení 34/4.1, které se zaměřuje na překlad přivlastňovacích zájmen. Jsou zde uvedeny dvojice slovních spojení např. *vaše auto – vaše lampa* etc. a studenti je mají přeložit. Tímto způsobem pracovní sešit využívá své dvojjazyčnosti, kterou *Kursbuch* nenabízí. Mezi další cvičení v pracovním sešitě patří i cvičení na straně 42/15., které se zabývá rozdílem mezi přivlastňovacími zájmeny *Ihr/Ihre* a *dein/deine*. V tomto cvičení se nachází otázky a odpovědi a) - f). Z kontextu zde pak mají studenti za úkol rozpoznat, které z přivlastňovacích zájmen je pro danou větu nejvhodnější a to doplnit do vyhrazené mezery. Právě pro toto doplňování do mezer, můžeme toto cvičení klasifikovat jako doplňovací cvičení. Studenti zde ani nemusí dané výrazy skloňovat, pouze je doplňují do mezer ze zadání. Cvičení 43/19 se také věnuje přivlastňovacím zájmenům. Jsou zde úkoly a) - l) a k nim vždy otázka, ve které je špatně zvolené přivlastňovací zájmeno a odpověď, ve které má být přivlastňovací zájmeno uvedeno správně. Vedle tohoto krátkého rozhovoru se nachází ještě obrázek, který odkrývá správnou odpověď na otázku, např. „*Ist das deine Uhr?*“ „*Nein, das ist ihre Uhr.*“ a vedle se nachází obrázek paní, ze kterého žáci poznají, že hodiny patří ženě. Vzhledem k tomu, že se zde mění element v rámci struktury, lze toto cvičení klasifikovat jako substituční cvičení.

Dále zde můžeme najít i cvičení, které není primárně určeno na procvičení přivlastňovacích zájmen, ale přivlastňovací zájmena se v něm nacházejí např. 42/17, které se věnuje převážně zájmenům osobním. Jsou zde předtištěna přivlastňovací zájmena např. *deine, Ihr, dein, Ihre*. Studenti zde mohou vnímat použití gramatické oblasti přivlastňovacích zájmen, i když nejsou přivlastňovací zájmena primárně cílem tohoto cvičení. Přivlastňovací zájmena jsou i součástí sekce „Gramatika“. Nachází se zde sekundárně např. při vysvětlování negace např. *Ist das Ihr*

Auto? Nein, das ist nicht mein Auto., nebo ve cvičení na gramatiku *aber* a *sondern* např. *meine*. Můžeme si tedy povšimnout, že přivlastňovací zájmena, i když nejsou ve cvičeních primárním cílem, jsou zde integrována.

Přivlastňovací zájmena v lekci 3 Kursbuch Themen aktuell 1

V Kursbuch v lekci 3 s názvem „Essen und Trinken“ se nenachází žádné cvičení, které by se primárně soustředovalo na přivlastňovací zájmena ve 4. pádě. Ve cvičení 41/19 mají studenti vytvořit nákupní seznam. V zadání se nachází ve větě c) přivlastňovací zájmeno *Ihren*. I když je toto cvičení primárně na slovní zásobu, je zde přivlastňovací zájmeno ve 4. pádě. Ve článku *Bierlexikon* na straně 42 se také nachází přivlastňovací zájmena ve 4. pádě např. *ihre, unser*.

Přivlastňovací zájmena v lekci 3 pracovního sešitu Themen aktuell 1

V *Themen aktuell 1* lekce 3 se v pracovním sešitě na straně 48 probírá 4. pád členu určitého, neurčitého, přivlastňovacích zájmen a záporného zájmena *kein*. Nejprve je zde slovní vysvětlení, že v lekci 2 již bylo zmíněno, že se v němčině nepoužívají koncovky tak jako v češtině, ale že němčina využívá koncovek členů nebo zájmen. Nachází se zde tabulka, která do kontrastu proti sobě staví 1. a 4. pád v příkladových větách v rodě mužském, ženském a středním. Co se týče přivlastňovacích zájmen, tak jsou zde představena v příkladových větách *mein* a *dein* např. *Wo ist mein Löffel / meine Gabel / mein Messer?, Ich habe deinen Löffel / deine Gabel / dein Messer*. Zároveň se zde i nachází slovní upozornění, že 1. a 4. pád ženského a středního rodu jednotného čísla má stejné tvary, zatímco mužský rod se liší svou koncovkou *-en*. Dále si zde můžeme všimnout tabulky pro množné číslo, ve které je opět do kontrastu postaven 1. a 4. pád v příkladových větách. Pro přivlastňovací zájmena jsou zde příkladové věty např. *Wo sind unsere Gläser?, Hast du unsere Gläser?*. Pod tabulkou je opět slovní vysvětlení, že jsou zde v množném čísle tvary shodné. Sekce „Všimněte si!“ uvádí, že na věci se ve 4. pádě ptáme *Was? (Co?)* a na osoby *Wen? (Koho?)*.

49/1.1 lze klasifikovat jako transformační cvičení, kde se nachází předtištěné určité a neurčité členy, přivlastňovací zájmena a *kein* a studenti ne/mají doplnit koncovky a přetransformovat je do správné podoby.

Přivlastňovací zájmena v lekci 6 Kursbuch Themen aktuell 1

V lekci 6 s názvem „Krankheit“ se v Kursbuch nacházejí další cvičení, která se týkají přivlastňovacích zájmen. Prvním z nich je substituční cvičení 70/1 „Frau Bartels und Herr Kleimeyer sind immer krank.“. Studenti zde doplňují do vět slovíčka z tabulky a zároveň mohou použít svou fantazii a vymyslet, jakými nemocemi může tento pár trpět. Používají při tom spojení s přivlastňovacími zájmeny např. *ihr Hals* etc. a procvičí si zde také správné

koncovky. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 78/19 mají studenti podle příkladu používat podstatná jména ze cvičení 18 a také i přivlastňovací zájmena. Jedná se o rozhovor mezi rodiči a dětmi a proto studenti používají přivlastňovací zájmena z různých perspektiv např. *Habt ihr eure Skihosen eingepackt? Ja, unsere Skihosen haben wir eingepackt. Nein, unsere Skihosen haben wir nicht eingepackt.* Podle této struktury z příkladových vět pak studenti tvoří další dialogy.

Zároveň se zde nachází cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení přivlastňovacích zájmen např. cvičení, v jejichž centru stojí procvičení slovní zásoby a přitom v nich jsou obsažena i přivlastňovací zájmena např. 71/2 (*Seine, Ihre, Sein, Ihr*) a krátký úryvek 78/17 „Was sagen die Eltern?“ (*ihre*). Déle je zde cvičení 72/4 *Sprechstunde*, které je určeno na téma kapitoly a jedná se o procvičování porozumění textu, ale v článku se nachází např. *Ihre, mein, Mein, Ihr*. Článek 74/8 *Schlafstörungen* je primárně určen na procvičení modálních sloves a slovní zásoby, ale vyskytují se zde i přivlastňovací zájmena např. *Ihre, Ihren*. Cvičení 75/11 se vztahuje ke článku, který uvádí do situace, poté mají studenti seřadit věty podle posloupnosti v dialogu. Je spíše určen na procvičení slovní zásoby, ale jsou zde opět přivlastňovací zájmena např. *seinen, Seine, dein, mein*. Příběh na stranách 76-77 je na procvičení minulého času, ale jsou v něm opět obsažena přivlastňovací zájmena např. *Mein, meine, Meine*. Tak si tedy můžeme všimnout, že tato cvičení nejsou primárně určena na procvičení přivlastňovacích zájmen, žáci si jich zde ale mohou všimnout.

Přivlastňovací zájmena v lekci 6 pracovního sešitu Themen aktuell 1

V pracovním sešitě se na straně 111 nachází tabulka s názvem „1. Další přivlastňovací zájmena“, která obsahuje přehled všech přivlastňovacích zájmen. Nad tabulkou je opět krátké vysvětlení použití přivlastňovacích zájmen jako v lekci 2. Podobně jako v lekci 2 je zde tabulka s jednotným a tabulka s množným číslem a také je tabulka rozdělená podle rodů, tj. *mužský, ženský, střední*. Rozdílem oproti lekci 2 je, že tu jsou všechny osoby v následujícím pořadí: *ich, du, er, sie, es, wir, ihr, sie, Sie* a k nim jejich odpovídající přivlastňovací zájmena spolu s překladem u mužského rodu. Sekce „Všimněte si!“ pod tabulkou upozorňuje na fakt, že pokud je zájmeno „euer“ použito s koncovkou, vynechává se *-e-*, což je doplněno příkladem *euer Arzt x eure Ärztin*. Tato kapitola má také svou podkapitolu s názvem „1.1 České přivlastňovací zájmeno zvrtné „svůj“, která ilustruje, jaká je výhoda dvojjazyčného pracovního sešitu. Je zde uvedena věta „Das ist mein Koffer.“ s českým překladem „To je můj kufr.“. Poté je zde v různých osobách (kromě osoby *es*) představena věta „Ich suche meinen Koffer.“ s českým překladem. Zatímco se v německé větě nachází několik různých

přivlastňovacích zájmen, na straně s českými ekvivalenty můžeme pozorovat pouze české „svůj“, které v německém jazyce neexistuje, což je i napsáno pod uvedenými příklady. Další příklady také ukazují, jaké změny ve významu mohou nastat, pokud se použije nesprávné přivlastňovací zájmeno. Tyto příkladové věty jsou *Sie sucht ihren Koffer. (Ona) hledá svůj kufř. (případně její), Sie sucht seinen Koffer. (Ona) hledá jeho kufř.*

Přivlastňovacím zájmenům se pak věnují na straně 112 cvičení 1.2, 1.3 a 1.4. Do cvičení 1.2 mají studenti doplňovat přivlastňovací zájmena do mezer podle vzoru do vět a) - h) např. *ich und meine Eltern*. Toto cvičení má charakteristické vlastnosti doplňovacího a transformačního cvičení, neboť studenti doplňují vhodná přivlastňovací zájmena do mezer a zároveň musí správně přetvořit jejich koncovky podle následujícího podstatného jména. Cvičení 1.3 využívá dvojjazýčnosti pracovního sešitu, protože od a)-c) se v levém sloupci nacházejí německé věty a studenti mají do pravého sloupce doplnit správný tvar přivlastňovacího zájmena v českém jazyce. Tak mohou studenti vnímat velké rozdíly i drobné nuance ve významu přivlastňovacích zájmen v obou jazycích. Vzhledem k tomu, že se jedná o cvičení, které je soustředěno na překlad, můžeme ho charakterizovat jako překladového cvičení. Cvičení 1.4 se věnuje překladu vět a)-h), ve kterých se nachází výraz „svůj“ v různých tvarech a studenti si zde mají právě prakticky procvičit, jak se liší český a německý jazyk při překladu této gramatické oblasti. V pracovním sešitě můžeme dále najít cvičení 118/2, kde mají studenti podle obrázků doplnit do mezer přivlastňovací zájmeno spolu s vhodným podstatným jménem. Vzhledem k tomu, že mají doplnit správná přivlastňovací zájmena do mezer a zároveň i se správnými koncovkami, obsahuje toto cvičení charakteristické aspekty doplňovacího a transformačního cvičení.

Podobně jako v lekcí 2 i zde můžeme najít cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení přivlastňovacích zájmen, ale přivlastňovací zájmena se v nich vyskytují např. cvičení 119/6, které je primárně určeno modálními slovesům, ale text zahrnuje právě i přivlastňovací zájmena např. *mein, Meine*. Tak tedy studenti opět procvičují jiný gramatický jev, ale vnímají i přivlastňovací zájmena v textu. Primárním cílem cvičení 125/14 jsou výrazy např. *bestimmt, gar nicht, ein bisschen, oft* etc., ale ve větách se nachází např. *Mein*.

Přivlastňovací zájmena v lekcí 9 Kursbuch Themen aktuell 1

Přivlastňovací zájmena ve 3. pádě se probírají v lekcí 9 s názvem „Kaufen und schenken“.

Přivlastňovací zájmena např. *mit meinen anderen Freunden, mit Ihrer Frau und unseren anderen Bekannten und Freunden* se nachází v dopise na straně 109 a ve cvičení 5, které se

věnuje také psaní dopisu. Toto cvičení je však určeno primárně na procvičování osobních zájmen. Ve cvičení 109/6 mají studenti napsat podobnou pozvánku jako je ve cvičení 109/5 a budou používat osobní a přivlastňovací zájmena v různých pádech. Studenti zde dodržují strukturu, která jim byla představena, a mají za úkol ji pouze různě měnit. Proto lze toto cvičení charakterizovat jako substituční cvičení.

Dále jsou zde cvičení a články, které jsou primárně určeny na procvičování jiné látky, ale přivlastňovací zájmena ve 3. pádě jsou v nich sekundárně použity. Např. na straně 110 se nachází komiks, v jehož názvu je *Wir machen Möbel nach Ihren Wünschen*. Tento komiks však primárně slouží k procvičení stupňování přídavných jmen. V článku *Viel Technik im Miniformat* na straně 112 se nachází např. *zu Ihrem Kunden, in Ihrem Videophone*. Přivlastňovací zájmena ve 3. pádě se nacházejí ve článku na straně 114 např. *in Ihrer Bäckerei*. V poslechovém cvičení 115/14 mají studenti primárně doplnit do mezer chybějící podstatná jména a zároveň se zde nacházejí i přivlastňovací zájmena ve 3. pádě např. *vor meinem, mit meinem*.

Přivlastňovací zájmena v lekci 9 pracovního sešitu Themen aktuell 1

V lekci 9 *Themen aktuell 1* pracovního sešitu na straně 169 se probírá 3. pád a je zde popsáno s jakými slovesy se 3. pád používá. Na straně 170 se pak již studenti věnují 3. pádu podstatných jmen, členů, záporného zájmena *kein* a přivlastňovacích zájmen. Tabulka je rozdělená podle *der, die, das* a množného čísla a také na oddíly člen určitý, člen neurčitý, *kein* a přivlastňovací zájmeno. Koncovky jsou zde graficky zvýrazněny podtržením. Daná problematika je znázorněna pomocí příkladových podstatných jmen, tj. *Freund, Frau, Kind, Kindern*. Přivlastňovací zájmena jsou zde v tomto pořadí tj. pro rod mužský: *meinem / deinem, seinem / ihrem, unserem / eurem, Ihrem Freund*; ženský: *meiner / deiner, seiner / ihrer, unserer / eurer, Ihrer Frau*; střední: *meinem / deinem, seinem / ihrem, unserem / eurem, Ihrem Kind*; množné číslo: *meinen / deinen, seinen / ihren, unseren / euren, Ihren Kindern*.

V kolonce „Všimněte si!“ se nachází přehled koncovek, které se pojí se 3. pádem pro mužský, ženský, střední rod a množné číslo. Dále je zde také upozornění na fakt, že k většině podstatných jmen se ve 3. pádu množného čísla přidává -n. Zároveň jsou zde zmíněny výjimky např. pokud končí podstatné jméno na *-n* (*die Jungen* – *den Jungen*) nebo *-s* (*die Autos* – *den Autos*). Na straně 171 se nachází transformační cvičení 1.3, kam mají studenti doplnit koncovky přivlastňovacích zájmen a členu určitého. Zároveň mají posoudit, zda se jedná o 3. nebo 4. pád a podle toho koncovky doplnit.

Dále se zde nacházejí cvičení, která primárně nepochvičují přivlastňovací zájmena, ale tato zájmena se v nich nacházejí např. 1717/2.1, které je primárně určeno na osobní zájmena ve 4. pádě, ale je zde předtištěno např. *zu meiner Geburtstagsparty*. Přivlastňovací zájmena jsou také zahrnuta ve vysvětlování pořádku slov ve větě na straně 172, kde se nachází v oddílu *Ergänzung (větné doplnění)* např. *seiner Mutter: Er hat seiner Mutter gestern einen Ring gekauft.* etc. Jiná cvičení se na přivlastňovací zájmena ve 3. pádě v pracovním sešitě nenacházejí.

Přivlastňovací zájmena v lekci 10 Kursbuch Themen aktuell 1

Téma lekce 10 je „Deutsche Sprache“ a studenti se zde seznamují s 2. pádem přivlastňovacích zájmen. 118/2 se naučí i jiný způsob, jak vyjádřit 2. pád tj. pomocí vazby s *von* např. *die Hauptstadt von*. V lekci 10 se v *Kursbuch* nenachází žádné cvičení, které by primárně procvičovalo přivlastňovací zájmena ve 2. pádě.

Přivlastňovací zájmena v lekci 10 pracovního sešitu Themen aktuell 1

V pracovním sešitě je na straně 190 vysvětleno užití 2. pádu a na straně 191 se nachází tabulka „Tvary 2. pádu“ a v ní jsou představeny pro rody *der, die, das* a množné číslo tvary členu určitého, neurčitého, *kein* a přivlastňovacích zájmen. Koncovky jsou opět graficky znázorněny podtržením. Nachází se zde příklady spolu s podstatnými jmény, tj. *meines Stuhls, meiner Lampe, meines Regals, meiner Stühle, Lampen, Regale*. V oddílu „Všimněte si!“ je shrnuto, že koncovka mužského a středního rodu je -es a koncovka ženského rodu a množného čísla všech rodů je -er. Zároveň je zde upozorněno na fakt, že podstatná jména mužského a středního rodu přibírají koncovku -s nebo v některých případech -es.

Co se týče cvičení na přivlastňovací zájmena, tak 191/2.3 se nachází překladové cvičení, kde mají studenti přeložit výrazy s druhým pádem. Pro přivlastňovací zájmena jsou zde na překlad spojení *dopis její přítelkyně, prsten mé ženy*. V transformačním cvičení 200/12 mají studenti za úkol přetvářet vazby s 2. pádem na vazby s *von*. Nachází se mezi nimi i přivlastňovací zájmena např. *meiner Mutter - von meiner Mutter* etc. Úvodní věta pro výrazy a)–p) je „Das ist die Telefonnummer...“. V další části cvičení ve větách i)–p) mají studenti přetvářet vazby s *von* na 2. pád. Nachází se zde také vazby s přivlastňovacími zájmeny např. *von meinem Vermieter- meines Vermieters* etc.

Přivlastňovací zájmena v Direkt neu 1

Přivlastňovací zájmena v *Direkt neu 1* se probírají v lekci 3 (1. a 4. pád) a v lekci 7 (3. pád). Přivlastňovací zájmena se probírají v návaznosti na člen neurčitý a člen určitý v 1. a 4. pádě.

Přivlastňovací zájmena v lekci 3 v učebnici Direkt neu 1

Tématem lekce 3, ve které se přivlastňovací zájmena probírají, je „Die Familie von Julia“. Toto téma je blízké studentům, protože mohou zužitkovat své dosavadní znalosti. Nejen, že se zde studenti naučí praktickou slovní zásobu, ale téma je vhodné právě k tomu, zabývat se zde přivlastňovacími zájmeny. Přehled přivlastňovacích zájmen se v *Direktu neu 1* nachází v lekci 3 na straně 34. Přivlastňovací zájmena jsou zde prezentována postupně ve dvou tabulkách podle mužského, ženského a středního rodu a množného čísla. V první tabulce můžeme nalézt tvary *mein, dein, sein, ihr, sein*, druhá tabulka se zabývá *unser, euer, ihr* a *Ihr*. Oproti *Themen aktuell 1* zde chybí překlad těchto přivlastňovacích zájmen a také zde nejsou vyjmenovány osoby, ke kterým přivlastňovací zájmena patří. Vzor jejich pořadí je už ale uveden v lekci 1, kde jsou na straně 14 vyjmenována osobní zájmena. Odtud mohou studenti odvodit, jaká osoba je spojena s daným přivlastňovacím zájmenem. Sekce s červeným názvem „Všimněte si!“ upozorňuje na existenci českého zájmena *svůj, svá, své* a vysvětluje, jak němčina absenci tohoto výrazu řeší. Jsou zde uvedeny dva příklady spolu s jejich překlady, např. ***Ich brauche meine*** *Mappe. Potřebuji svoji složku* etc. Zároveň jsou zde prezentována přivlastňovací zájmena ve 4. pádě. Skloňování neurčitého i určitého členu a záporu *kein* je zde uvedeno v 1. a 4. pádě a proto je pochopitelné, že *Direkt neu 1* následuje stejný vzorec i u přivlastňovacích zájmen. Tvary 1. a 4. pádu s *mein* jsou zde uvedeny do kontrastu pro všechny rody a množné číslo. Jediné, co je mezi 1. a 4. pádem odlišné, je 4. pád mužského rodu a jeho koncovka *-en*. Je tedy praktické spojit právě tyto dvě části jedné gramatické oblasti, protože studenti budou moci používat oba pády. Stejně jako v *Themen aktuell 1* pracovním sešitě je i v učebnici použita terminologie v českém jazyce např. mužský, ženský, střední rod, množné číslo etc.

Cvičení 35/IV. + V. představuje rozhovor mezi otcem, synem a dcerou a studenti mají do tohoto rozhovoru do mezer doplňovat správná přivlastňovací zájmena. Toto cvičení je náročné, protože studenti se musí v textu orientovat, pochopit situaci a nad textem logicky přemýšlet. Zároveň musejí znát členy podstatných jmen a také poznat množné a jednotné číslo. Toto cvičení kombinuje typické aspekty doplňovacího a transformačního, neboť studenti mají do mezer doplnit správná přivlastňovací zájmena se správnými koncovkami. V učebnici se ve cvičení 1 na straně 28 studenti seznamují s vazbou s *von* např. „Der Vater **von** Julia...“. V krátkém článku, který vysvětluje rodinné vazby v rodině Julie, se nachází přivlastňovací zájmeno *mein* s různými koncovkami. Opět se tedy v textu nacházejí přivlastňovací zájmena, i když se jim primárně nevěnuje. Vazbě s *von* se věnují i další cvičení např. 28/2, 28/3, 29/4 a 31/11.

Co se týče přivlastňovacích zájmen, na straně 29 ve cvičení 5 „Meine Familie. Sammle die Informationen.“ se nachází tabulka, do které mají studenti napsat údaje o své rodině. V tabulce je již předepsáno, o kterých členech se mají vyjadřovat a u nich se nachází vždy přivlastňovací zájmeno *mein* s různými koncovkami. Studenti do tabulky však doplňují pouze konkrétní informace a s přivlastňovacími zájmeny zatím nijak nepracují. Spíše si na ně zvyknou a zlepší se jejich porozumění. Po vyplnění tabulky, pak studenti svou rodinu představují ve cvičení 29/5B a tak aplikují přivlastňovací zájmena i během mluvení. Toto cvičení lze charakterizovat jako konstrukční cvičení, neboť studenti z jednotlivých slov, která si připravili, utvářejí větší konstrukce tj. věty. Ve cvičení 29/5C představují i rodinu svého spolužáka a využívají vazby s *von*. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 29/6 studenti v části 29/6A zjišťují jeden od druhého různé informace o své rodině a používají při tom přivlastňovací zájmena. Část 29/6B „Was haben wir gemeinsam?“ se věnuje zájmenu *unser*, nejprve mu však předchází dialog a poté studenti zhodnotí výsledky. Na straně 30 se nachází rámeček ABI Sprechen, kde mají studenti mluvit se svou kamarádkou/kamarádem z Lipska o své rodině a ptát se na její/jeho sourozence a kamarády a používat přivlastňovací zájmena. Dialogické mikrokonverzační cvičení 32/13 „Wünsche und keine Wünsche. Frag deine Mitschülerin/deinen Mitschüler.“ se věnuje nejen přivlastňovacím zájmenům, ale také tvaru *möchten*. Studenti se ptají své spolužačky/svého spolužáka „Was möchtest dein Vater? / deine Mutter ? / dein Cousin (nicht)?“. Během rozhovoru jim pomáhají také příkladové věty, na kterých mohou pozorovat, jak tyto vazby fungují a také si mohou lépe představit, co se od nich během rozhovoru očekává. Ve cvičení 32/14B „Was gibt es diese Woche / nächste Woche / nächsten Monat / nächstes Jahr? Ergänze.“, mají studenti psát nejen o tom, co se bude pořádat za akci (vpravo vedle cvičení se nachází tabulka s nápady), ale také to, kdo ji navštíví např. *unsere Tante, mein Opa, unsere Familie*. Tyto informace zapisují do mezer, které jsou k tomu určené. Toto cvičení má charakteristické znaky doplňovacího a transformačního cvičení, neboť studenti mají informace doplnit do mezer a použít správné koncovky. V rámečku ABI Schreiben jsou studenti postaveni před situací, že jejich přítel z Mnichova ztratil psa a oni mu mají pomoci napsat inzerát, který bude obsahovat jméno psa, věk, vzhled a kontakt, a tak budou také používat přivlastňovací zájmena. V sekci „Phonetik“ se studenti učí správně vyslovovat také vazby s *von*.

V oddílu „Blitz-Grammatik“ se nachází cvičení II. a III., která se věnují primárně členům určitému a neurčitému. Ve cvičení II. můžeme najít předtištěná přivlastňovací zájmena např. *ihre, ihr*. Ve cvičení 35/III. mají studenti tvořit věty z vypsanych slov a primárním cílem

tohoto cvičení je procvičení 4. pádu členu určitého nebo neurčitého. Nachází se zde zakomponována i přivlastňovací zájmena tj. *mein Freund, ihre Mutter* a *dein Bruder*, i když nejsou primárním cílem tohoto cvičení. Do cvičení 35/VI. mají studenti doplnit *nicht, kein, keine, keinen*, ale zároveň jsou zde předtištěna přivlastňovací zájmena např. *deine*. Cílem 35/VII. je správné utváření množného čísla, ale nachází se zde také např. *Mein*. 35/VIII. mají studenti doplnit správný tvar *möchten*, ale toto cvičení obsahuje např. *unser*. 30/9A vytváří studenti statistiku o rodině svých spolužáků a její vyhodnocení uvádí pomocí věty *In meiner Klasse...* etc. Ve cvičení 33/15, které se zabývá porozuměním textu, „Lies bitte die Anzeigen und sammle die Informationen.“ si můžeme všimnout různých inzerátů, ve kterých se nachází přivlastňovací zájmena např. *meine liebe Katze, ihr Fell, Meine Handynummer, Unser Kater, Unsere Familie*. V projektu „Jetzt bist du dran! Ted' jsi na řadě ty!“ mají studenti možnost se detailněji zabývat prezentovanou látkou této lekce. V posledním cvičení 36/III. jsou zahrnuta přivlastňovací zájmena (převážně *mein*), která jsou zde dopsána. Nejedná se tedy primárně o cvičení na přivlastňovací zájmena.

Přivlastňovací zájmena v lekci 3 v pracovním sešitě Direkt neu 1

V pracovním sešitě *Direkt neu 1* je také přivlastňovacím zájmenům věnováno mnoho cvičení. V doplňovacím cvičení 154/2 „*dein* oder *deine: er* oder *sie?* Ergänze.“ jsou zadány úkoly 1. - 6. ve formě otázek a odpovědí např. *Heißt deine Oma Ulrike? Nein, sie heißt Marika*. V překladovém cvičení 155/4 se nachází české věty, které mají studenti přeložit do němčiny tak, aby působily jako reálný dialog a používat přivlastňovací zájmena např. *mein*. 156/8 se více soustřeďuje na přivlastňovací zájmeno *mein* např. *Der Vater von meinem Vater = mein Opa*, studenti zde tedy musí přetvořit vazbu s *von* na vazbu s *mein* a právě proto lze toto cvičení klasifikovat jako transformační cvičení. Cvičení 157/12 je rozděleno na tři úseky a studenti zde mají doplňovat do mezer správný tvar přivlastňovacího zájmena. Toto cvičení kombinuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, protože se přivlastňovací zájmena doplňují do mezer a zároveň musí obsahovat správnou koncovku. Obrázky vedle textu jim pomohou orientovat se v tom, o kom text pojednává. Cvičení 158/14 popisuje pět situací, u nichž fotografie naznačují, co se odehrálo, a studenti doplňují informace do mezer, a tak používají přivlastňovací zájmena v 1. a 4. pádě. Toto cvičení kombinuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, protože studenti mají doplňovat informace do mezer a také musí mít přivlastňovací zájmena správné koncovky. Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení 158/15 obsahuje čtyři úkoly, do kterých mají studenti doplnit vhodné přivlastňovací zájmeno do mezer se správnými koncovkami, jehož volbu učiní na základě kontextu dané

situace. Cvičení 161/26 je zaměřeno na překlad přivlastňovacích zájmen převážně ve větách 1., 2., 3., 7.

Dále se zde nacházejí cvičení, která se primárně nezabývají přivlastňovacími zájmeny, přivlastňovací zájmena se v nich ale objevují. Ve cvičení 154/1 můžeme sledovat použití přivlastňovacích zájmen např. *deine Oma*. Primárně se zde však s přivlastňovacími zájmeny nepracuje, jedná se spíše o procvičení logického uspořádání vět než o tuto gramatickou oblast. 154/3 si studenti procvičí vazbu s *von* na rodokmenu rodiny Neumannových. Cvičení 155/5 je určeno na procvičování členů, ale nachází se zde i vazba s *von*, která je zde užitá. Tuto vazbu si studenti mohou osvojit i ve cvičení 155/6, kde z přeházených slov utváří smysluplné věty. I přesto, že je cvičení 159/18 určeno na procvičení záporu a ne na procvičování přivlastňovacích zájmen, mohou si zde studenti povšimnout např. *deine, Meine, Ihre, sein* etc. Ve cvičení 161/25 utvářejí studenti otázky, ale opět jsou zde uvedena i přivlastňovací zájmena např. *meine, mein*.

Přivlastňovací zájmena v lekci 7 v učebnici Direkt neu 1

V lekci 7 s názvem „Freunde & Freundinnen“ je prezentován 3. pád členu neurčitého, určitého, přivlastňovacích zájmen a osobních zájmen. Každá z těchto oblastí zde má svou vlastní tabulku. Tabulka pro přivlastňovací zájmena ve 3. pádě je rozdělena podle jednotného a množného čísla, dále podle mužského, ženského a středního rodu a podle osob *ich, du, er/es, sie, wir, ihr, sie, Sie*. U osoby *ich* je uvedeno i podstatné jméno s předložkou a zvýrazněnou koncovkou oranžovou barvou tj. *mit meinem Freund, mit meiner Freundin, mit meinem Auto, mit meinen Eltern*. U ostatních osob už tomu tak není. Pod tabulkou je upozornění, že přivlastňovací zájmena přebírají koncovky 3. pádu stejně jako člen určitý a neurčitý, tj. pro mužský a střední rod –**em**, pro ženský rod –**er**. Množné číslo má koncovku –**en**. V oddílu s oranžovým nadpisem „Zapamatujte si!“ je uveden fakt, že ve 3. pádě množného čísla se používá u podstatných jmen koncovka –**(e)n** s příkladem *der Freund – die Freunde – mit meinen Freunden*. Pokud však již plurál tuto koncovku obsahuje, podstatné jméno se nemění tj. *die Eltern – mit meinen Eltern*.

V transformačním cvičení 83/IIIa) mají studenti doplnit do věty správný tvar přivlastňovacího zájmena v závorce. Ve cvičení 83/IIIb) vyplňují studenti mezery správnými přivlastňovacími zájmeny, které musí být správně vyskloňované, a proto toto cvičení kombinuje

charakteristické znaky doplňovacího a transformačního cvičení. Na straně 76/1 se nachází článek a v něm nejen přivlastňovací zájmena v 1. a 4. pádě, ale i ve 3. pádě např. *mit seiner Freundin, er muss seiner Freundin helfen, mit meinen Eltern, ich erzähle meinen Freunden, er hilft seinen Freunden, erzählt seinen Freunden*. K tomuto článku je určeno i cvičení výběru z variant, kde mají studenti zakroužkovat správnou podobu osobního nebo přivlastňovacího zájmena. Přivlastňovací zájmena jsou zde většinou v 1. a 4. pádě, ale také i ve 3. např. *mit seinen Eltern*. 79/6 se nachází rozhovory dvou dvojic o tom, co komu darují a jsou zde zvýrazněna přivlastňovací zájmena ve 3. pádě např. *meinem, deinem, deiner, meiner*. Studenti si mají rozhovory přečíst a poté odpovídat na otázky např. *Jak se ptá Eva na dárek pro Juliina přítele?, Jak odpovídá Julia? Zeptej se spolužačky/spolužáka, co daruje své přítelkyni/svému příteli k narozeninám*. Studenti tak reprodukuje věty, které jsou zde uvedeny a zároveň sami stanovují pravidla, která vycházejí z uvedených příkladů, a proto lze toto cvičení klasifikovat jako reprodukční. Nachází se zde i tabulka „Merk dir!“, která gramatiku krátce znázorňuje v porovnání s neurčitým členem např. *einem Freund - meinem Freund* etc. Cvičení 80/8A kombinuje charakteristické aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, neboť zde mají studenti do mezer ve větách doplnit správné přivlastňovací zájmeno a podle následujícího podstatného jména také správnou koncovku přivlastňovacího zájmena ve 3. pádě. Ve cvičení 80/8B si potom pomocí poslechu odpovědi zkontrolují. Na straně 80 se také nachází rámeček ABI Sprechen, kde si studenti mají povídat se sourozenci o kamarádech ze školy a také budou používat přivlastňovací zájmena ve 3. pádě.

Dále se zde také nacházejí cvičení, která nejsou primárně určena na procvičování přivlastňovacích zájmen, ale přivlastňovací zájmena obsahují např. 83/IV., které je určeno na nácvik osobních zájmen a zároveň obsahuje např. *deiner, deinen*. Cvičení 83/V. je primárně určeno na procvičení *wer, wem* a *wen*, ale nachází se zde např. *Meine, Deinen*. Ve cvičení 78/3 mají studenti vyprávět o postavách ze článku na straně 76-77 podle příkladového vyprávění a přitom používají i přivlastňovací zájmena, která jsou však v 1. pádě a tak se nepochybně 3. pád, který je zde nově probranou gramatickou oblastí. Na straně 78 se nachází ABI Schreiben, kde studenti píšou o zálibách, vlastnostech, vzhledu a plánech nové žákyně, ale vzhledem k tomu, že toto cvičení je vytvořeno na podobném principu jako cvičení 78/3, opět budou používat spíše přivlastňovací zájmena v 1. pádě, která už znají z lekce 3. Na straně 81 si v oddílu „Intonation“ studenti procvičí správnou intonaci věty s přivlastňovacími zájmeny ve 3. pádě.

Přivlastňovací zájmena v lekci 7 v pracovním sešitě Direkt neu 1

190/1 je spojovací cvičení, ve kterém mají studenti spojit různé části vět, aby dávaly smysl po logické i gramatické stránce. Nachází se zde také přivlastňovací zájmena ve 3. pádě např. *In seiner/ihrer Freizeit*. Cvičení 191/6 kombinuje charakteristické aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, protože studenti zde do mezer doplňují přivlastňovací zájmena, ale zároveň musí být se správnou koncovkou. V transformačním cvičení 194/13 mají studenti doplnit správný tvar *dein* s koncovkou ve 3. pádě. Zároveň je toto cvičení určeno i na osobní zájmena ve 3. pádě např. *Wem gehört der Modekatalog? Deiner Mutter? Ja, ihr*. V překladovém cvičení 195/19 mají studenti přeložit věty např. s přivlastňovacími zájmeny v 1. pádě (3., 8.) a ve 3. pádě (7., 10.).

Zároveň jsou zde i cvičení, která jsou primárně určena na jinou gramatickou oblast, ale přivlastňovací zájmena ve 3. pádě se v nich nacházejí např. 190/3. Toto cvičení slouží k procvičení slovní zásoby, ale začíná větou *In meiner Freizeit / Mein(e) Hobby(s) ist (sind)* a pod tyto věty mají studenti vypsát, co dělají ve volném čase a co jsou jejich končíky. Cvičení 191/4 je určeno na časování sloves, ale nachází se zde také přivlastňovací zájmena ve 3. pádě např. *erzählt seinen Freunden, mit seiner Freundin, hilft ihrer Mutter*. Na straně 191/7 můžeme najít příspěvek do fóra a studenti mají na něj napsat odpověď. V příspěvku se nachází přivlastňovací zájmena ve 3. pádě např. *mit ihren Namen, mit ihren Buchstaben*. 192/8 má podobu křížovky, která se zabývá slovní zásobou, ale studenti mají do křížovky doplnit, co darují ostatním a jsou zde předtištěné vazby např. *deinem Freund, deiner Freundin, deiner Schwester*. Cvičení 193/10 a 11 obsahují převážně přivlastňovací zájmena v 1. pádě, ale ve cvičení 11 se nachází např. *von deiner Freunden*. Cvičení 10 je primárně určeno na spojování vět a porozumění a cvičení 11 je na vytváření odpovědí, z toho tedy vyplývá, že se nejedná o cvičení primárně určená na přivlastňovací zájmena ve 3. pádě. Dochází zde spíše k opakování přivlastňovacích zájmen v 1. pádě, která již studenti probírali v lekci 3. Podobný princip můžeme vidět ve cvičení 193/12, kde si studenti procvičují 1. a 4. pád přivlastňovacích zájmen, který již probírali dříve. Ve cvičení 194/14 vytváří studenti odpovědi na otázky, které také obsahují přivlastňovací zájmena v 1. pádě. Cvičení 194/15A je primárně určeno na časování slovesa *geben*, ale nachází se zde předtištěná přivlastňovací zájmena např. *dein, meiner, eurem, unsere, deine*. Cvičení 194/15C primárně slouží k časování slovesa *gefallen*, ale nachází se zde např. *Ihre*. Ve cvičení 195/17 mají studenti vytvářet otázky, ale v odpovědích jsou předtištěna např. *ihr, Mit meiner Schwester*.

Klasifikace cvičení v obou učebnicových souborech

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 2

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|-------------------------------------|----------------------|----------------------------|
| Doplňovací cvičení | 3 | 29/8; 30/10a); 42/15 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 3 | 29/9; 30/10c; 31/Lernspiel |
| Překladové cvičení | 1 | 34/4.1 |
| Substituční cvičení | 1 | 43/19 |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 3

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|-----------------------|----------------------|----------------------------|
| Transformační cvičení | 1 | 49/1.1 |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 6

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|----------------------|----------------------------|
| Substituční cvičení | 1 | 70/1 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 1 | 78/19 |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 2 | 112/1.2; 118/2 |
| Překladové cvičení | 2 | 112/1.3, 112/1.4 |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 9

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|-----------------------|----------------------|----------------------------|
| Substituční cvičení | 1 | 109/6 |
| Transformační cvičení | 1 | 171/1.3 |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 10

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|-----------------------|----------------------|----------------------------|
| Transformační cvičení | 1 | 200/12 |
| Překladové cvičení | 1 | 191/2.3 |

Cvičení Direkt neu 1 lekce 3

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|----------------------|---|
| Konstrukční cvičení | 1 | 29/5B |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 5 | 35/IV. + V.; 32/14B; 157/12; 158/14; 158/15 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 3 | 29/6; 32/13 |
| Doplňovací cvičení | 1 | 154/2 |
| Překladové cvičení | 2 | 155/4; 161/26 |
| Transformační cvičení | 1 | 156/8 |

| | | |
|-------------|---|---|
| ABI cvičení | 2 | ABI Schreiben (s. 33), ABI Sprechen (s. 30) |
|-------------|---|---|

Cvičení Direkt neu 1 lekce 7

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|---------------|-----------------------|
| Transformační cvičení | 2 | 83/IIIa); 194/13 |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 3 | 83/IIIb); 80/8A;191/6 |
| Cvičení výběr z více variant | 1 | 76/1 |
| Reprodukční cvičení | 1 | 79/6 |
| Spojovací cvičení | 1 | 190/1 |
| Překladové cvičení | 1 | 195/19 |
| ABI cvičení | 1 | ABI Sprechen (s. 80) |

5.1.2 Modální slovesa

Modální slovesa v Themen aktuell 1

Modální slovesa jsou prezentována a nacvičována v *Themen aktuell 1* postupně a jsou zde rozdělena do tří lekcí, tj. v lekci 3 (tvar *möchten* a sloveso *mögen*), v lekci 4 (*können*, *müssen*, *dürfen*) a v lekci 6 (*sollen*). Modální slovesa se probírají v návaznosti na časování sloves pravidelných a nepravidelných a pořádku slov ve větě. Dále se také nachází v závěrečném přehledu 138 §24, 139 §25, 142 §35 a 143 §38.

Modální slovesa v lekci 3 Kursbuch Themen aktuell 1

V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 36/4 mají studenti vést dialogy např. *Essen Sie gerne Fleisch? Ich mag kein Fleisch. Ich esse lieber Fisch.*, a tak tedy prakticky aplikují během mluvení sloveso *mögen*. Nachází se zde fotografie různých druhů jídel a pití, ze kterých mohou studenti čerpat náměty na dialogy. V substitučním cvičení 36/5 je uvedená hlavní struktura, kterou studenti obměňují vlastními slovy. Studenti zde vyprávějí o sobě a o svých jídelních zvycích za použití sloves *essen*, *trinken*, *mögen* a negace. Další dialogická mikrokonverzační cvičení jsou 38/8 a 38/9, kde studenti utváří dialogy pomocí příkladových vět např. *Bitte, was möchten Sie? Ich möchte...* etc. a poté je prezentují. Dalším z těchto dialogických mikrokonverzačních cvičení je 40/14, kde se nachází předepsané věty se slovesy *schmecken*, *nehmen*, *möchten* etc., ze kterých studenti vytváří dialogy. Mezi těmito předepsanými větami je zařazena např. *Danke, ich möchte nicht mehr.*

V *Kursbuch* se nacházejí cvičení, jejichž primárním cílem nejsou modální slovesa, ale modální slovesa jsou v nich obsažena. Ve cvičení 36/3 a 37/6b) se setkáváme se slovesem *mögen* v názvu cvičení. V *Kursbuch* se také nacházejí poslechová cvičení např. 38/1/42 kde studenti vidí napsaný dialog a 38/1/43-45, ve kterém je také použit tvar *möchten*. Primárním cílem tohoto cvičení je však procvičení sloves *nehmen*, *essen* a *trinken*. 39/1/46 se nachází

rozhovor, kde je použito *möchten* např. *Wir möchten bitte bezahlen*. Ve cvičení 39/10 pak mají studenti podobný dialog napsat a zkontrolovat ho s poslechem. Primárně je však toto cvičení určeno na slovní zásobu, *möchten* je tedy spíše vnímáno jako sekundární prostředek, jak dosáhnout dialogu. Cvičení 41/19 je určeno na slovní zásobu. V zadání se také nachází *möchten* např. *Sie möchten ein Frühstück für fünf Personen machen*. Sloveso *mögen* je také obsaženo v článku „Bierlexikon“ na straně 42, ale tento článek je primárně určen na procvičování slovní zásoby.

Modální slovesa v lekci 3 pracovního sešitu Themen aktuell 1

V pracovním sešitu *Themen aktuell 1* se v lekci 3 na stranách 50-51 prezentují a nacvičují sloveso *mögen* a tvar *möchten*. Slovesu *mögen* je věnována pozornost na straně 50 v oddílu „5. Nepravidelné sloveso „mögen“ (*mit rád*)“. Jak můžeme pozorovat, je zde uveden i český překlad daného modálního slovesa, jeho časování v jednotném i množném čísle. Nápadné však je, že zde chybí osoba „es“ a zároveň se zde vykání a 3. osoba množného čísla nachází vedle sebe tj. *sie / Sie mögen*. Je zde i slovní upozornění na to, že v jednotném čísle je 1. a 3. osoba stejná a sloveso se v tomto čísle časuje nepravidelně. Všechny tvary slovesa *mögen* jsou v jednotném čísle graficky zvýrazněny podtržením. Oproti oddílu, který prezentuje *möchten* se zde nenachází příkladová věta.

V oddílu „6. Sloveso „möchten“ (*chtít, mit rád*)“ se opět nachází překlad tohoto modálního slovesa a zároveň i příkladová věta v němčině a v českém překladu tj. *Wir möchten bezahlen. Chtěli bychom zaplatit. / Rádi bychom zaplatili*. V tabulce je sloveso vyčasováno v jednotném i množném čísle a opět zde chybí osoba „es“. Dále je zde upozornění na stejné tvary 1. a 3. osoby a koncovky 2. a 3. osoby singuláru a 2. osoby plurálu jsou zvýrazněny podtržením. V oddílu „6.1 Pořádek slov – oznamovací věta se způsobovým slovesem“ se nachází tabulka, ve které je prezentován pořádek slov ve větě při použití modálního slovesa. Tabulka je rozdělena na *Vorfeld 1. místo ve větě*, *Verb₁ sloveso₁*, *Subjekt podmět*, *Angabe příslovečné určení*, *Ergänzung větné doplnění*, *Verb₂ sloveso₂*. Jsou zde uvedeny čtyři příkladové věty s *möchten* a infinitivem na konci věty. Pod tabulkou se nachází české vysvětlení toho, jak modální slovesa ve spojení s infinitivem fungují. Je zde upozornění, že ne vždy je nutné infinitiv na konci věty použít, např. *Ich möchte eine Cola. = Ich möchte eine Cola trinken*. Dále je zde vysvětleno, že určitý tvar způsobového slovesa je na 2. místě a infinitiv je na místě posledním, což utváří tzv. větný rámeček.

Cvičení 51/6.2 se věnuje větnému rámci a studenti v něm mají za úkol ze slov utvořit věty a modální slovesa jsou zde již vyčasovaná. Z jednotlivých elementů tedy vznikají větší konstrukce (v tomto případě věty), a proto může být toto cvičení klasifikováno jako konstrukční. Ve cvičení 65/24 mají studenti přiřazovat jednotlivé části vět do mezer a určit tak větný rámec a strukturu věty tj. *Vorfeld, Verb₁, Subjekt, Angabe, Ergänzung, Verb₂*. Časováním slovesa *mögen* se zabývá i substituční cvičení 57/3, kde studenti z tabulky vybírají podstatná jména a vytváří věty podle vzoru také s modálním slovesem tj. „mag keinen/kein/keine“. Ve cvičení výběru z více variant 61/15 „Was können Sie auch sagen? / Která věta má stejný význam?“ mají studenti k zadané větě zakroužkovat větu z variant A, B, C, která má stejný význam jako věta první. Tvar *möchten* se zde nachází jako synonymní výraz *Wir möchten bezahlen., Danke, ich möchte nicht mehr* a zároveň také jako ústřední věta tj. *Was möchten Sie?*. Tak se tedy studenti učí, jaké německé ekvivalenty mají modální slovesa. V transformačním cvičení 62/16 mají studenti časovat předepsaná slovesa (mezi nimi i sloveso *mögen*) v osobách *ich; du, Sie; er/es/sie; wir; ihr, Sie; sie*. Správné tvary sloves pak studenti vepisují do prázdných mezer tabulky. Do cvičení 62/17, které kombinuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, mají studenti do vět doplňovat vhodná slovesa z tabulky a vyčasovat je (mezi nimi i sloveso *mögen*). Ve cvičení 64/21, ve kterém studenti vybírají z variant, se opět nachází věty s *möchten*, např. *Was möchten Sie trinken?, Möchten Sie den Fisch mit Reis?*. Studenti pak mají vybrat z odpovědí A, B, C tu nejvhodnější.

Dále se v pracovním sešitě nacházejí i cvičení, která se primárně nevěnují modálním slovesům, ale modální slovesa jsou v nich zahrnuta. Cvičení 60/11 je primárně určeno na porozumění a logické přemýšlení, obsahuje však *möchten*. Podobný princip můžeme vidět ve cvičení 60/12, které obsahuje tvar *möchten* a kde studenti seřazují vybrané věty do správného pořadí, aby utvářeli dialog. Cvičení 61/14 je určeno primárně na procvičení používání *nicht, kein* a *ein*, ale opět jsou zde v textu uvedeno *möchten* v různých tvarech. Ve cvičení 63/19 se opět nachází věta s *möchten*, tj. *Möchten Sie noch mehr?*. Ve cvičení 58/6, které obsahuje sloveso *möchten*, mají studenti podle obrázku doplnit slovní zásobu. Ve cvičení 63/18, které je primárně určeno na otestování porozumění, mají studenti věty A-K přiřazovat k větám 1-11. Toto cvičení obsahuje tvar *möchten*. Modální slovesa se také stávají součástí vysvětlování nové gramatiky např. 48/1 při vysvětlování 4. pádu nebo 52/8 při vysvětlování záporu. Cvičení 49/1.1 je určeno na procvičení koncovek, ale nachází se zde také sloveso *mögen*. Cvičení 53/8.1 se zabývá záporem, ale obsahuje např. *möchten*. Cvičení 53/9.1 je určeno na procvičování *ja, nein, doch*, ale nachází se zde předtištěno *möchten*.

Modální slovesa v lekci 4 Kursbuch Themen aktuell 1

V substitučním cvičení 47/2 jsou předepsané možnosti vět s modálním slovesem *können*, jejichž struktura je obměňována. V doplňovacím cvičení 48/5 „Was kann man hier machen? Was muss man? Was darf man nicht?“ mají studenti doplňovat z tabulky do vynechaných míst odpovídající slovní zásobu podle obrázků. Ve cvičení 48/6 kreslí studenti cedule, podle toho, co někde nesmí, musí nebo mohou udělat. Cvičení 49/8 je primárně určeno na rekonstrukci situace a studenti zde mají dát věty do správného pořadí, nachází se zde však např. *dürfen*. Z tohoto cvičení však vychází doplňovací cvičení 49/9, ve kterém mají studenti do mezer doplnit správné části vět podle nahrávky s modálním slovesem *dürfen*. Předtištěné je zde i sloveso *müssen*. 49/10 lze klasifikovat jako dialogické reprodukční cvičení, neboť zde v páru studenti přehrávají situace, které slyšeli. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 49/11 mají studenti z vypsanych vazeb vytvářet dialogy. Nachází se zde i modální slovesa např. *dürfen*. V substitučních cvičeních 51/15 a 52/17 používají studenti k vyjádření spekulace sloveso *kann* a tak si procvičují i tento význam modálního slovesa. Cvičení 53/19 lze charakterizovat jako dialogické reprodukční, neboť zde mají studenti doslovně opakovat předepsaný dialog. Dále se zde nachází dialogické mikrokonverzační cvičení 53/20, kde studenti přehrávají podobné dialogy, obměňují slovní zásobu a používají modální slovesa a jejich tvary např. *möchten*. V substitučním cvičení 54/21 mají studenti podle fotky diáře stanovit, co Sibylla dělá a používají modální slovesa *müssen* a *möchten*. Dialogické mikrokonverzační cvičení 54/22 navazuje na cvičení 54/21 a studenti zde utváří dialog, ve kterém používají modální slovesa jako v předchozím cvičení.

Zároveň jsou v této lekci cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení modálních sloves, ale modální slovesa se v nich vyskytují např. ve cvičeních 55/24 a 55/25 studenti čtou a píšou pohlednici podle uvedeného vzoru, ve kterém můžeme vidět použité modální sloveso *können*, které mohou studenti při psaní také použít.

Modální slovesa v lekci 4 pracovního sešitu Themen aktuell 1

V pracovním sešitu v sekci „Gramatika“ se straně 70 nachází kapitola „1. Způsobová slovesa“ s tabulkou, ve které jsou slovesa *dürfen*, *können* a *müssen* vyčasována ve všech osobách kromě osoby *es* a jejich infinitivy jsou přeloženy do českého jazyka. Dále je zde v českém jazyce vytvořen úvod a pod tabulkou s vyčasovanými slovesy přehledné vysvětlení toho, co je pro způsobová slovesa charakteristické. Vysvětlení jsou srozumitelná, utvořená pomocí odrážek, tabulek a podtržení problematických či odlišných pasáží. V oddílu „Všimněte si!“ můžeme právě u *dürfen* a *können* sledovat na příkladových větách různé druhy překladů. Tak

je tedy opět využít dvojjazyčný potenciál pracovního sešitu *Themen aktuell 1*. Na straně 71 se nachází část „2. Slovesa s odlučitelnými předponami“, ve které je v tabulce znázorněn pořádek slov ve větě s *möchten*. Na straně 72 se nachází oddíl „3. Sloveso jako větné doplnění“, ve kterém tabulka ukazuje, jak vypadá věta, pokud se v ní nachází dvě slovesa. V příkladových větách pak můžeme pozorovat použití tvaru *möchten*.

Modálními slovesům prezentovaným a nacvičovaným v této lekci se na stranách 70–71 věnují cvičení 1.1, 1.2 a 1.3. V transformačním cvičení 1.1 mají studenti do vět doplňovat správný tvar slovesa *dürfen* v různých osobách. V konstrukčním cvičení 1.2 studenti utvářejí věty ze slov, které jsou jim k dispozici a sloves, která jsou zde již vyčasovaná. Cvičení 1.3 se zabývá překladem českých vět, které znázorňují nuance v překladu modálních sloves. Ve spojovacím cvičení 77/3 studenti přiřazují věty, které obsahují modální slovesa, k obrázkům. Cvičení 79/8 kombinuje charakteristické vlastnosti doplňovacího a transformačního cvičení, protože zde studenti mají doplnit do minialogů do mezer slovesa *müssen*, *dürfen*, *können* a *möchten* ve správném tvaru. V transformačním cvičení 79/9 se v části A nachází tabulka, kde studenti mají časovat slovesa a jejich tvary např. *möchten*, *können*, *dürfen* a *müssen* v osobách *ich*, *du*, *er*, *sie*, *es*, *man*, *wir*, *ihr*, *sie*, *Sie*. V substitučním cvičení 81/12 mají studenti napsat otázku a odpověď a u toho používají tvar *möchten*. Vychází tak z příkladových vět a nahrazují některé elementy uvnitř struktury. Ve spojovacím cvičení 83/18 mají studenti přiřadit věty z tabulky podle významu do kolonky *ja*, *nicht ja und nicht nein* a *nein*. Nachází se zde také výrazy jako např. *Ich mag nicht!*, *Kann sein!*, *Ich kann nicht!* a studenti mají stanovit významy modálních sloves. Cvičení 84/23 kombinuje charakteristické vlastnosti doplňovacího a transformačního cvičení, protože zde studenti rozhodují, jestli je *können* nebo *müssen* vhodnější do kontextu dané věty a také tato slovesa časují. Ve cvičení 85/25 se nacházejí obrázky a věty a studenti do nich dopisují modální slovesa *können* (oba významy) a *dürfen* podle dané situace. Toto cvičení kombinuje charakteristické vlastnosti doplňovacího a transformačního cvičení, protože se slovesa doplňují do mezer a zároveň musí být uvedena se správnou koncovkou. Ve spojovacím cvičení 79/9B přiřazují studenti do tabulky věty podle jejich větné stavby a nachází se zde věty s *möchte*.

Zároveň tato lekce také obsahuje cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení modálních sloves, ale modální slovesa v nich můžeme najít. Cvičení 72/2.1 se primárně věnuje pořádku slov ve větě se slovesem s odlučitelnou předponou (také s modálními slovesy), a proto jsou zde obsažena např. *möchten*, *können*, *müssen*, *dürfen*. Cvičení 73/5.1 se zabývá překladem neurčitého podmětu *man* a *es* do českého jazyka, ale nachází se v něm také

modální slovesa *kann, muss, darf*. Primárním cílem cvičení 78/5 jsou silná slovesa, ale ve cvičení jsou také předtištěná např. *dürfen, möchten*. Cvičení 78/7 je určeno na doplňování sloves z tabulky do vět, ale také zde můžeme vidět modální slovesa např. *möchten, dürfen, können*. Ve cvičení 80/10 mají studenti spojit věty A-G s větami 1-7. Nachází se zde věty s *dürfen, können* a *müssen*. Ve cvičení 82/17 se sice studenti primárně zabývají časovými údaji, ale dialog začíná větou „Komm, wir müssen gehen!“, kde *müssen* naznačuje nutnost situace. Cvičení 83/19 se zabývá časovými výrazy, ale je zde zahrnuto modální sloveso *müssen*. Ve cvičení 83/20 mají studenti z vět v tabulce utvořit dialog a nachází se zde i předtištěná modální slovesa spolu s jejich tvary např. *möchten, können* a *müssen*. Cvičení 84/21 obsahuje slovesa *müssen* a *möchten*, ale studenti mají do mezer doplňovat časové údaje. Primárním cílem cvičení 84/22 jsou dva významy slova *da*, tj. místo a čas, ale nachází se zde např. modální sloveso *können*. Cvičení 86/26 obsahuje např. *können*. Modální slovesa se také stávají součástí prezentování gramatiky např. ve cvičení 74/6 se nachází *dürfen, können* v příkladových větách.

Modální slovesa v lekci 6 v Kursbuch Themen aktuell 1

Substitučním cvičením 70/1 jsme se již zabývali v kapitole o přivlastňovacích zájmech. V tomto cvičení se však procvičuje také modální sloveso *können*. Cvičení 73/5 testuje porozumění textu a jsou zde i otázky s modálními slovesy a studenti mají odpovídat na otázky „Was soll er/sie tun?“, „Was soll er/sie nicht tun?“. Poté mají odpovídat na otázku „Welche Ratschläge gibt Dr. Braun?“. Toto cvičení lze charakterizovat jako substituční cvičení, protože se zde mění jen některé elementy uvnitř struktury s modálním slovesem *sollen*. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 73/6 studenti využívají slovní zásobu spojenou s nemocemi a zároveň modální slovesa a jejich tvary *möchten, dürfen, sollen*. Na straně 74 se nachází článek, který je určen na procvičování modálních sloves a imperativu. Již v článku jsou obsažena např. *müssen, dürfen, können, möchten, sollen*. V substitučním cvičení 74/8 mají studenti dokončovat věty podle informací v článku. Jsou zde uvedeny začátky vět např. *Man kann auch..., Man soll...* etc. a jedna příkladová věta. Cvičení 75/12 je dialogické mikrokonverzační cvičení, ve kterém používají studenti také modální slovesa.

Zároveň se zde nacházejí cvičení, která nejsou primárně určena na procvičování modálních sloves, ale modální slovesa obsahují, např. 73/7 je určeno převážně na porozumění poslechovému cvičení, ale také se zde vyskytují modální slovesa např. *müssen, sollen*. Cvičení 74/9 a 74/10 se věnují imperativu, ale obsahují např. *können*. Ve cvičení 75/11 mají studenti podle poslechového cvičení a článku uvést věty do správného pořadí. Nachází se zde

i modální slovesa s jejich tvary např. *sollen, müssen, wollen, können, möchten*. Na straně 72 můžeme najít článek *Sprechstunde*, kde lékař odpovídá na dotazy a používá modální slovesa např. *sollen* a *wollen*, které jsou tématem této lekce, a také *müssen, wollen, dürfen, können*. Cvičení 78/17 je primárně určeno na rozkazovací způsob, ale nachází se zde i sloveso *wollen*.

Modální slovesa v lekci 6 v pracovním sešitě Themen aktuell 1

Poslední dvě modální slovesa tj. *wollen* a *sollen* jsou prezentována a nacvičována v lekci 6. Prezentace zde probíhá obvyklým způsobem v tabulce s překladem a v osobách *ich, du, er/sie, wir, ihr, sie/Sie*. Zároveň je v sekci „Všimněte si!“ poukázáno pomocí překladu na rozdíl mezi *müssen, dürfen* a *sollen* a na bezspojkové vedlejší věty v němčině. Na dvou příkladových větách *haben* a *sollen* je znázorněno, že českému *mít* odpovídají v německém jazyce tato dvě slovesa, která však mají úplně jiný význam.

Cvičení 116/4.1 kombinuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení a studenti zde mají rozhodnout, zda do mezer doplní vyčasované sloveso *haben* nebo *sollen*. Principem tohoto cvičení je doplňování do mezer a zároveň transformování sloves do správné podoby. V substitučním cvičení 119/5 vytváří studenti podle příkladu věty s *müssen* a *dürfen* a příslušnými vypsanými výrazy. Ve cvičení 119/6 doplňují studenti do mezer správně vyčasovaná slovesa *können, müssen, dürfen, sollen, wollen, möchten*. Toto cvičení opět kombinuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení. Do cvičení 120/7 mají studenti doplnit *müssen* nebo *sollen* a *nicht dürfen* nebo *nicht sollen*. Do levé části se do mezer doplňují modální slovesa, ale ve tvaru vykání, takže se nemusí tvar slovesa ze zadání měnit, proto má aspekty doplňovacího cvičení. V pravé části cvičení mají studenti přetvářet věty z pacientova pohledu a musí transformovat podobu sloves do příčinného tvaru. Proto toto cvičení obsahuje i prvky transformačního cvičení. Spojovací cvičení 126/17 se věnuje větné stavbě.

Dále se zde nacházejí cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení modálních sloves, ale modální slovesa se v nich nacházejí, např. cvičení 121/8 a 125/15, která se zabývají imperativem, ale obsahují např. *sollen*.

Modální slovesa v Direkt neu 1

Direkt neu 1 používá u modálních sloves podobný postup jako *Themen aktuell 1*. Modální slovesa se zde probírají postupně a jsou také rozdělena do jednotlivých lekcí tj. v lekci 3 (tvar *möchten*), v lekci 4 (*können, wollen, müssen, dürfen* a *sollen*), v lekci 5 (*mögen*). Modální

slovesa jsou zde prezentována v návaznosti na přítomný čas pravidelných a nepravidelných sloves, pořádek slov ve větě.

Modální slovesa v lekci 3 v učebnici Direkt neu 1

V sekci „Blitz-Grammatik“ lekci 3 je v oddílu „VIII. Tvar *möcht-* v přítomném čase“ vyčasováno *möchten* ve všech osobách tj. *ich; du; er, sie, es; wir; ihr; sie/Sie*. Tvar tohoto slovesa je u osob *ich* a *er, sie, es* zvýrazněn oranžovou barvou, protože se jedná o tvar shodný a nepravidelný. Pod tabulkou jsou uvedeny dvě příkladové věty, jedna pouze se slovesem tj. *Er möchte ein Handy*. a druhá i s infinitivem tj. *Er möchte ein Handy kaufen*. Nachází se zde i slovní upozornění na to, že *möchten* je odvozeno od *mögen* a český překlad je *chtěl/a bych, chtěl/a by*. Zároveň je zde okomentováno, jak vypadá stavba věty s infinitivem a modálním slovesem. Červený nápis „Všimněte si!“ upozorňuje na fakt, že 1. a 3. osoba singuláru je stejná.

Do transformačního cvičení 35/VIII. mají studenti doplnit správný tvar *möchten*. *Möchten* se také nachází v konstrukčním cvičení 35/III, kde si studenti procvičí jeho časování i časování ostatních sloves. V konstrukčním cvičení 29/5B studenti představují svou rodinu a z tabulky, kterou si vyplnili v předchozím cvičení 29/5A mají během toho zodpovědět i otázku „Was möchten sie/er?“. Poté je zde uvedeno substituční cvičení 29/5C, ve kterém mají studenti za úkol podle předepsané vazby vyprávět o rodině spolužáka/spolužačky. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 32/13 si mají studenti vyprávět o tom, co jejich otec, matka či bratranec nechtějí a používají vazby s *möchten/möchten nicht*.

Zároveň se zde také nacházejí cvičení, která jsou primárně určena na jinou oblast, ale modální slovesa se v nich vyskytují. Cvičení 35/VI. je cvičení, které je primárně určeno na procvičení negace, ale nachází se zde např. *möchten*. Ve cvičení 35/IV.+V. je obsaženo sloveso *müssen*, které však studenti probírají až v následující lekci.

Cvičení v lekci 3 v pracovním sešitu Direkt neu 1

V transformačním cvičení 161/25 mají studenti z jedné z různých odpovědí (v některých případech také s *möchten*) utvořit otázku a odpověď tak přetransformovat. V překladovém cvičení 161/26 mají studenti např. ve větě 8 přeložit větu s *möchten*.

Dále se zde také nacházejí cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení modálních sloves, ale tvar *möchten* v nich můžeme najít. Cvičení 158/14 se zabývá přivlastňovacími zájmeny a slovní zásobou, ale také se zde nachází *möchten*. Ve cvičení 159/18 mají studenti vytvářet zápor, ale v dopise se nachází také *möchten*.

Modální slovesa v lekci 4 učebnice *Direkt neu 1*

V lekci 4 *Direkt neu 1* jsou prezentována a nacvičována modální slovesa *können*, *wollen*, *müssen*, *dürfen* a *sollen*. Na straně 44 v části „Blitz-Grammatik“ se nachází tabulka s vyčasovanými modálními slovesy, ve které je oranžovou barvou znázorněna změna kmenové samohlásky, na kterou upozorňuje i slovní popis nad tabulkou. Také je zde napsáno, že 1. a 3. osoba nemají koncovku, zatímco množné číslo je pravidelné. Opět jsou zde vyčasovaná slovesa v osobách *ich; du; er, sie, es; wir; ihr; sie, Sie*. Oddíl „II. Význam způsobových sloves“ popisuje v českém jazyce, jaké významy vyjadřují modální slovesa. Zároveň jsou zde uvedeny příkladové věty s *können*, *wollen*, *müssen*, *dürfen*, *sollen* a překlad těchto modálních sloves. Je zde i pod červeným nadpisem „Všimněte si!“ upozorněno na význam slovesa *müssen* např. *Ich muss heute zu Hause bleiben. Potřebuji dnes zůstat doma*. Do kontrastu jsou zde postavena i slovesa *können* a *dürfen* např. *Hier kann er nicht parken. x Hier darf er nicht parken*. U těchto vět se nachází německý a český překlad, který upřesňuje význam vět. Oddíl „III. Způsobová slovesa ve větě“ obsahuje čtyři příkladové věty s *möchten*, *müssen*, *dürfen* a *sollen* s použitím infinitivu i bez něj. Je zde i slovní upozornění na to, že modální slovesa jsou někdy ve větě samostatně a jindy jsou doplněna infinitivem.

Do transformačního cvičení 45/I. studenti doplňují správný tvar sloves *wollen*, *dürfen*, *müssen*, *sollen* a *können*. Cvičení 45/II kombinuje charakteristické aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, protože se vhodná modální slovesa doplňují do mezer, ale zároveň se musí časovat. V konstrukčním cvičení 45/III. mají studenti z jednotlivých slov vytvořit větu. Slovesa v těchto větách jsou vyčasovaná modální slovesa s jejich tvary např. *möchten*, *willst*. Ve cvičeních 38/1 a 38/3 je napsaný rozhovor dvojice a v něm zvýrazněna modální slovesa *können* a *müssen*. Studenti odpovídají na různé otázky k tomuto rozhovoru pomocí reprodukce daných vět, a proto lze tato cvičení klasifikovat jako reprodukční. Cvičení 38/2 je dialogické mikrokonverzační cvičení, ve kterém studenti navazují na cvičení 38/1 a používají slovesa *können* a *müssen*. Možnosti, které mohou využít při vytváření dialogu, mají napsány pod zadáním. Dalším dialogickým mikrokonverzačním cvičením je 38/4, kde studenti používají fráze ze cvičení 38/3 spolu se slovesy *können* a *müssen* za pomoci vypsané slovní zásoby. Primárním cílem cvičení 39/5A je porozumění textu a jsou v něm zvýrazněna i modální slovesa např. *können* a *müssen*. Studenti poté mají za úkol odpovědět na otázky o textu, v nichž jsou také zvýrazněna modální slovesa a jejich tvary *können*, *müssen* a *möchten*. V substitučním cvičení 39/5B se nacházejí příklady, podle kterých studenti vytváří věty. Vznikají tak tedy podobné věty pomocí obměňování slovní zásoby, ale struktura s použitím

modálních sloves *können* a *müssen* zůstává stejná. Na straně 39 zároveň můžeme najít rámeček ABI Sprechen, kde mají studenti sdělit kamarádce / kamarádovi, že nemohou jít do kina, protože musí napsat mnoho domácích úkolů a navrhnout jiný termín a jinou aktivitu, tak tedy budou v tomto cvičení využívat modální slovesa. V transformačním cvičení 40/6A „Was sollen die Leute machen? Wiederhole die Mitteilung anders.“ mají studenti transformovat výroky tak, aby jimi vytvořená věta obsahovala sloveso *sollen*. V substitučním cvičení 40/6B popisují studenti podle vzoru a s pomocí obrázků, co dané postavy mají udělat pomocí slovesa *sollen*. Ve cvičení 41/7A se nachází rozhovor, který obsahuje modální slovesa a jejich tvary *sollen*, *können*, *möchten*, *müssen*. Poté mají studenti zakroužkovat, na čem se v rozhovoru Jens a Brigit domluvili. Ve cvičení s otázkami k textu 41/7B studenti odpovídají na otázky k textu s pomocí modálních sloves. Zároveň se na straně 41 nachází rámeček ABI Schreiben, ve kterém studenti píšou e-mail a uvádí v něm různé informace např., že plánují cestu do Rakouska, že chtějí navštívit příbuzné etc. a při tom používají také modální slovesa. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 42/8 mají studenti podle vzoru vytvářet dialogy s pomocí navrhované slovní zásoby v tabulce za použití modálních sloves *können* a *wollen*. Zároveň zde také procvičují předložku *am* spolu s názvy dnů v týdnu. Ve spojovacím cvičení 42/9 mají studenti spojit části vět k sobě, které obsahují slovesa *will* a *wollen*. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 42/10 vytvářejí studenti rozhovor mezi dcerou a otcem a používají *dürfen* a *nicht dürfen*. Opět využívají informací v bodech, které jsou k tomu určené. Na straně 42 se nachází ABI Sprechen, kde studenti mají odmítnout nabídku, zdůvodňovat proč, předložit další argumenty a navrhnout jiný program. V tomto cvičení tedy také budou s nejvyšší pravděpodobností používat modální slovesa. Na straně 43 můžeme najít další ABI Sprechen, kde se studenti ptají na důvody, proč si jejich spolužačka / spolužák nerozumí s ostatními, zeptat se, jak mohou pomoci a navrhnout, co mohou udělat. V tomto cvičení také budou studenti používat s vysokou pravděpodobností modální slovesa. V oddílu „Intonation“ na straně 43 si pak studenti procvičí výslovnost vět s modálními slovesy.

Zároveň se zde také nachází cvičení, která nejsou primárně určena na procvičování modálních sloves, ale modální slovesa obsahují např. 43/11B, kde se nachází *sollen*, i přesto, že je to cvičení určené na *Wie geht's?* a odpovědi na tuto otázku. V projektové části na straně 46 popisují studenti své problémy a mohou také použít modální slovesa např. *können*, které je i v zadání.

Modální slovesa v lekci 4 pracovního sešitu Direkt neu 1

V substitučním cvičení 162/1 se nachází tabulka, do které studenti křížkem označí, jaké aktivity umí. Pod tabulkou je příkladová věta a studenti pak píšou, co umí a co ne a obměňují tak strukturu dané příkladové věty. Do transformačního cvičení 163/4 mají studenti doplnit do tabulky správně vyčasovaná modální slovesa *können* a *müssen*. Cvičení 163/5 kombinuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, protože zde studenti musí do mezer doplnit slovesa *können* nebo *müssen* a zároveň je správně vyčasovat. Do doplňovacího cvičení 163/6 „Was müssen die Leute machen?“ mají studenti z tabulky do mezer k větám s *muss* doplnit správné aktivity podle fotek. Do transformačního cvičení 164/8 studenti vepisují do tabulky správné tvary slovesa *wollen*. V substitučním cvičení 164/9 mají studenti psát dialogy s pomocí předepsaných bodů a použít slovesa *wollen* a *müssen*. Do transformačního cvičení 165/10 je doplňováno sloveso *wollen* ve správném tvaru. Cvičení 165/11 kombinuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, protože zde studenti do mezer vepisují slovesa *können*, *wollen* nebo *müssen* a ve správném tvaru. Ve spojovacím cvičení 165/12 mají studenti spojit otázky s odpověďmi, které všechny obsahují sloveso *wollen*. V doplňovacím cvičení 165/13 doplňují studenti do vypsání vět s *wollen* názvy pamětihodností podle obrázků. Cvičení 166/14 spojuje rysy konstrukčního a transformačního cvičení, protože zde z vypsání slov musí studenti složit větu a navíc slovesa *müssen*, *wollen*, *können* správně vyčasovat. V transformačním cvičení 166/15 mají studenti časovat sloveso *sollen*. V dalším transformačním cvičení 166/16 studenti transformují věty tak, aby obsahovaly sloveso *sollen*. V transformačním cvičení 167/17 mají studenti do tabulky správně vyčasovat *dürfen*. V transformačním cvičení 167/18 mají studenti do vět doplnit sloveso *dürfen* ve správném tvaru. Cvičení 167/20 kombinuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, protože studenti zde doplňují do mezer *können* nebo *dürfen* ve správném tvaru. Cvičení 169/25 kombinuje aspekty transformačního a konstrukčního cvičení, protože zde mají studenti ze slov utvořit věty a také modální slovesa vyčasovat např. *dürfen*, *müssen*, *können*, *wollen*. Překladové cvičení 169/26 je celé soustředěno na překlad modálních sloves z českého do německého jazyka.

Zároveň se zde také nachází cvičení, která jsou primárně určena na procvičení jiných oblastí, ale modální slovesa jsou v nich zahrnuta, např. do cvičení 162/2 mají studenti doplnit chybějící slova, ale v textu je již předtištěno sloveso *können*. Cvičení formou hry 162/3 se spíše soustřeďuje na pravopis, ale také jsou zde obsažena modální slovesa např. *können*. Cvičení 164/7 je určeno na porozumění poslechovému cvičení, ale nachází se zde modální

slovesa např. *können*, *müssen*. Cvičení 167/19 je určeno na procvičení slovní zásobu, ale jsou zde zahrnuta také slovesa *müssen*, *dürfen* a *dürfen nicht*, která slouží jako nadpisy v tabulce. Ve cvičení 168/21 mají studenti přečíst text a do mezer doplnit vhodná slovesa. Článek také obsahuje již předtištěná modální slovesa např. *müssen*, *können*, *wollen*, *dürfen*, *sollen*.

Modální slovesa v lekci 5 v učebnici Direkt neu 1

Na straně 54 v části „Blitz-Grammatik“ se prezentuje a nacvičuje způsobové sloveso *mögen*, které je vyčasováno v osobách *ich; du; er, sie, es; wir; ihr; sie, Sie*. Změna kmenové samohlásky v jednotném čísle je znázorněna oranžovou barvou. Je zde i příkladová věta *Ich mag Obst* s překladem *Mám rád/a ovoce*. Zároveň se zde nachází i slovní vysvětlení, jak se *mögen* překládá do českého jazyka a že pravidelné časování má pouze v množném čísle. V oddílu s červeným nadpisem „Všimněte si!“ je poukázání na to, že 1. a 3. osoba jsou v jednotném čísle bez koncovky a jsou opět stejné.

V transformačním cvičení 55/II. studenti doplňují do mezer sloveso *mögen* a zároveň ho časují. Ve cvičení 48/3, které lze charakterizovat jako řetězové cvičení, se používá sloveso *mögen* např. *Mögt ihr Gemüse? Ja, Gemüse mögen wir./Nein, Gemüse mögen wir nicht*. Na straně 53 v sekci „Intonation“ si také studenti mají možnost procvičit výslovnost modálního slovesa *mögen*.

Zároveň se zde nacházejí cvičení, která nejsou primárně určena na procvičování modálních sloves, ale modální slovesa jsou v nich obsažena např. 55/V. je cvičení určené na zápor, ale nachází se zde tvary *magst, mag*. Ve cvičení 55/VII. mají studenti přepsat věty pomocí *man*, ale jsou zde použita modální slovesa např. *dürfen, können*, které studenti znají již z minulé lekce. Cvičení, ve kterých se opakují modální slovesa, která již byla uvedena v předchozích lekcích, se nachází v této kapitole mnoho např. 49/7, 51/10. Zároveň jsou zde cvičení, která primárně sloveso *mögen* nezahrnují, ale studenti ho mohou během mluvení použít v případě, že by se rozhodli věty různým způsobem obohatit např. 50/9, ABI Schreiben na straně 50 a ABI Sprechen+Schreiben na straně 52.

Modální slovesa v lekci 5 v pracovním sešitě Direkt neu 1

V substitučním cvičení 171/6 mají studenti podle příkladových vět psát podobné věty, které zahrnují také sloveso *mögen*. Do transformačního cvičení 171/7 vepisují studenti správné tvary sloves *essen, nehmen, mögen, empfehlen*. Cvičení 172/8 obsahuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, neboť se zde do mezer studenti doplňují slovesa *essen, mögen, nehmen a empfehlen*, která musí být zároveň uvedena ve správném tvaru. V doplňovacím

cvičení 172/10 mají studenti přečíst tři články a pak doplnit do mezer, co mají/jí rádi a co nejlíbí tři postavy, o kterých jsou články napsány. V transformačním cvičení 177/23 mají studenti přetransformovat odpovědi do otázek. Některé otázky i odpovědi obsahují *möchten* a *mögen*. Překladové cvičení 177/24 se také zabývá modálními slovesy např. věta 3. slovesem *mögen* a věty 4., 6. a 7. tvarem *möchten*.

Zároveň se zde také nacházejí cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení modálních sloves, ale modální slovesa jsou v nich obsažena např. cvičení 170/2 je cvičení na procvičení slovní zásoby a negace, ale nachází se v něm předtištěné sloveso *mögen*. Cvičení 171/5 se zabývá členem neurčitým a *kein*, ale je zde v odpovědích předtištěno i sloveso *mögen*. Ve cvičení 172/9 se nachází otázky, které mají být spojeny s odpověďmi, ale je zde předtištěný např. tvar *Mögt*. Cvičení 177/22 je primárně určeno na zápor, ale obsahuje např. *möchten* a *mögen*. Také jsou zde cvičení, která obsahují modální slovesa, která již byla probírána v minulých lekcích např. 173/13. Cvičení 175/17 je primárně určeno na rozkazovací způsob, ale otázky v něm jsou utvořeny pomocí slovesa *sollen*.

Klasifikace cvičení v obou učebnicových souborech

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 3

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|---------------|--------------------------|
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 4 | 36/4; 38/8; 38/9; 40/14; |
| Substituční cvičení | 2 | 36/5; 57/3 |
| Konstrukční cvičení | 1 | 51/6.2 |
| Cvičení výběr z variant | 2 | 61/15; 64/21 |
| Transformační cvičení | 1 | 62/16 |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 1 | 62/17 |
| Doplňovací cvičení | 1 | 58/6 |
| Spojovací cvičení | 1 | 65/24 |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 4

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|-------------------------------------|---------------|----------------------------------|
| Substituční cvičení | 5 | 47/2; 51/15; 52/17; 54/21; 81/12 |
| Doplňovací cvičení | 2 | 48/5; 49/9 |
| Kreslení | 1 | 48/6 |
| Dialogické reprodukční cvičení | 2 | 49/10; 53/19 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 3 | 49/11; 53/20; 54/22 |

| | | |
|--|---|--------------------|
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 3 | 79/8; 84/23; 85/25 |
| Transformační cvičení | 2 | 70/1.1; 79/9A |
| Konstrukční cvičení | 1 | 71/1.2 |
| Překladové cvičení | 1 | 71/1.3 |
| Spojovací cvičení | 3 | 77/3; 83/18; 79/9B |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 6

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|----------------------|----------------------------|
| Substituční cvičení | 4 | 70/1; 73/5; 74/8; 119/5 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 2 | 73/6; 75/12 |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 3 | 116/4.1, 119/6; 120/7 |
| Spojovací cvičení | 1 | 126/17 |

Cvičení Direkt neu 1 lekce 3

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|-------------------------------------|----------------------|----------------------------|
| Transformační cvičení | 2 | 35/VIII; 161/25 |
| Konstrukční cvičení | 2 | 35/III; 29/5B |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 1 | 32/13 |
| Substituční cvičení | 1 | 29/5C |
| Překladové cvičení | 1 | 161/26 |

Cvičení Direkt neu 1 lekce 4

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|----------------------|--|
| Transformační cvičení | 9 | 45/I.; 40/6A; 163/4; 164/8; 165/10; 166/15; 166/16; 167/17; 167/18 |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 4 | 45/II; 163/5; 165/11; 167/20 |
| Konstrukční cvičení | 1 | 45/III. |
| Substituční cvičení | 4 | 39/5B; 40/6B; 162/1; 164/9 |
| Reprodukční cvičení | 2 | 38/1; 38/3 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 4 | 38/2; 38/4; 42/8; 42/10 |
| Spojovací cvičení | 2 | 42/9; 165/12 |
| Cvičení s otázkami k textu | 2 | 39/5A; 41/7B |
| ABI Schreiben | 1 | s. 41 |
| ABI Sprechen | 3 | s. 39; s. 42; s. 43 |

| | | |
|---|---|----------------|
| Doplňovací cvičení | 2 | 163/6; 165/13 |
| Cvičení s aspekty transformačního a konstrukčního cvičení | 2 | 166/14; 169/25 |
| Překladové cvičení | 1 | 169/26 |

Cvičení Direkt neu 1 lekce 5

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|---------------|----------------------|
| Transformační cvičení | 3 | 55/II; 171/7; 177/23 |
| Řetězové cvičení | 1 | 48/3 |
| Doplňovací cvičení | 1 | 172/10 |
| Substituční cvičení | 1 | 171/6 |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 1 | 172/8 |
| Překladové cvičení | 1 | 177/24 |

5.1.3 Slovesa se změnou kmenové samohlásky

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v Themen aktuell 1

Silná slovesa jsou prezentována a nacvičována v *Themen aktuell 1* v několika lekcích, tj. v lekci 3, lekci 4, lekci 6, lekci 7 a v lekci 9. Slovesa se změnou kmenové samohlásky se probírají v návaznosti na časování sloves *wohnen*, *arbeiten*, *heißen*, *haben* a *sein*. Dále se také nacházejí v závěrečném přehledu 138 §23.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v Kursbuch Themen aktuell 1 v lekci 3

Z obrázků na straně 34, u kterých jsou uvedeny věty např. *Er trinkt/isst...*, vychází dialogické mikrokonverzační cvičení 35/1, ve kterém se nachází příkladové věty např. *Was isst/trinkt Franz Kaiser? Er isst/trinkt einen Hamburger*. Studenti obměňují výrazy z tabulky, které jsou jim k dispozici. Toto cvičení zároveň procvičuje neurčitý člen, nulový člen a slovesa se 4. pádem. V substitučním cvičení 35/2 je uvedeno příkladové vyprávění o Franzi Kaiserovi a studenti vytvářejí vyprávění na podobné principu o ostatních osobách. U posledních dvou osob jsou vypsány ty nejdůležitější vazby a v podstatě se obměňují pouze části vazby. Během vyprávění studenti používají 3. osobu jednotného čísla tj. *isst* a také *trinkt* a tak procvičují toto nepravidelné časování. Do doplňovacího cvičení 36/3 mají studenti doplnit nejprve podle svého uvážení a poté také podle poslechového cvičení, kdo co jí či pije. Je zde použito také sloveso *essen* ve 3. osobě jednotného čísla. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 36/4 studenti používají sloveso *essen* a *mögen* a vypráví si o tom, co jí a nejí rádi. Mají zde vypsány i příkladové věty např. *Essen Sie gerne Fisch? Ich mag kein Fisch. Ich esse lieber Fisch*. V substitučním cvičení 36/5 jsou uvedeny příklady nejdůležitějších vazeb a studenti utváří vyprávění o sobě a používají např. *essen*, *mögen* a *trinken*. Ve cvičení 37/6a) je

představen rozhovor, který obsahuje např. *nehme, esse*. Podle tohoto rozhovoru studenti vytvářejí svůj vlastní v dialogickém mikrokonverzačním cvičení 37/6b) a používají při tom např. *nehmen, essen, mögen a trinken*. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 38/7b) vypráví studenti o tom, co si lidé objednají a používají výrazy *nimmt, isst, trinkt*. V dalším dialogickém mikrokonverzačním cvičení 38/8 vytvářejí studenti dialogy a v nich používají výrazy *nehme, esse* etc. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 38/9 mají vytvářet podobné dialogy sami.

V tabulce na straně 35 je popsán rozdíl mezi 1. a 4. pádem, k jehož ilustraci slouží také sloveso *essen*. Na straně 38 se nachází tabulka, ve které je v osobách *du, er, sie, es* znázorněno časování slovesa *nehmen a essen*.

Dále v této lekci můžeme najít cvičení, která se primárně nevěnují silným slovesům, ale tato slovesa se v nich nacházejí, např. v poslechovém cvičení a ve článku 38/1/42 je obsaženo např. *nehmen*. Cvičení 40/14 obsahuje výrazy *Nehmen Sie, Nimm*, které indikuje, že cvičení se zabývá imperativem. Ve cvičení 40/15 se v zadání otázek nachází *essen*, ale je to cvičení určené na porozumění poslechu. V článku „Bierlexikon“ můžeme např. najít slovesa *lesen, geben*.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v pracovním sešitě Themen aktuell 1 v lekci 3

Slovesa se změnou kmenové samohlásky se prezentují a nacvičují v *Themen aktuell 1* v lekci 3. V pracovním sešitě se na straně 49 nachází vysvětlení principu používání silných sloves. Dále zde můžeme najít i slovní vysvětlení v českém jazyce, že se slovesa rozdělují do tří skupin, tj. pravidelných (slabých), nepravidelných (*sein, haben*) a silných (u kterých probíhá změna ve 2. a 3. osobě jednotného čísla). U silných sloves dochází v těchto osobách ke změně kmenové samohlásky $e \rightarrow >i/ie, a \rightarrow \ddot{a}$. Je zde napsáno i upozornění na to, že jsou silná slovesa prezentována v učebnicovém souboru postupně. Na straně 50 můžeme vidět tabulku, ve které jsou vyčasovaná slovesa *sprechen, nehmen, essen, lesen, fahren a waschen* v osobách *ich, du, er / sie, wir, ihr, sie / Sie*. Nápadné tedy je, že zde chybí osoba *es*. Nepravidelnosti ve 2. a 3. osobách jsou graficky zvýrazněny podtržením. Na příkladu slovesa *essen* je vysvětlen i pořádek slov ve větě v oddílu „4. Pořádek slov – oznamovací věta s předmětem ve 4. pádu a příslovečným určením“. Sloveso *essen* je také uvedeno v oddílu „6.1 Pořádek slov – oznamovací věta se způsobovým slovesem“. Silná slovesa jsou dále např. použita u rozkazovacího způsobu k demonstraci jeho utvoření např. *fahren, nehmen* na straně 52.

Zároveň jsou zahrnuta také k vysvětlení jiné gramatické oblasti např. 52/7.2 *lesen, nehmen* k utvoření imperativu, 53/8.1 *nehmen* k utvoření záporu, 53/9.1 *nehmen* k utvoření odpovědi.

Silným slovesům se věnuje transformační cvičení 50/3.1, kde mají studenti do vět a)-e) doplnit správné tvary slovesa *essen* a do vět f)-j) správné tvary slovesa *fahren*. V substitučním cvičení 56/2 je uvedena příkladová věta a podle obrázků pozměňována daná struktura. Je tedy obměňována převážně slovní zásoba a procvičována 3. osoba jednotného čísla sloves *essen* a *trinken*. V dalším substitučním cvičení 57/3 jsou obsaženy příkladové věty např. *Er isst gern... und er trinkt gern... Aber er mag keinen Salat...* a studenti z tabulky vybírají, co lidé jedí a nejedí rádi a vytvářejí věty podle příkladových vět. Cvičení 61/15 lze klasifikovat jako cvičení výběru z variant a studenti zde hledají synonymní výrazy. Nachází se zde i věty se silnými slovesy např. *nehmen, essen, geben*. V transformačním 62/16 mají studenti do tabulky doplnit správné tvary sloves *antworten, fahren, essen, nehmen* a *mögen* v osobách *ich, du Sie, er/sie/es, wir, ihr Sie, sie*. Cvičení 62/17 kombinuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení a do mezer je doplňován správný tvar sloves z tabulky *trinken, sein, schmecken, nehmen, essen* a *mögen*. Vzhledem k tomu, že mají studenti doplnit do mezer správná slovesa a ještě tato slovesa vyčasovat, jedná se o kombinaci aspektů obou cvičení. Cvičení výběru z variant 64/21 obsahuje otázky např. *Essen Sie gern Fleisch?, Nehmen Sie doch noch etwas.* a odpovědi *Ich nehme lieber Fisch* se silnými slovesy. Studenti mají vybrat z možností A, B, C správnou odpověď na otázku.

Dále se zde nacházejí cvičení, která se primárně nevěnují časování silných sloves, ale tato slovesa obsahují např. ve cvičení 60/11 můžeme najít výrazy *nimmt, nehme*, ale jeho primárním cílem je rozhodnout, kdo z daných lidí tyto výroky říká. Cvičení 61/14 je určeno na procvičení negace, ale jsou zde uvedeny např. *nehmen, esse*. Ve cvičení 63/18 mají studenti přiřazovat části vět k sobě, ale objevují se zde i tvary např. *isst, gibt*. Ve cvičení 63/19 studenti utvářejí dialog z vypsanych vět, ve kterých se nachází např. i rozkazovací způsob od slovesa *nehmen*. Cvičení 64/20 je určeno na doplňování osobních zájmen, ale obsahuje také např. *esse*.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v Kursbuch Themen aktuell 1 v lekci 4

V doplňovacím cvičení 47/3 se nacházejí předepsané věty a studenti mají doplnit, co se odehrává na které palubě. V předepsaných větách jsou doplněny např. tvary *liest, nehmen, schläft, sieht*. V substitučním cvičení 50/13 se nacházejí příkladové věty a podle obrázků studenti stanovují, co v jakou hodinu Willi Rose dělá. Věty obsahují stejnou strukturu a ta je

obměňována. Pod obrázky jsou již vyčasovaná slovesa a mezi nimi i silná slovesa např. *schläft, isst, nimmt, liest, sieht fern, trifft, misst, sieht*. V substitučním cvičení 50/14 mají studenti podle příkladových vět vyprávět o Willi Rose, Monice Hilger, Iloně Zöllner. Zároveň používají právě i výše vypsaná silná slovesa. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 55/26 studenti nejprve vytvářejí dialogy a poté vypráví, co se dozvěděli. Tak používají slovesa např. *lesen, fernsehen, fahren, treffen, sehen*. Když tedy vypráví o tom, co dělá spolužák ve cvičení 26b), používají 3. osobu jednotného čísla. Když se ho ptají ve cvičení 26a) tak si vykáží, popř. si mohou i tykat.

Dále jsou zde cvičení, která obsahují silná slovesa, ale cvičení na ně nejsou primárně určena např. 49/7, 49/9 (*sieht*), 49/11 (*sehen*), 52/16 (*fängt an*), 53/19 (*fängt an, treffen*), 53/20 (*anfangen*), 55/25 (*treffen*) a v článku na straně 56 s názvem *Feierabend (fernsehen)*.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v pracovním sešitě Themen aktuell 1 v lekci 4

Další silná slovesa jsou prezentována a nacvičována v lekci 4. V pracovním sešitě se na straně 73 v části „Gramatika“ nachází nejprve vysvětlení v českém jazyce, že se nepravidelnými slovesy studenti zabývali již v lekci 3. Poté zde můžeme vidět tabulku, která je ale uspořádaná poněkud jiným způsobem než tabulka v lekci 3. V lekci 3 jsou uvedena slovesa, která se časují v infinitivu nahoře v tabulce a slovesa jsou časována ve všech osobách kromě *es*. V lekci 4 se nachází tabulka, která je rozdělena na 4 sloupce s názvem infinitiv, 1. osoba, 2. osoba a 3. osoba. Změna kmenové samohlásky je stejně jako v tabulce v lekci 3 zvýrazněna podtržením. Slovesa, která se zde časují, jsou *einladen, fernsehen, lesen, messen, Rad fahren, schlafen, sprechen, treffen* a *vergessen*. Silná slovesa se nacházejí i při prezentaci další gramatiky např. odlučitelných předpon na straně 71.

Nepravidelným slovesům se věnuje transformační cvičení 78/5, kde mají studenti přetvářet z infinitivu slovesa v závorce (*schlafen, lesen, sehen, fernsehen, sprechen, fahren, essen*) a zapsat je do vět. V dalším transformačním cvičení 78/6 mají studenti vyčasovat slovesa *lesen, essen, schlafen, sprechen* a *sehen* v osobách *ich; du; er, sie, es, man; wir; ihr; sie, Sie*. Man je zde přidáno mezi osoby, protože je prezentováno a nacvičováno v této lekci. Cvičení 78/7 obsahuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, neboť se zde doplňují do mezer slovesa z tabulky, mezi nimiž jsou i silná slovesa (*fernsehen, sehen, ausgeben*) a mají se časovat do správné formy. V substitučním cvičení 81/12 se nachází příkladové věty *Renata liest ein Buch. Möchtest du auch ein Buch lesen? Nein, ich sehe lieber fern*. Podle těchto příkladových vět mají studenti vytvářet ostatní věty např. s *lesen, fernsehen, nehmen* a jinými

slovesy. V substitučním cvičení 82/16 si studenti procvičují 3. osobu jednotného čísla a zároveň i časové údaje podle příkladové věty např. *Der IC 155 fährt um...* Na straně 86 se nachází článek a v něm jsou obsažena silná slovesa např. *trifft, gibt, esse, lese, sehe*. V transformačním cvičení 86/26A mají studenti napsat, co Babsi dělá (ve 3. osobě) a co píše. Ve cvičení 86/26B vytváří studenti nový dopis.

Dále jsou zde cvičení, která nejsou primárně určena na procvičování silných sloves, ale tato slovesa se v nich nacházejí např. ve cvičení 72/2.1 se nachází *fernsehen*, ale toto cvičení je primárně určeno na odlučitelné předpony. Cvičení 79/8 je určeno na procvičení modálních sloves, ale obsahuje např. tvar *schläft*. Ve cvičení 80/10 mají studenti spojovat věty, ale nachází se zde např. *siehst*. Cvičení 81/13 je určeno na výrazy *schon, noch, erst*, ale můžeme v něm vidět např. *schläft, sieht fern*. Ve cvičení 83/19 si studenti procvičují výrazy *Wann?, wie lange?, wie spät?, wie oft?, wie viel? / wie viele?*, ale nachází se zde např. *sehen*. Cvičení 84/21 je primárně určeno na časové údaje, ale obsahuje např. *sehe, gibt*.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v Kursbuch Themen aktuell 1 v lekci 6

V této lekci se nenachází žádné cvičení, které by bylo primárně určeno na procvičení silných sloves probraných v této lekci. Jsou zde ale cvičení, která obsahují silná, která již byla probrána v předchozích lekcích např. 71/3 (*nimmt, nimm*), 73/7 (*isst, nimmt*). Ostatní cvičení obsahují slovesa, která jsou silná, ale slouží k utváření imperativu a perfekta těchto sloves.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v pracovním sešitě Themen aktuell 1 v lekci 6

Další silná slovesa (*eintreten, helfen, hinfallen, laufen, vergessen, werden*) se probírají v lekci 6 v pracovním sešitě na straně 116. Nachází se zde tabulka, která představuje další nová silná slovesa. Opět je zde připomenuto, že se studenti silnými slovesy zabývali již v lekci 3 a 4 a co silná slovesa znamenají a čím se vyznačují. Tabulka je vzhledově stejná jako v lekci 4, rozdíl se nachází pouze v tom, že nad 1., 2. a 3. osobou je ještě přidán nadpis jednotné číslo, který v lekci 4 chybí. Silná slovesa jsou také uvedena v této sekci na straně 113, kde se na nich vysvětluje, jak se tvoří jejich přičestí minulé. Dále jsou také použita při vysvětlování rozkazovacího způsobu.

V lekci 6 pracovního sešitu *Themen aktuell 1* se nenachází žádné cvičení, které by primárně procvičovalo tato nová silná slovesa. Silná slovesa jsou obsažena např. ve cvičeních na rozkazovací způsob 121/8, 125/15, 126/16 a ve cvičení určeném na větnou stavbu 126/17.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v Kursbuch Themen aktuell 1 v lekci 7

V lekci 7 se v *Kursbuch* nenachází žádné cvičení, které by primárně procvičovalo nová silná slovesa a jejich časování. Silné sloveso *lassen* se vyskytuje ve cvičení 87/10, ale toto cvičení je určeno na procvičování modálních sloves, takže ho studenti nečasují.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v pracovním sešitě Themen aktuell 1 v lekci 7

V pracovním sešitě na straně 133 v lekci 7 je upozornění na 2. a 3. osobu jednotného čísla, kde dochází ke změně kmenové samohlásky a je zde uvedena i tabulka, která je identická s tou v lekci 4. Silná slovesa se zde prezentují jen 3 tj. *geben*, *lassen* a *tragen*. Změna kmenové samohlásky je zde opět graficky znázorněna podtržením. V lekci 7 se nenachází žádné cvičení, které by se zabývalo těmito novými silnými slovesy. V některých cvičeních se objevují silná slovesa, která studenti již znají z předchozích lekcí např. 134/4.5 (*fahren*), 135/6.1 (*treffen*), 144/19 (*fahren*).

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v Kursbuch Themen aktuell 1 v lekci 9

V transformačním cvičení 106/1 mají studenti vyčasovat infinitivy do 1. osoby jednotného čísla např. *fahren*, *sehen*, *einladen*, *tragen*. Tato slovesa již byla prezentována a nacvičována v minulých lekcích, ale např. na sloveso *tragen* v učebnici doposud nebylo uvedeno žádné cvičení. V dalším transformačním cvičení 108/3 mají studenti transformovat slovesa do 3. osoby jednotného čísla. Opět se zde nacházejí silná slovesa, se kterými se studenti již seznámili v předchozích lekcích (*fahren*), ale také ta, kterým v předchozích lekcích nebyl věnován prostor (*tragen*).

Zároveň jsou v této lekci cvičení, která nejsou primárně určena na procvičování silných sloves, ale tato slovesa se v nich nacházejí. Primárním cílem cvičení 107/2 je porozumění textu a logické přiřazování textu k obrázkům. V tomto cvičení můžeme však najít výraz *empfiehlt*. Na straně 110 se nachází článek, ve kterém je obsaženo *gefällt*. Ve cvičení 111/10, které je určeno na osobní zájmena ve 4. pádě, se také nachází např. *gefällt*. Cvičení 115/13 slouží k procvičení perfekta a préterita, ale obsahuje předtištěné 3. osoby jednotného čísla např. *gefällt*, *nimmt*. Dále se zde nacházejí cvičení, která uvádí silná slovesa, která již několikrát byla procvičena v předchozích lekcích např. 108/4c (*liest*, *lädt ein*, *geben*), článek na straně 109 (*werde*, *lade ein*) či článek na straně 112 (*hält*, *sieht*).

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v pracovním sešitě Themen aktuell 1 v lekci 9

V pracovním sešitě na straně 174 v přehledu gramatiky můžeme vidět tabulku, která je shodná s tabulkou v lekci 7 a 4. Jou zde prezentována slovesa *behalten*, *beraten*, *empfehlen*, *gefallen*,

helfen a *geben*. Slovesa *geben* a *helfen* byla již prezentována v lekcích 7 (*geben*) a 6 (*helfen*). U nově probraných sloves jsou opět změny v kmenové souhlásce podtrženy.

V substitučním cvičení 183/16 mají studenti podle příkladových vět používat sloveso *gefallen* ve 3. osobě jednotného čísla a obměňovat slovní zásobu. Dále se zde nacházejí cvičení, která nejsou primárně určena na silná slovesa, ale tato slovesa obsahují např. cvičení 183/17 je určeno na doplňování osobních zájmen, ale nachází se v něm např. *gefällt*. V jiných cvičeních můžeme najít silná slovesa, které již studenti znají z předchozích lekcí např. 171/1.3 (*schläft*), 176/2 (*schläft*), 181/9 (*lädt ein*)

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v *Direkt neu 1*

Direkt neu 1 se zabývá nepravidelnými slovesy v lekcích 2, v lekcích 5 a v lekcích 7.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v Učebnici Direkt neu 1 v lekcích 2

V lekcích 2 je na straně 24 v části „Blitz-Grammatik“ nejprve věnován prostor oddílu „I. Přítomný čas pravidelných sloves – opakování“. Nachází se zde tabulka, ve které jsou vyčasována slovesa *kommen*, *arbeiten* a *studieren* v osobách *ich; du; er, sie, es; wir; ihr; sie; Sie*. Pravidelné koncovky sloves jsou zde zvýrazněny oranžovou barvou. Zároveň je v oddílu „Všimněte si!“ uvedeno upozornění na to, že pokud kmen sloves končí na *-t, -d*, tak se před koncovky v 2. a 3. osobě singuláru a 2. osobě plurálu vkládá *-e*. Bezprostředně za touto podkapitolou následuje tabulka s názvem „II. Přítomný čas nepravidelných sloves (1)“, která ukazuje změny kmenových samohlásek *e-i (sprechen)*, *e-ie (lesen)*, *a-ä (fahren)*. Příkladová slovesa jsou zde vyčasována a koncovky zvýrazněny oranžovou barvou. Osoby jsou uvedeny ve stejném pořadí jako v předchozí tabulce. Pod tabulkou se ještě nachází další příklady tj. *e-geben: ich gebe, du gibst, er (sie, es) gibt; e-ie sehen: ich sehe, du siehst, er (sie, es) sieht; a-ä tragen: ich trage, du trägst, er (sie, es) trägt*. Změna kmenové samohlásky je i v těchto příkladových slovesech zvýrazněna oranžovou barvou, zatímco nadpisy např. *e-i* etc. jsou červené, aby upoutali pozornost studentů.

Ve cvičení výběru z mnoha variant 25/I. + II.a) mají studenti z nabídky vybrat, který tvar slovesa a.-c. je správný pro danou mezeru. Nachází se zde slovesa např. *fahren*, *lesen*, *sprechen*, *geben*, *tragen*, *arbeiten*. Cvičení 25/I. + II. b) a 25/I.+II.c) kombinují aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, neboť zde mají studenti za úkol doplnit do mezer vypsaná slovesa tj. *lesen*, *sein*, *heißen*, *kommen*, *studieren*, *wohnen*, *fahren*, *sprechen*, ale zároveň je i vyčasovat. Ve cvičení 25/III. studenti skládají ze slov věty a začínají vždy podtrženým slovem. Toto cvičení kombinuje aspekty konstrukčního a transformačního

cvičení, protože z jednotlivých elementů vznikají větší jednotky a zároveň zde musí studenti slovesa správně vyčítat, např. *sprechen, leben, studieren a fahren*. Toto cvičení má však také procvičit nepřímý pořádek slov ve větě oznamovací. Ve cvičení 19/4 mají studenti přečíst šest krátkých článků a stanovit, o kterou osobu se jedná. V těchto článcích se nacházejí také nepravidelná slovesa např. *gibt, spricht, trägt, fährt, liest*. Pod články je uvedena tabulka se jmény, která se mají spojit s ostatními částmi vět. V tomto spojovacím cvičení se nacházejí i nepravidelná slovesa např. *spricht, fährt, trägt, gibt, liest*. Ve cvičení ABI Sprechen na straně 19 mají studenti vyprávět o známé osobnosti a s největší pravděpodobností budou také používat silná slovesa. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 20/5 mají studenti podle příkladu utvářet minialogy a v tabulce jsou uvedeny informace o osobách, o kterých si mají povídat a používat např. sloveso *sprechen* ve 3. osobě jednotného čísla. V reprodukčním cvičení 21/8 studenti opakují, jak přesně vyjadřují uvedené postavy vazby se *sprechen*. V řetězovém cvičení 21/9 se studenti mají ptát pomocí 2. osoby slovesa *sprechen* a používat ostatní názvy jazyků. V kolonce o intonaci na straně 23 se nachází např. správná výslovnost silných sloves (*fährt, spricht*). Na straně 26 v projektu „Jetzt bist du dran!“ mají studenti do mezer doplnit informace a potom z nich vytvořit vyprávění. Toto cvičení tedy kombinuje aspekty doplňovacího a konstrukčního cvičení.

Dále se zde nacházejí i cvičení, která obsahují silná slovesa, ale jsou primárně věnovány jiné oblasti např. 20/6A a 20/7 (*sprechen*), články 21/10 (*spricht*), poslechové cvičení 23/16 (*fährt*) a 25/IV. + V. (*sprechen, fahren, lesen*).

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v pracovním sešitě Direkt neu 1 v lekci 2

Do transformačního cvičení 148/3 mají studenti do vět doplnit slovesa ve správném tvaru v závorce např. *sprechen*. Do dalšího transformačního cvičení 151/12 studenti doplňují správný tvar slovesa *sprechen* do vět. V překladovém cvičení 152/14 mají studenti používat i silná slovesa např. *sprechen*. V transformačním cvičení 153/19 studenti transformují odpovědi do otázek a používají např. *sprechen*. V překladovém cvičení 153/20 mají studenti překládat silná slovesa např. ve větách 5. a 6. (*sprechen*).

Dále jsou zde cvičení, která se primárně věnují jiným oblastem, ale silná slovesa obsahují, např. ve cvičení 149/4 můžeme najít výrazy *spricht, gibt*, ale je primárně určeno na otestování znalostí o osobnostech. Primárním cílem cvičení 149/7 jsou předložky, ale obsahuje i sloveso *sprechen*. Cvičení 150/10 je určeno na pořádek slov ve větě a slovní zásobu, ale obsahuje také sloveso *sprechen*. Ve cvičení 151/13 mají studenti porozumět poslechu, ale je zde uveden i

výraz *spricht*. Ve cvičení 153/18 se jedná o spojování otázek a odpovědí a je v něm také obsažen výraz *spricht*.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v Učebnici Direkt neu 1 v lekci 5

Další část nepravidelných sloves se nachází v lekci 5. Na straně 54 v oddílu „I. Přítomný čas nepravidelných sloves (2)“ můžeme vidět tabulku s vyčasovanými slovesy *essen*, *nehmen* a *empfehlen*. Odlišnosti v kmenových samohláskách jsou zvýrazněny oranžovou barvou. Můžeme zde najít jednu drobnou změnu v organizaci tabulky, tj. je zde 3. osoba množného čísla spojena na jedné řádce.

Ve cvičení výběru z mnoha variant 55/I. mají studenti vybrat ze tří možností tu správnou a zakroužkovat ji. Jsou zde uvedeny různé tvary sloves *essen*, *nehmen* a *empfehlen* a ke každému z těchto sloves jsou zde 4 věty, u kterých mají studenti rozhodnout, který tvar je ve větě správně. V řetězovém cvičení 48/3 si pokládají studenti otázky se slovesem *essen* např. *Was isst du gern? Ich esse gern Wurst. Und du? Was isst du gern? Ich esse gern...* V tomto cvičení si studenti procvičí nejen slovní zásobu, ale tím, že neustále opakují a časují sloveso *essen*, naučí se i jeho nepravidelné časování. V substitučním cvičení 49/6 mají studenti zapsat slovní zásobu do tabulky podle členů a číslovek a poté vyprávět, co si dají. Toto cvičení je uvedeno větami např. *Ich habe Hunger. Ich nehme... Ich esse...*, a tak si zde studenti procvičí i časování sloves *essen* a *nehmen*. V transformačním cvičení 50/8B si mají vybrat jednu z osob, o níž slyšeli v poslechovém cvičení 50/8A, vyprávět o ní ve třetí osobě a používat slovesa *essen* a *trinken*. Ve cvičení 50/9A si mají studenti vypsát svoje zvyky, co se týče stravování, ty potom v dialogickém mikrokonverzačním cvičení 50/9B porovnávají pomocí dialogu se svým partnerem, a tak používají sloveso *essen* v různých osobách. Ve cvičení ABI Schreiben na straně 50 budou studenti také procvičovat silná slovesa např. *essen*. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 51/12 mají studenti uvedený příklad začátku konverzace *Paula, was isst du? Ich esse einen Schweinebraten mit Knödeln. Und du? Ich esse...* a mají pokračovat pomocí obměn vzoru, který je zde uveden v dialogu. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 52/13B, ve kterém studenti přebírají role, si studenti procvičí slovní zásobu a také časování slovesa *nehmen*. Na straně 53 v oddílu o intonaci je věnován prostor také výslovnosti např. slovesa *essen*.

Dále jsou zde cvičení, která nepravidelná slovesa obsahují, ale tato cvičení na ně nejsou primárně určena, např. cvičení 55/III. + IV. se zabývá rozkazovacím způsobem, ale imperativ se zde tvoří také u silných sloves. Cvičení 55/V. je učeno na negaci, ale jsou zde i

nepravidelné tvary sloves *essen* a *empfehlen*. V centru cvičení 49/4 stojí slovní zásoba v oblasti jídla a pití, ale na obrázku jsou použity výrazy např. *nimmst*, *empfehlen*, *nehme*, *empfehlt*. Cvičení 50/8A se věnuje porozumění poslechu a studenti mají zakřížkovat, která osoba jí předepsaná jídla/pití ke snídani, obědu a večeři. V zadání se tedy vyskytuje sloveso *essen* a *trinken*. Cvičení 51/11 je určeno na slovní zásobu a člen neurčitý, ale nachází se zde i tvar *esse*. 52/13A představuje email, který je v rozkazovacím způsobu, ale obsahuje imperativ např. od slovesa *besprechen*, *vergessen*, *nehmen*, *geben* etc. Cvičení 52/14A je cvičení, které se soustřeďuje na imperativ např. také od slovesa *essen*. Cílem cvičení 53/15 je porozumění textu a kultuře, ale vyskytuje se zde např. *isst*, *gibt*. V projektu „Jetzt bist du dran!“ na straně 56 se nachází např. *lädst ein*.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v pracovním sešitě Direkt neu 1 v lekci 5

V substitučním cvičení 171/6 mají studenti utvářet malý dialog, který píšou, pomocí vypsání příkladových vět. Používají u toho otázku „Warum isst du ...“ a obměňují slovíčka podle uvedených bodů. Procvičují si tedy 1. a 3. osobu jednotného čísla slovesa *essen*, např. *Warum isst du keinen Fisch? Fisch mag ich überhaupt nicht. Ich esse lieber Fleisch.* V transformačním cvičení 171/7 studenti vyplňují tabulku a časují slovesa *essen*, *nehmen*, *mögen* a *empfehlen* ve všech osobách. Cvičení 172/8 kombinuje prvky doplňovacího a transformačního cvičení, protože se do mezer doplňují slovesa *essen*, *mögen*, *nehmen* a *empfehlen*, ale musí být vyčasovaná ve správném tvaru a zároveň musí studenti poznat, které sloveso je do mezery vhodné. V doplňovacím cvičení 172/10 se nacházejí 3 články, které obsahují tvary *esse*, *gibt* a pod nimi několikrát výraz *isst*, ke kterému mají studenti do mezer doplnit slovní zásobu podle článků. V substitučním cvičení 176/19 studenti opravují chyby a nahrazují je správným výrazem např. *isst* nahradit *trinkt*. V transformačním cvičení 177/23 mají studenti přetransformovat odpovědi na otázky, které obsahují např. výrazy *nimmst*, *isst*. V překladovém cvičení 177/24 studenti překládají věty se silnými slovesy např. ve větě 2, popř. 1. a 4

Dále se zde nacházejí cvičení, která jsou primárně určena na jinou oblast, ale silná slovesa jsou v nich obsažena např. 170/3 je cvičení, jehož cílem je soustředění se na slovní zásobu v oblasti jídla, ale je uvozeno větou *Auf einer Party isst man, Auf einer Party trinkt man.* Cvičení 171/5 je na procvičení neurčitěho členu a *kein* a studenti zde mají dopsat koncovky. Ve cvičení se však nachází předtištěné výrazy *nimmst*. Účel cvičení 172/9 je spojit odpovědi s otázkami a nachází se v něm např. *nehmen*, *essen*. Cvičení 173/11 je primárně určeno na hodnocení chuti jídla, ale studenti zde také mohou použít sloveso *essen*. Ve cvičení 173/13 se

nacházejí slovesa *nehmen* a *geben*, ale v rozkazovacím způsobu. Ve cvičení 174/14 se má utvářet rozkazovací způsob např. také od silných sloves *schlafen*, *empfehlen*, *fahren*, *nehmen* etc. V dalším cvičení, které se věnuje imperativu, 176/18 se také utváří imperativ od některých silných sloves např. *essen*. Primárním účelem cvičení 176/20 je spojování částí vět, ale nachází se zde např. i výraz *isst*. Cvičení 177/22 slouží k procvičení negace, ale je zde zahrnuto i *essen*.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v Učebnici Direkt neu 1 v lekci 7

Nepravidelná slovesa *geben* (již prezentováno v lekci 2), *helfen* a *gefallen* jsou prezentována a nacvičována v lekci 7. Na straně 82 v části „Blitz-Grammatik“ jsou vyčasována v tabulce stejným způsobem jako v lekci 5 a opět jsou zde znázorněny změny ve 2. a 3. osobě oranžovou barvou.

Ve cvičení výběru z více variant 83/I. mají studenti z výběru tří možností vybrat správně vyčasované sloveso *geben*, *helfen* a *gefallen*. V substitučním cvičení 78/3 si mají studenti vybrat osobu ze článku a popsat ji. Dodržují stejnou strukturu, mění výrazy a používají i nepravidelná slovesa. V konstrukčním cvičení 78/4A se nachází slovesa *gefallen*, *helfen* a *schenken* a studenti slovesa nacházejí v textu a poté vymýšlí své vlastní věty s jejich použitím. V transformačním cvičení 78/4B mají studenti vyčasovat daná slovesa tj. *gefallen*, *helfen*, *schenken*.

Dále jsou zde cvičení, která nejsou primárně určena na silná slovesa, ale tato slovesa se v nich vyskytují např. 83/III je určeno na přivlastňovací zájmena, ale nachází se v něm např. *gibt*, *empfehlst*, *empfiehlst*, *empfehlen*, *empfehle*. Cvičení 83/IV se zabývá osobními zájmeny, ale obsahuje např. *gebe*. Cvičení 83/V je určeno na tázací zájmena, ale je v něm uveden tvar *gefällt*. V článku na straně 76 *Meine Clique* se nacházejí výrazy např. *gefällt*, *gibt*, *fährt*, *hilft*, *sieht*, *trägt*. U článku je na straně 77 cvičení, které je primárně určeno na osoby a přivlastňovací zájmena, ale vzhledem k tomu, že článek obsahuje mnoho silných sloves, je zde např. vytvořen prostor pro použití indukční metody k prezentování této gramatické oblasti. Do cvičení 80/8A mají studenti doplnit přivlastňovací zájmena, ale nachází se zde např. imperativ sloves *helfen* a *nehmen*. Článek 80/9 slouží k diskusi, ale obsahuje např. *gibt*, *sehe*.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky v pracovním sešitě Direkt neu 1 v lekci 7

Cvičení 191/4 kombinuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, neboť studenti mají do vět do mezer doplnit slovesa z tabulek, ale zároveň je musí správně vyčasovat např.

mögen, gefallen, sehen, helfen, spielen, gefallen, erzählen, fahren, haben, tragen, sein, helfen. V transformačních cvičeních 194/15A, B, C doplňují studenti do mezer správné tvary sloves *geben, helfen, gefallen*. V transformačním cvičení 195/17 mají studenti přetransformovat odpovědi na otázky a používají zde i 2. osobu jednotného čísla slovesa *einladen*. V překladovém cvičení 195/19 studenti překládají věty se silnými slovesy např. ve větách 8. (*gefallen*) a 9. (*helfen*).

Dále jsou zde cvičení, která jsou primárně určena na jiné oblasti, ale silná slovesa jsou v nich obsažena např. do cvičení 191/5 se doplňuje určitý člen ve 3. pádě, ale nachází se zde i otázka *Wem gefällt der Film?*. Do cvičení 191/6 mají studenti doplnit přivlastňovací zájmena, ale toto cvičení také obsahuje např. *hilft, gibst, gibt, gefällt*. Cvičení v podobě křížovky 192/8 je určeno na slovní zásobu, ale v zadání, když mají studenti uhádnout, o jaké slovíčko se jedná, se nachází silná slovesa např. *sieht, tragen, isst, fährt*. Cvičení 192/9A slouží k porozumění článku, ale jsou zde uvedeny výrazy např. *gibt, läd ein* etc. Cílem cvičení 195/16 je doplňování *wer, wen, wem*, ale nachází se zde i předtištěná vyčasovaná slovesa např. *gefällt, triffst, lädst ein, fährt* etc.

Klasifikace v obou učebnicových souborech

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 3

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|----------------------|--|
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 6 | 35/1; 36/4; 37/6b); 38/7b); 38/8; 38/9 |
| Substituční cvičení | 4 | 35/2; 36/5; 56/2; 57/3 |
| Doplňovací cvičení | 1 | 36/3 |
| Transformační cvičení | 2 | 50/3.1; 62/16 |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 1 | 62/17 |
| Cvičení výběr z více variant | 2 | 61/15; 64/21 |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 4

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|----------------------|----------------------------|
| Doplňovací cvičení | 1 | 47/3 |
| Substituční cvičení | 4 | 50/13; 50/14; 81/12; 82/16 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 1 | 55/26 |
| Transformační cvičení | 3 | 78/5; 78/6; 86/26 A+B. |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 1 | 78/7 |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 6
žádná cvičení

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 7
žádná cvičení

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 9

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|-----------------------|----------------------|----------------------------|
| Transformační cvičení | 2 | 106/1; 108/3 |
| Substituční cvičení | 1 | 183/16 |

Cvičení Direkt neu 1 lekce 2

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|---|----------------------|------------------------------|
| Cvičení výběru z více variant | 1 | 25/I.+II. a) |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 2 | 25/I. + II. b); 25/I.+II. c) |
| Cvičení s aspekty konstrukčního a transformačního cvičení | 1 | 25/III. |
| Spojovací cvičení | 1 | 19/4 |
| ABI Sprechen | 1 | strana 19 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 1 | 20/5 |
| Reprodukční cvičení | 1 | 21/8 |
| Řetězové cvičení | 1 | 21/9 |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a konstrukčního cvičení | 1 | 26/Jetzt bist du dran! |
| Transformační cvičení | 3 | 148/3; 151/12; 153/19 |
| Překladové cvičení | 2 | 152/14; 153/20 |

Cvičení Direkt neu 1 lekce 5

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|----------------------|----------------------------|
| Cvičení výběr z více variant | 1 | 55/I. |
| Řetězové cvičení | 1 | 48/3 |
| Substituční cvičení | 3 | 49/6; 171/6; 176/19 |
| Transformační cvičení | 3 | 50/8B; 171/7; 177/23 |
| ABI Schreiben | 1 | strana 50 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 3 | 50/9B; 51/12; 52/13B |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 1 | 172/8 |
| Doplňovací cvičení | 1 | 172/10 |
| Překladové cvičení | 1 | 177/24 |

Cvičení Direkt neu 1 lekce 7

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|----------------|----------------------|----------------------------|
|----------------|----------------------|----------------------------|

| | | |
|--|---|------------------------------|
| Cvičení výběr z více variant | 1 | 83/I. |
| Substituční cvičení | 1 | 78/3 |
| Transformační cvičení | 3 | 78/4B; 194/15A, B, C; 195/17 |
| Konstrukční cvičení | 1 | 78/4A |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 1 | 191/4 |
| Překladové cvičení | 1 | 195/19 |

5.1.4 Zápor

Zápor v Themen aktuell 1

Prezentace a nácvik záporu je v učebnicovém souboru *Themen aktuell 1* rozdělen do pěti lekcí. Jedná se o lekci 2 (*nicht* a *kein*), lekci 3 (4. pád záporného zájmena *kein* a zápor *nicht mehr* a *kein...mehr*), lekci 5 (*keiner*), lekci 9 (3. pád záporného zájmena *kein*) a lekci 10 (2. pád záporného zájmena *kein*). V závěrečném přehledu je také věnován prostor záporu např. 128/ §1, 128/§2, 129/§3, 129/§4, 134/§13, 134/§14 a 146/§48.

Zápor v lekci 2 Kursbuch Themen aktuell 1

V lekci 2 se na straně 26 nachází malá tabulka, která přehledně prezentuje nejdůležitější informace o použití negace. Porovnává jednotné číslo neurčitého členu a *kein* a zároveň také množné číslo. *Ein* a *kein* jsou zde graficky zvýrazněny tučně. V substitučním cvičení 26/5 jsou studentům k dispozici příkladové věty, které mají studenti různě pozměňovat, ale struktura s *kein* zůstává stejná. Studenti mají porovnávat, co se nachází v kuchyni 2 oproti tomu, co se nachází v kuchyni 1 podle obrázků. Příkladové věty jsou např. *Aber da ist kein Geschirrspüler*. V substitučním cvičení 30/10c) jsou uvedeny příkladové věty a studenti mají za úkol tvořit podobné dialogy jako ve cvičení 10a) a přitom používají právě vazbu s *nicht* a širokou slovní zásobu např. *Die Waschmaschine wäscht/geht/funktioniert nicht. – Der Wasserhahn ist zu*.

Zároveň se zde nacházejí také cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení záporu, ale zápor se v nich nachází např. 29/8 slouží k nácviku neurčitého členu a osobní a přivlastňovacích zájmen, ale nachází se v něm také zápor např. *kein Problem*. V článku na straně 32 můžeme také najít zápor např. *gar nicht*. V článku na straně 28, který slouží spíše k procvičení slovní zásoby, se např. nachází výraz *kein* v různých tvarech. Do cvičení 30/10a) mají studenti doplňovat přivlastňovací a osobní zájmena spolu se slovní zásobou, ale v dialogu se také nachází např. *nicht, nein*.

Zápor v lekci 2 pracovního sešitu Themen aktuell 1

V pracovním sešitě na straně 32 se probírá zápor *nicht* a zápor *kein*. Nejprve je zde věnován prostor *nicht*, které je prezentováno pěti příkladovými větami složenými z otázek a odpovědí např. *Studieren Sie? Nein, ich studeire nicht*. *Nicht* je v těchto větách vždy graficky zvýrazněno podtržením. Můžeme zde najít i přehledné vysvětlení v českém jazyce, že *nicht* se používá, když je popíráno sloveso, přídavné jméno, příslovce a podstatné jméno, které by bylo v kladné větě spojeno se členem určitým nebo zájmenem, což vychází již z příkladových vět. Poté je zde prezentováno *kein* pomocí třech otázek a odpovědí, které je zde také zvýrazněno podtržením. Jako u *nicht* je i zde obsaženo české vysvětlení, že *kein* se používá u podstatných jmen, která by byla v kladné větě bez členu nebo měla člen neurčitý, což je znázorněno i na příkladových větách. *Kein* je vyskloňované v tabulce v jednotném a množném čísle ve všech rodech a tvar *keine* (v ženském rodě a množném čísle) je vždy podtržen. Pod tabulkou je shrnuto, že *kein* má v jednotném čísle tvar shodný se členem neurčitým a v množném čísle se členem určitým.

V doplňovacím cvičení 33/3.1 mají studenti obsadit mezery ve větách výrazy *nicht* nebo *kein*. V transformačním cvičení 33/3.2 mají studenti za úkol přetransformovat otázky do negativních odpovědí obsahujících *nicht* a *kein*. V substitučním cvičení 40/10 se nachází příklad struktury s *kein*, kterou mají studenti používat a podle obrázků mají doplnit, co na nich chybí. Tak tedy používají *kein* a zároveň si procvičí slovní zásobu např. *Da ist kein Elektroherd*.

Zároveň jsou zde obsažena cvičení, která se primárně negací nezabývají, ale zápor se v nich vyskytuje např. 35/6.1, kdy je zápor použit ve cvičení, které je určeno na procvičování *aber* a *sondern*. Zápor byl využit i při prezentaci této gramatiky na straně 35. Cvičení 37/4 se primárně věnuje osobním zájmenům, ale nachází se zde předtištěné také *nicht*. Ve cvičení 40/11 mají studenti rozřazovat slovíčka podle členů určitého, neurčitého a *kein*, je to tedy cvičení primárně určeno na procvičení rodů podstatných jmen. Cvičení 42/15 slouží k procvičení přivlastňovacích zájmen, ale jsou v něm předtištěné kladné a záporné odpovědi. Cvičení 42/17 se soustřeďuje na osobní zájmena, ale nachází se v něm předtištěné *nicht* v některých větách. *Nicht* se také v této lekci stává nedílnou součástí nadpisů např. 43/18 „Was passt nicht? / Co se nehodí?“. Cvičení 43/19 je určeno na přivlastňovací zájmena, ale studenti zde mohou vidět i záporné odpovědi.

Zápor v lekci 3 Kursbuch Themen aktuell 1

V doplňovacím cvičení 36/3 mají studenti označit, která osoba nejí daný pokrm nebo nepije daný nápoj a tak tedy odpovědět na otázku „Was glauben Sie? Wer isst / trinkt

keinen/keine/kein...?“. Tak tedy doplní do vět podmět a zbytek věty, ve kterém je vždy použito *kein*, je zde již předtištěný. Nejprve zde mají studenti napsat své domněnky a poté si své odpovědi zkontrolují s nahrávkou. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 36/4 mají studenti vést dialog a používat věty podle příkladu a variovat je podle obrázků např. *Essen Sie gerne Fleisch? Ich mag kein Fleisch. Ich esse lieber Fisch.* etc. V substitučním cvičení 36/5 mají studenti používat vypsané vazby z tabulky a vyprávět o sobě a svých jídelních zvycích např. *Ich mag keinen/keine/kein ..., aber ... esse /trinke ich gerne.* V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 40/14 utváří studenti dialog podle příkladových vět, ve kterých je také použita negace např. *Danke, ich möchte nicht mehr.* Dialogické mikrokonverzační cvičení 40/16 je uvozeno větou „Schmeckt der Wein nicht? Nein, er ist sauer.“ a poté studenti varíují slovíčka, ale struktura se záporem zůstává stejná.

Dále se zde také nacházejí cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení záporu, ale zápor obsahují např. v článku 38 je použito *keine*. V článku na straně 42 s názvem „Bierlexikon“ se také nachází zápor utvořený pomocí *nicht*. Zápor např. *nicht, nein* je také obsažen v článku „Ein schwieriger Gast“.

Zápor v lekcí 3 pracovního sešitu Themen aktuell 1

V lekcí 3 *Themen aktuell 1* je prezentován a nacvičován 4. pád členu určitého, neurčitého, přivlastňovacích zájmen a záporného zájmena *kein*. Nachází se zde tabulka, ve které je do kontrastu postaven 1. a 4. pád mužského, ženského a středního rodu a zároveň upozornění na fakt, že 1. a 4. pád ženského a středního rodu je v rámci daného rodu stejný, zatímco mužský rod přibírá ve 4. pádě koncovku – *en*. Dále je zde uvedena i tabulka pro množné číslo a pod ní upozornění, že 1. a 4. pád je zde u všech rodů shodný. Vzhledem k tomu, že se tato lekce zabývá 4. pádem, je zde přidán dodatek, že na předmět ve 4. pádě se ptáme otázkami *Was?* (pokud se jedná o věci) nebo *Wen?* (pokud se jedná o osoby) a zároveň je zde uveden i překlad tj. *Co?*, *Koho?*. V transformačním cvičení 49/1.1 mají studenti do mezer doplnit koncovky např. členu určitého, neurčitého, *kein* a přivlastňovacích zájmen. Dále se zde také nacházejí cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení záporu, ale zápor se v nich nachází, např. 50/3.1 je cvičení, které se zabývá silnými slovesy a nachází se v něm předtištěné výrazy např. *keinen, nicht*.

V lekcí 3 se zároveň probírá ještě zápor *nicht mehr a kein... mehr* takovým způsobem, že jsou zde uvedeny dvě otázky, dvě odpovědi a jejich český překlad. Nachází se zde transformační

cvičení 53/8.1, kde studenti transformují otázky na odpovědi tak, aby obsahovaly *nicht mehr* a *kein...mehr*.

Dále se také na straně 53 nachází vysvětlení rozdílu mezi *ja*, *nein* a *doch*. Jsou zde napsány dvě věty a na ně reakce např. *Möchtest du Kuchen? Ja. Nein. Möchtest du keinen Kuchen? Doch. Nein*. Je zde opět zahrnuto slovní vysvětlení, že pokud se odpovídá kladně na zápornou otázku, používá se *doch (ale ano)*. V oddílu „Všimněte si!“ jsou zdůrazněny dva druhy použití *doch* na příkladových větách, tj. jako částice a jako kladná odpověď na zápornou otázku. Této gramatické oblasti se věnuje doplňovací cvičení 53/9.1, do kterého studenti doplňují *ja*, *nein* nebo *doch*.

V substitučním cvičení 57/3 se nacházejí příkladové věty s nepravidelným slovesem, modálním slovesem a *kein*. Studenti pak podle slovíček v tabulce tuto vazbu upravují a obměňují. V dalším substitučním cvičení 61/13 si studenti procvičují vazbu s *nein* podle vzoru *Bekommen Sie das Hähnchen? Nein, ich bekomme den Fisch*. a obměňují tyto věty, zatímco vazba s *nein* zůstává stejná. Cvičení 61/14 spojuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, protože se do mezer doplňují *nicht*, *kein* nebo *ein* a zároveň musí být ve správném tvaru.

Dále zde také můžeme najít cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení záporu, ale zápor obsahují např. hlavním úkolem cvičení 60/12 je seřadit věty z dialogu do správného pořadí, ale nachází se zde např. *nein*. Cvičení 61/15 je primárně určeno na synonymní významy slov, ale obsahuje např. *doch noch*, *nicht mehr*. Cvičení 62/17 se zabývá časováním sloves, ale nachází se zde např. *nicht*, *doch nicht* a *nie*. Ve cvičení 63/18 jsou předtištěné i výrazy jako např. *nicht*, *doch* a *nein*. Ve cvičení 63/19 mají studenti za úkol seřadit dialog do správného pořadí, ale můžeme zde najít např. *doch noch* etc. Zároveň se ve cvičeních nachází i látka z předchozí lekce např. 59/8 slouží k opakování slovní zásoby, ale obsahuje *kein*. Do cvičení 64/20 se doplňují osobní zájmena, ale nachází se zde např. *nicht*. Ve cvičení výběru z více variant 64/21 mají studenti vybírat z odpovědí A, B, C, které např. obsahují také výrazy *nein*, *ja*, *doch*.

Zápor v lekci 5 v Kursbuch v Themen aktuell 1

V doplňovacím cvičení 59/4 jsou vynechaná místa, kam mají studenti během poslechu doplnit daná podstatná jména. Můžeme zde najít neurčitý člen, ale také různé tvary *kein*. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 61/8 mají studenti vytvářet dialogy pomocí záporu také ve 4. pádě např. *keine*.

Dále se zde nachází mnoho cvičení, které zápor obsahují, i když tento druh záporu byl již prezentován a nacvičován v předchozích lekcích např. na straně 58 můžeme najít článek a v něm např. zápor *kein*. Ve cvičení 60/5 a 60/6 se nachází např. *nicht*. Ve cvičení 61/7 mají studenti seřadit věty z dialogu do správného pořadí, ale nachází se zde také např. *nicht, keine*. Ve cvičení 61/9 se jedná především o porozumění poslechovému cvičení, ale zároveň jsou zde obsaženy výrazy např. *keine, keinen* a *nicht*, tj. oblasti, kterým se již studenti věnovali v předchozích lekcích. Stejně tak můžeme vidět opakování již probrané látky v článku na straně 63, kde se nachází např. *nicht, keine, keinen* a v článku na straně 65, který obsahuje např. *nicht, keine, keinen, kein, nein*. *Nicht* obsahují také např. cvičení 65/17, 66/18, 66/19. V článkách na straně 67 a 68 můžeme najít např. *keine, nicht*.

Zápor v lekci 5 v pracovním sešitě Themen aktuell 1

V lekci 5 se v pracovním sešitě probírají na straně 91 zájmena *einer, keiner, welcher*. Nachází se zde šest příkladových vět a u nich jsou právě použita tato zájmena. U některých z těchto vět je uveden i překlad v českém jazyce. Zároveň se zde nachází upozornění, že v jednotném čísle se používá *ein-* a *kein-* a v množném čísle *welch-* a *kein-*, a tabulka, v níž můžeme najít různé tvary *einer, keiner* a *welcher* a nad ní upozornění, že u nepočítatelných podstatných jmen se používá *welch-* a *kein-*. Tabulka je rozdělena na 1. a 4. pád a kolonky, které znázorňují počítatelná a nepočítatelná podstatná jména, jednotné a množné číslo a rody.

V transformačním cvičení 92/1.1 doplňují studenti do mezer daná zájmena ve správném tvaru. Nachází se zde vždy výrok nebo otázka a)-e) a k ní mají studenti doplnit kladné a záporné odpovědi pomocí *einer, keiner, welcher*. V substitučním cvičení 98/4 je uvedena struktura s *kein-* a *ein-* a studenti variují strukturu pomocí slovní zásoby. V následujícím substitučním cvičení 98/5 píší studenti dialogy pomocí *kein-*, *welch-*. Cvičení 99/6 spojuje aspekty doplňovacího a transformačního cvičení, neboť zde studenti do mezer doplňují *ein-*, *kein-*, *welch-* a zároveň k nim musí použít správné koncovky. V transformačním cvičení 99/7 mají studenti doplnit správné tvary *ein-*, *kein-*, *welch-*. V substitučním cvičení 97/2 je uvedena hlavní struktura, *nicht ... sondern*, a studenti obměňují slovní zásobu. V substitučním cvičení 102/15 se nacházejí výrazy např. *nicht, keins*.

Zápor je také použit k vysvětlení ostatních oblastí např. *nicht* (93/2.2), *keine* (s. 93), *kein* (95/7), ale tento druh záporu byl již prezentován a nacvičován v minulých lekcích. Také se nachází ve cvičeních např. 100/9 (*nicht*), 100/11 (*nicht*), 101/12 (*keine*), 102/16 (*nicht*,

keinen), 103/18 (*nicht, niemand, kein*), 103/19 (*nicht*), 104/22 (*nicht*), 105/24 (*nicht*), 105/25 (*nicht, niemand*), 106/26 (*nicht*), 106/28 (*nicht, keinen*).

Zápor v lekcí 9 Kursbuch Themen aktuell 1

V lekcí 9 se prezentuje a nacvičuje 3. pád záporného zájmena *kein* a na procvičení této tématiky se zde nenachází žádné cvičení. Lekcí 9 obsahuje zápor, který byl již vysvětlen v předchozích lekcích např. *kein* ve 4. pádě např. ve cvičení 108/4b), v 1. pádě např. ve cvičení 110 a v článku na straně 112. V článku na straně 114 se nachází např. *nichts, nie, keine* (4. pád), *nicht, nichts, kein* (1. pád), cvičení 115/15 *nicht, nie*, článek na straně 116 *Der große Mediovideoaudiotelmax* obsahuje vazbu s *nicht mehr*.

Zápor v lekcí 9 pracovního sešitu Themen aktuell 1

V lekcí 9 se v pracovním sešitě se na straně 169 začíná vysvětlovat použití 3. pádu. Na straně 170 v sekci „Gramatika“ je prezentován 3. pád podstatných jmen, členů, záporného zájmena *kein* a přivlastňovacích zájmen. Na straně 170 se nachází tabulka rozdělená a podle rodů a čísla, ve které je znázorněno skloňování uvedených oblastí. Rody zde už nejsou uvedeny jako mužský, ženský a střední, ale jako *der, die* a *das*. Tabulka je dále rozdělena podle kategorií na člen určitý, člen neurčitý, *kein* a přivlastňovací zájmeno. Koncovky ve 3. pádě jsou zde graficky zvýrazněny podtržením. U každého rodu jsou uvedena i podstatná jména, která doprovází dané členy, *kein* a přivlastňovací zájmena tj. *Freund, Frau, Kind, Kinder*. Pod tabulkou se nachází oddíl „Všimněte si!“, ve kterém je v krátkosti a přehledně znázorněna koncovka 3. pádu pro mužský a střední rod (*-em*), ženský rod (*-er*) a množné číslo všech rodů (*-en*). Dále je zde také vysvětleno, že k většině podstatných jmen se přidává ve 3. pádu množného čísla koncovka *-n*, což je ukázáno na příkladu *die Kinder, den Kindern*. Zároveň jsou zde představeny i výjimky, tj. podstatná jména končící na *-n* např. *die Jungen – den Jungen* a podstatná jména končící na *-s* např. *die Autos – den Autos*.

V pracovním sešitě se v této lekcí nenachází žádné cvičení, které by bylo určeno na procvičování *kein* ve 3. pádě. Jsou zde cvičení, která obsahují již látku, která byla vysvětlena v předchozích lekcích např. 176/2 *kein* (v 1. pádě), *nicht*. Cvičení 178/6 a 183/18 obsahují výraz *keinen*.

Zápor v lekcí 10 Kursbuch Themen aktuell 1

V *Kursbuch* v lekcí 10 se nenachází žádné cvičení, které by procvičovalo *kein* ve 2. pádě. Můžeme zde najít zápor, který už studenti probírali např. 121/6b) *keine*. V článku na straně 127 s názvem *Liebe in Berlin* se nachází výraz *nich*, který ukazuje, jakou má zápor podobu v berlínském dialektu.

Zápor v lekcí 10 v pracovním sešitě Themen aktuell 1

V pracovním sešitě v lekcí 10 se na straně 190 je věnován prostor 2. pádu podstatných jmen, členů, záporného zájmena *kein* a přivlastňovacích zájmen. Je zde vysvětleno, že 2. pád vyjadřuje vlastnictví a lze ho nahradit i vazbou *von* + 3. pád. V oddílu „Všimněte si!“ je prezentován 2. pád vlastních jmen na příkladech. Dále se zde nachází tabulka, která je opět seřazena podle rodů s názvy *der, die, das* a množného čísla a dále podle členu určitého, neurčitého, *kein* a přivlastňovacích zájmen. Jsou zde uvedeny příklady v podobě podstatných jmen např. *Stuhl, Lampe, Regal, Stühle, Lampen, Regale*, které doprovázejí dané gramatické oblasti. Koncovky jsou zde opět graficky zvýrazněny podtržením. V oddílu „Všimněte si!“ je upozornění, že koncovka 2. pádu je u mužského a středního rodu -es a u ženského rodu a množného čísla -er. Zároveň mají podstatná jména mužského a středního rodu ve většině případů koncovku -s nebo -es.

V této lekcí se nenachází žádné cvičení, které by bylo určeno na procvičení 2. pádu *kein*. Je zde ale mnoho cvičení, která obsahují gramatické oblasti, které studenti již probírali např. cvičení 196/2 obsahuje *keine* v 1. pádě, cvičení 199/10 *nicht, keine* (ve 4. pádě), cvičení 202/18 *keine* (v 1. pádě), 203/20 *keine* (ve 4. pádě), *nicht*, cvičení 204/21 *nie, kein* (v 1. pádě), *nicht*.

Zápor v Direkt neu 1

Direkt neu 1 se zabývá záporem ve třech lekcích, tj. v lekcí 1 (Kladná a záporná odpověď), lekcí 3 (Zápor *nicht* a zápor *kein*) a také v lekcí 5 (Zápor *nicht, kein, nichts*).

Zápor v lekcí 1 Učebnice Direkt neu 1

V lekcí 1 se v části „Blitz-Grammatik“ „VII. Kladná a záporná odpověď“ nachází příkladová věta s kladnou a zápornou odpovědí *Heißt du David? Ja, ich heiße David. Nein, ich heiße Daniel*. Kladná a záporná odpověď jsou zároveň graficky zvýrazněny tučně. Pod těmito větami se nachází také slovní vysvětlení použití záporu.

V transformačním cvičení 15/VII. mají studenti 4 otázky transformovat do kladných nebo záporných odpovědí. V řetězovém cvičení 8/2 se studenti ptají pomocí předeepsaných otázek a na některé z nich také odpovídají pomocí *Ja, Nein*. Ve cvičení 11/10A se také nachází *ja*, ale zároveň i *nicht*, které v této lekcí ještě není prezentováno ani nacvičováno. V dialogickém mikrokonverzačním cvičení 12/11 vytváří studenti dialogy a používají *ja, nein*. Zápor *nicht*, který v této lekcí ještě není vysvětlen, se zároveň nachází v oddílu o intonaci na straně 13.

Dále tato lekce obsahuje cvičení, která nejsou primárně určena na procvičování kladných a záporných odpovědí, ale kladné a záporné odpovědi se v nich nacházejí, např. ve cvičení 15/I. + II. + III. mají studenti doplňovat správné tvary sloves, ale sekundárně jsou do vět zahrnuty i věty s *Ja* a *Nein*. Cvičení I. + II. + IV. se soustřeďuje na doplnění správného tvaru osobního zájmena, ale opět se zde nachází i kladná odpověď. Ve cvičení 12/12 mají studenti uspořádat dialog do správného pořadí podle poslechu a jedna z odpovědí obsahuje výraz *Ja*.

Zápor v lekci 1 pracovního sešitu Direkt neu 1

Ve spojovacím cvičení 142/1 mají studenti otázky 1. -5. přiřadit k odpovědím a. – e., ve kterých jsou zahrnuty odpovědi kladné a záporné. V překladovém cvičení 147/18 studenti také využijí tvorbu záporných odpovědí (např. ve 3. větě).

Dále se zde nacházejí cvičení, která jsou primárně určena na procvičování jiné oblasti, ale kladné a záporné odpovědi jsou v nich zahrnuty. Ve cvičení 142/3 mají studenti doplňovat slovesa ve správném tvaru, ale také jsou zde zahrnuty kladné a záporné odpovědi, které jsou zde již předtištěné. Ve cvičení 144/8 utváří studenti otázky k již předepsaným odpovědím, ale je v něm obsažena i kladná odpověď *Ja, wir reisen gern*. Kladné odpovědi se také nacházejí ve cvičení 145/12, do kterého mají studenti doplnit správné koncovky sloves. Ve cvičení 147/17 studenti utváří otázky k předepsaným odpovědím, z nichž jsou některé také kladné a záporné.

Zápor v lekci 3 Učebnice Direkt neu 1

V lekci 3 učebnice *Direkt neu 1* je představen v oddílu „VI. Zápor *nicht* a zápor *kein*“ další způsob záporu. Je zde uvedeno, že se liší zápor u slovesa (*nicht*), který stojí za slovesem a zápor u podstatného jména (*kein*), který stojí před podstatným jménem. Zároveň je zde i napsán překlad *nicht* (ne) *akein* (žádný). Jako vždy *Direkt neu 1* využívá barevného rozlišení, takže *kein* je zvýrazněno oranžově a tučně jsou zvýrazněny ty nejdůležitější informace. U příkladových vět i výrazů je vždy uveden český překlad např. *ich gehe nicht = nejdu*. Zápor *kein* je postaven do kontrastu s *ein* např. *Hast du einen Onkel? => Nein, ich habe keinen Onkel. Nemám (žádného) strýčka*.

V doplňovacím cvičení 35/VI. doplňují studenti z výběru *nicht, kein, keine, keinen* do vět nejvhodnější výraz. V reprodukčním cvičení 30/7 mají studenti podle obrázku přemýšlet nad tím, jak se lidé vyjadřují o své rodině. Jsou zde použity vazby např. *nicht wahr?*, *Ich habe keine Geschwister*. V řetězcovém cvičení 30/8 si studenti procvičují vazby ze cvičení 30/7. Používají zde i negaci např. *Nein, ich habe keine Geschwister* etc. V rámečku ABI Sprechen

na straně 30 mají studenti informovat svou kamarádku/svého kamaráda z Lipska o své rodině, zeptat se na sourozence a kamarády. Je pravděpodobné, že budou používat také zápor *nicht* a *kein*. Dialogické mikrokonverzační cvičení 32/13 je uvozeno větou „Was möchte dein Vater? /deine Mutter? /dein Cousin (nicht)?“ a mohou odpovídat i pomocí negace, což je z příkladových vět patrné tj. *Er/sie möchte nicht... Er/sie möchte keinen/keine/kein...* V oddílu o intonaci na straně 33 je prostor věnovaný také výslovnosti *kein* a *keine*.

Dále se zde také nacházejí cvičení, která se primárně nesoustřeďují na procvičení záporu, ale obsahují ho, např. do cvičení 35/I. mají studenti doplňovat do mezer tvary slovesa *haben*, ale můžeme zde najít i věty s *kein*. Do cvičení 35/IV.+ V. studenti doplňují přivlastňovací zájmena, ale nachází se v něm např. *nicht*.

Zápor v lekci 3 pracovního sešitu Direkt neu 1

Do doplňovacího cvičení 158/14 mají studenti doplnit podle obrázků a příkladu do mezer vhodné výrazy tj. přivlastňovací zájmena a také v mnohých případech sloveso ve spojení s *nicht*. V transformačním cvičení 159/17 mají studenti přetransformovat otázky na odpovědi s *nein*. V dalším transformačním cvičení 159/18 se nachází e-mail, který obsahuje pozitivní věty a studenti mají za úkol je přepsat na věty záporné, tj. používat v každé větě *nicht* nebo *kein*. V doplňovacím cvičení 160/22 „Was gibt es hier/hier nicht? Ergänze ein, eine, einen/kein, keine, keinen.“ mají studenti z této nabídky doplnit do vět neurčité členy a *kein* s vhodnou koncovkou. V překladovém cvičení 161/26 se také nacházejí věty např. 4. a 8., které musí být přeloženy za použití záporu.

Dále se zde také nacházejí cvičení, která se primárně zabývají jinými oblastmi, ale zápor obsahují např. cvičení 161/23 je určeno na doplňování slov z poslechu, ale sekundárně se v něm objevuje *nicht*. Ve cvičení 161/25 tvoří studenti otázky, ale v odpovědích je již předtištěný zápor např. *keinen*, *nein*. Také je zde opakována látka, která již byla prezentována a nacvičována např. kladné a záporné odpovědi ve cvičeních 154/1, 154/2, 155/4.

Zápor v lekci 5 Učebnice Direkt neu 1

V lekci 5 v části „Blitz-Grammatik“ na straně 54 můžeme najít oddíl „V. Zápor *nicht*, *kein*, *nichts*“, který obsahuje tři příkladové věty spolu s českým překladem *Ich habe nichts. Nemám nic. Er nimmt keinen Salat. Nevezme si žádný salát. Suppen mag ich nicht. Nemám rád/a polévky*. Je zde opět připomenuto, v jakých případech se používá *kein* a v jakých *nicht* a že překlad *nichts* je *nic*. Oranžový nadpis „Zapamatujte si!“ informuje o tom, že v německém jazyce může být oproti českému jazyku použit pouze jeden zápor.

Ve cvičení výběru z více variant 55/V. mají studenti vybrat ze dvou výrazů ve větě ten, který je nejvhodnější tj. *nicht*, *nichts* nebo *kein*. Na straně 49 můžeme vidět obrázek, který nepatří k žádnému cvičení, ale ilustruje použití negace *kein* a *nichts* na příkladových větách např. *Ich habe keinen Hunger. Ich esse nichts. Ich habe keinen Durst. Ich trinke nichts.*

Dále se zde také nacházejí cvičení, která opakují to, co bylo již dříve prezentováno i nacvičováno. V této kapitole se např. již ve vysvětlování *nichts* objevují *nicht* a *kein*, a tak utváří kompletní přehled. Ve cvičení 55/VII mají studenti přetvářet věty takový způsobem, aby obsahovaly *man*, ale nachází se zde např. *nicht*. Ve cvičení 49/7 utváří studenti dialogy a používají neurčitý člen a *kein*. Ve cvičení 48/3 mají studenti ve skupinách procvičovat řetězec otázek a v některých případech používat i *nicht* např. *Mögt ihr Gemüse? Ja, Gemüse mögen wir./Nein, Gemüse mögen wir nicht.* V malých článcích ve cvičení 51/10 se nachází např. *kein*. Ve článku 52/13A se v textu objevuje výraz *nicht*. V rámečku ABI Sprechen + Schreiben na straně 52 studenti také používají negaci např. *nicht*.

Zápor v lekcí 5 pracovního sešitu Direkt neu 1

Ve cvičení 177/22 doplňují studenti do mezer *nicht*, *kein* nebo *nichts* ze zadání. Toto cvičení kombinuje charakteristické vlastnosti doplňovacího a transformačního cvičení, neboť studenti musí vybrat správný výraz z nabídky a zároveň k němu doplnit správné koncovky.

Nachází se zde také cvičení, které není primárně určeno na *nichts*, ale tento výraz se v něm nachází např. cvičení 172/9, v jehož centru stojí porozumění otázkám a odpovědím, ale vyskytují se v něm výrazy *Nichts*, *nicht*, *keinen*. Cílem cvičení 176/18 je věnování se imperativu, se také jsou v něm obsaženy např. *nichts*, *kein*. Ve cvičení 177/23 se nachází v odpovědích např. *keinen*, *nicht*, *nichts*, podstatou však je, aby si studenti procvičili utváření otázek. Dále je zde také věnován prostor cvičením, která opakují oblasti, se kterými se studenti setkali již v předchozích lekcích např. 170/2 (*kein*), 171/5 (*kein*), 171/6 (*kein*), 172/10 (*keine*, *nicht*, *kein*, *keinen*), 173/11 (*nicht*), 174/13 (*nicht*), 172/8 (*keinen*), 177/24 (*nicht*, *kein*).

Klasifikace cvičení v obou učebnicových souborech

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 2

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|-----------------------|---------------|---------------------|
| Substituční cvičení | 3 | 26/5; 30/10c);40/10 |
| Doplňovací cvičení | 1 | 33/3.1 |
| Transformační cvičení | 1 | 33/3.2 |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 3

| Cvičení | Počet cvičení | Specifické cvičení |
|--|----------------------|---------------------------|
| Substituční cvičení | 3 | 36/5; 57/3; 61/13 |
| Doplňovací cvičení | 2 | 36/3; 53/9.1 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 3 | 36/4; 40/14; 40/16 |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 1 | 61/14 |
| Transformační cvičení | 2 | 49/1.1; 53/8.1 |
| Cvičení výběr z více variant | 1 | 64/21 |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 5

| Cvičení | Počet cvičení | Specifické cvičení |
|--|----------------------|---------------------------|
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 1 | 61/8 |
| Doplňovací cvičení | 1 | 59/4 |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 1 | 99/6 |
| Transformační cvičení | 2 | 92/1.1; 99/7 |
| Substituční cvičení | 4 | 97/2, 98/4, 98/5; 102/15 |

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 9

Žádná cvičení

Cvičení Themen aktuell 1 lekce 10

Žádná cvičení

Cvičení Direkt neu 1 lekce 1

| Cvičení | Počet cvičení | Specifické cvičení |
|-------------------------------------|----------------------|---------------------------|
| Transformační cvičení | 1 | 15/VII. |
| Řetězové cvičení | 1 | 8/2 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 1 | 12/11 |
| Spojovací cvičení | 1 | 142/1 |
| Překladové cvičení | 1 | 147/18 |

Cvičení Direkt neu 1 lekce 3

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|-------------------------------------|----------------------|----------------------------|
| Doplňovací cvičení | 3 | 35/VI.; 158/14; 160/22 |
| Reprodukční cvičení | 1 | 30/7 |
| Řetězové cvičení | 1 | 30/8 |
| ABI Sprechen | 1 | strana 30 |
| Dialogické mikrokonverzační cvičení | 1 | 32/13 |

| | | |
|-----------------------|---|----------------|
| Transformační cvičení | 2 | 159/17; 159/18 |
| Překladové cvičení | 1 | 161/26 |

Cvičení Direkt neu 1 lekce 5

| Cvičení | Počet cvičení | Specifikace cvičení |
|--|---------------|---------------------|
| Cvičení výběr z více variant | 1 | 55/V. |
| Cvičení s aspekty doplňovacího a transformačního cvičení | 1 | 177/22 |

5.1.2 Výsledky parciální analýzy

V předchozích čtyřech kapitolách jsme si představili, jakým způsobem v *Themen aktuell 1* a *Direkt neu 1* probíhá prezentace a nácvik vybraných gramatických jevů tj. přivlastňovacích zájmen, způsobových sloves, sloves se změnou kmenové samohlásky a záporu.

Co se týče obecných charakteristických aspektů obou učebnicových souborů, lze stanovit, že *Themen aktuell 1* využívá grafického zvýraznění, vysvětlivek, porovnávání pádů, upozornění a příkladových vět. V *Kursbuch* se nacházejí malé tabulky, které shrnují nejdůležitější gramatické jevy pro daná cvičení. Dále jsou v *Themen aktuell 1* také uvedeny české překlady. Dále můžeme v tomto učebnicovém souboru najít i pasáž „Všimněte si!“, která upozorňuje na další informace o daném jevu popř. na jevy, které by mohly být problematickými etc. Pracovní sešit *Themen aktuell 1* uvádí danou tematiku do kontextu např. pomocí příkladových vět, otázek a odpovědí, obsahuje česká vysvětlení, přehled skloňování a časování v tabulkách. Pracovní sešit také v některých případech navazuje vztah se čtenářem, např. popisuje, s čím se studenti setkali v předchozích lekcích etc. V *Direkt neu 1* jsou obsažena upozornění, tabulky s časováním, grafické zvýraznění, příkladové věty či ostatní příklady např. slovesa, která se podobně časují etc. Pro *Direkt neu 1* jsou také typické příkladové věty, české překlady, vysvětlení a oddíl „Všimněte si!“. Sekce „Blitz-Grammatik“ v *Direkt neu 1* slouží jako strukturovaný přehled gramatických jevů, obsahuje příkladové věty, jevy jsou zde graficky zvýrazněny a mnohem barvy jsou častěji použity než v *Themen aktuell 1*. V pracovním sešitě *Direkt neu 1* se nacházejí pouze cvičení, není zde již vysvětlena gramatika jako např. v *Themen aktuell 1*. V *Direkt neu 1* jsou také uvedeny tzv. ABI rámečky, které připravují studenty na maturitní zkoušku.

Mohli jsme si všimnout, že kromě přivlastňovacích zájmen, jsou vybrané gramatické oblasti v obou učebnicových souborech rozděleny do několika lekcí a jsou prezentovány a nacvičovány postupně. Pracovní sešit *Themen aktuell 1* a učebnicový soubor *Direkt neu 1* používají během prezentování gramatiky českou terminologii, což může být v mnohých

případech výhodné pro studenty, neboť studenti se začínají učit nový jazyk a je užitečné, že mohou vycházet z terminologie, kterou znají a necítí se tak úplně ztraceni v novém jazyce. Oba učebnicové soubory prezentují gramatické jevy systematicky, v tabulkách a pomocí grafických značení. Dále také obsahují mnoho cvičení, které se primárně nevěnují daným gramatickým oblastem, ale tyto oblasti jsou v nich zahrnuty, takže je s nimi student neustále v kontaktu.

Oba učebnicové soubory prezentují přivlastňovací zájmena v souvislosti se členem neurčitým a určitým. Nachází se zde však také rozdíly např. *Themen aktuell* uvádí přivlastňovací zájmena v 1. pádě postupně tj. v lekci 2 a 6, zatímco *Direkt neu 1* prezentuje přivlastňovací zájmena najednou tj. v lekci 3. V *Themen aktuell 1* se zároveň probírají postupně všechny pády přivlastňovacích zájmen, zatímco v celém učebnicovém souboru *Direkt neu 1* přivlastňovací zájmena ve 2. pádě chybí. Další odlišností je, že v pracovním sešitě *Themen aktuell 1* jsou přivlastňovací zájmena překládána do českého jazyka, zatímco *Direkt neu 1* je nepřekládá. *Direkt neu 1* učí studenty logicky přemýšlet nad cvičením, např. jsou v něm otázky, které se ptají studentů na to, jakým způsobem lidé mluví o daných tématech etc., což znázorňuje induktivní metodu použitou v tomto učebnicovém souboru. Dále se v *Direkt neu 1* v lekci 7 probírají nejen přivlastňovací zájmena se 3. pádem, ale zároveň je zde obsaženo mnoho cvičení, která se věnují přivlastňovacím zájmenům v 1. a 4. pádě a studenti si je tak mohou zopakovat a znovu procvičit.

Dalším gramatickým jevem, kterým jsme se zabývali, jsou modální slovesa. Modální slovesa jsou prezentována v *Themen aktuell 1* ve třech lekcích tj. nejprve *möchten* a *mögen*, poté *können*, *müssen*, *dürfen* a nakonec *sollen*. V závěrečném přehledu „Grammatik“ jsou slovesa vyčasována ve všech osobách. V pracovním sešitě chybí opět osoba *es* při časování sloves. Je zde také využito překladu, který demonstruje rozdíly mezi slovesy. *Direkt neu 1* rozděluje modální slovesa do tří lekcí a postupně se tak věnuje slovesům *können*, *wollen*, *müssen*, *dürfen*, *sollen*, *mögen* (včetně tvaru *möchten*). Časování je zde uvedeno ve všech osobách, jak je tomu u *Direkt neu 1* zvykem. Dále je zde také porovnán rozdíl významu modálních sloves v příkladových větách. Zároveň zde ale můžeme najít případ, kdy např. cvičení obsahuje gramatickou oblast, která ještě nebyla prezentována a nacvičována např. 35/IV.+V. obsahuje sloveso *müssen*, kterému je věnován prostor až v další lekci.

Slovesa se změnou kmenové samohlásky jsou v *Themen aktuell* uvedena postupně v pěti lekcích, kde se neustále představují nová slovesa a jejich časování. V *Direkt neu 1* se

prezentují a nacvičují slovesa se změnou kmenové samohlásky ve třech lekcích. V *Direkt neu 1* se nachází ve všech lekcích, ve kterých se slovesa se změnou kmenové samohlásky probírají, cvičení na tuto gramatickou oblast.

Zápor je prezentován a nacvičován v *Themen aktuell 1* postupně v pěti lekcích. Nápadné však je, že v lekcích 9 a 10 se nenachází žádné cvičení na zápor, i když se v těchto lekcích zápor prezentuje. V *Direkt neu 1* se zápor prezentuje a nacvičuje ve třech lekcích. Podobně jako v *Themen aktuell 1* se i v *Direkt neu 1* nacházejí cvičení, která nejsou primárně určena na procvičení záporu, ale zápor obsahují. V *Direkt neu 1* můžeme najít cvičení na zápor ve všech lekcích, které se záporem zabývají.

6. Testování vybraných gramatických jevů

6.1 Základní údaje o respondentech

Tato kapitola se zabývá představením dvou gymnázií, na kterých byla provedena praktická část této diplomové práce. Obě gymnázia byla vybrána podle předem stanovených kritérií. Gymnázia musela splňovat především používání rozdílných učebnicových souborů tj. v tomto případě *Direkt neu* a *Themen*, studenti se museli nacházet ve stejném ročníku střední školy tj. v tomto případě v prvním ročníku čtyřletého gymnázia a museli být na stejné jazykové úrovni. Poté byly stanoveny společné gramatické oblasti, které byly dříve studentům prezentovány a poté nacvičovány a z nich byl sestaven test, jehož cílem je zjistit, do jaké míry žáci dané učivo ovládají a jak kvalitně je učebnice na používání dané gramatické oblasti připravuje.

Efektivitu však samozřejmě nelze stanovit pouze podle samotné učebnice, kterou studenti používají. Existuje mnoho jiných faktorů, které ovlivňují učení. Tím nejhlavnějším je právě učitel daného předmětu. Učitel může ovlivnit žákovy sympatie či antipatie, může ho motivovat, ukázat mu důležitost předmětu a jeho praktické využití. Učitelé pracují s učebnicovými soubory různými způsoby. Existují učitelé, kteří používají striktně pouze učebnice a doplňkové materiály se během vyučování často nenacházejí. Často se však můžeme setkat s naprosto jiným přístupem, tj. přístupem kdy učitel používá mnoho doplňkových materiálů a snaží se žákům učení zpestřit. Učebnice se samozřejmě vyvíjí a aktualizují, snaží se vyhovět požadavkům učitelů a studentů, ale i přesto bývají doplňkové materiály často nezbytnými během vyučování. Kvalitní učebnicový soubor pro výuku cizího jazyka je však nepostradatelný, protože procvičuje rovnoměrně všechny dovednosti tj. poslech, čtení, psaní a mluvení. Je v něm obsažena slovní zásoba, gramatický přehled, pevné

vazby a samozřejmě mnoho cvičení, které žákům pomáhají s upevněním nově získaných znalostí.

Praktická část této diplomové práce se probíhala na dvou gymnáziích, na Akademickém gymnáziu, škole hlavního města Prahy a na Biskupském gymnáziu J. N. Neumanna v Českých Budějovicích. Obě gymnázia jsou známá především svojí kvalitní výukou německého jazyka.

6.1.1 Biskupské gymnázium J. N. Neumanna a Církevní základní škola

Biskupské gymnázium J. N. Neumanna patří spolu s Církevní základní školou k institucím, které jsou zřizovány Biskupstvem českobudějovickým. Studenti zde mají možnost studovat osmiletý, šestiletý, šestiletý bilingvní česko-španělský a čtyřletý cyklus.¹¹ Anglický jazyk tvoří společný předmět pro všechny třídy a poté si studenti podle svého rozhodnutí vybírají druhý jazyk např. německý, španělský či francouzský. Dále je zde vyučována také latina. Z nepovinných mimoškolních aktivit si žáci mohou vybrat také výuku italského či ruského jazyka.¹²

Německý jazyk se na Biskupském gymnáziu J. N. Neumanna vyučuje ve všech studijních cyklech vždy v kombinaci s anglickým jazykem. Hodinová dotace pro německý jazyk je v osmiletém studiu 4-5 hodin týdně. V rámci těchto hodin je zahrnuta i konverzace (v 1. a 2. ročníku) a tzv. předmět Svět práce (ve 3. a 4. ročníku). Na vyšším gymnáziu jsou vyučovány 4 hodiny německého jazyka týdně, včetně jedné hodiny reálií v 5. a 6. ročníku. V těchto ročnících je vyučován i zeměpis 2 hodiny týdně v německém jazyce. Šestileté studium nabízí výuku německého jazyka s hodinovou dotací 5-6 hodin týdně. Ve druhém ročníku je do těchto hodin zařazen i předmět Svět práce. Jakmile studenti přecházejí na vyšší gymnázium, tak je hodinová dotace 4 hodiny týdně včetně jedné hodiny reálií ve 3. a 4. ročníku. V těchto ročnících je zahrnuto i vyučování zeměpisu v německém jazyce. Čtyřleté studium má výuku německého jazyka 5 hodin týdně v 1. a 2. ročníku, v rámci této hodinové dotace je zahrnuta i jedna hodina reálií. Ve 3. a 4. ročníku se jedná o 4 hodiny německého jazyka týdně. Nabídka seminářů v posledních dvou ročnících nabízí ještě předmět, který připravuje studenty speciálně na úspěšné složení mezinárodního jazykového diplomu. Jak bylo již výše zmíněno, Biskupské gymnázium J. N. Neumanna se soustřeďuje převážně na výuku cizích jazyků, a právě proto nabízí studentům také možnost složit rozmanité množství

¹¹Bigy-cb.[online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné z: <http://www.bigy-cb.cz/bigy/o-skole/zakladni-informace/>

¹²Bigy-cb.[online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné z: <http://www.bigy-cb.cz/bigy/studium/studijni-obory/>

mezinárodních diplomů, které se většinou pohybují na úrovni B2-C1. V rámci německého jazyka se jedná o Deutsches Sprachdiplom I (A2-B1) a Deutsches Sprachdiplom II (B2-C1).¹³ Další výhodou, která je studentům nabízena, je studium na mnoha partnerských školách. Studenti německého jazyka tak mohou vyjet na pobyty např. do SRN či do Rakouska. Od roku 1992 patří Biskupské gymnázium ke školám s rozšířenou výukou německého jazyka. Studenti však nemusí jet na zahraniční pobyt, aby mohli být v užším kontaktu s německým jazykem. Na gymnázium přijíždějí studenti a pedagogové z ostatních zahraničních partnerských škol, pořádají se exkurze, pěvecká vystoupení ve Freistadtu, Pasově a Českých Budějovicích atd.¹⁴

6.1.2 Akademické gymnázium, škola hlavního města Prahy

Akademické gymnázium je všeobecné čtyřleté gymnázium, které je zřizováno pražským magistrátem. Anglický jazyk tvoří společný předmět a k němu si poté žáci vybírají z nabídky ostatních cizích jazyků např. německého, francouzského, španělského a ruského jazyka. U některých kombinací je poté vyučována i latina.¹⁵

Výuka německého jazyka se na Akademickém gymnáziu koná od prvního ročníku 4 hodiny týdně a od druhého ročníku tři hodiny týdně včetně jedné hodiny přímo s rodilým mluvčím. Studenti zároveň mají možnost zvolit si volitelný seminář, kterého se mohou účastnit od třetího ročníku. Tento seminář zahrnuje dvě hodiny německého jazyka navíc. Výuka německého jazyka se samozřejmě neomezuje pouze na výuku německého jazyka na gymnáziu. Studenti mají možnost účastnit se výměnných pobytů např. do Freiburgu či Wittenbergu, poznávacích a jazykových zájezdů např. do Vídně, Berlína či Drážďan. Na Akademickém gymnáziu se mohou žáci účastnit pobytu Lion's International Jugendforum, na který se mohou přihlásit během třetího až čtvrtého ročníku a který trvá tři týdny o letních prázdninách. Studenti se mohou účastnit akcí pořádaných institucemi jako např. Rakouské forum, Goethe-Institut a Pražský literární dům, jazykových soutěží a německých olympiád. Akademické gymnázium připravuje své studenty také na různé druhy jazykových mezinárodních zkoušek např. DSD, ÖSD, ZD.¹⁶

¹³Bigy-cb.[online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné z: <http://www.bigy-cb.cz/bigy/studium/studijni-obory/>

¹⁴Bigy-cb.[online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné z:<http://www.bigy-cb.cz/bigy/studium/spoluprace-se-zahranicnimi-skolami/>

¹⁵Wikipedia. org.[online] [cit. 19. 1. 2020]. Dostupné z:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Akademick%C3%A9_gymn%C3%A1zium_%C5%A0t%C4%9Bp%C3%A1nsk%C3%A1#V%C3%BDuka

¹⁶Agstepanska. cz.[online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné z:http://www.agstepanska.cz/cs/site/n_predmety/ag_fj_nj/nj_letak.pdf

Studenti se také mohou přihlásit do projektu s názvem Čí je to město, během něhož získají možnost poznat město Hamburk a německou kulturu. Během tohoto projektu odjíždí žáci na několik dní do Hamburku a žáci z Hamburku pak přijíždějí na několik dní do Prahy, kterou jim místní žáci představí. Žáci jsou v Hamburku ubytováni v německé rodině a poznají také, jak probíhá studium na německé škole.¹⁷ Další zajímavou zkušeností pro studenty, co se týká německého jazyka, je návštěva Velvyslanectví SRN v Praze během Dne němčiny.¹⁸

6.2 Výsledky testu

Praktická část této diplomové práce proběhla podobou testu na Akademickém gymnáziu a Biskupském gymnáziu v prvních ročnících čtyřletého gymnázia. Na Akademickém gymnáziu byla provedena praktická část 23. 4. 2019 ve třídě 1. A. Tato třída se učí německý jazyk podle *Themen aktuell 1* a v době, kdy byl test zadáván, se nacházeli žáci v 5. lekci tohoto učebnicového souboru. Jak již bylo zmíněno dříve v této diplomové práci, nacházejí se v příloze grafy, které znázorňují počet a druhy cvičení do 5. lekcí obou učebnicových souborů pro vybrané gramatické jevy. Třída, ve které jsem test zadávala, čítá 15 studentů, ale testu se jich účastnilo 14, protože 1 student byl nepřítomen. Na Biskupském gymnáziu jsem zadávala test zhruba o týden později tj. 29. 4. 2019. Třídou 1. C, ve které jsem test zadávala, navštěvuje 14 studentů a všichni byli během testu přítomni. Ve třídě 1. C nejsou pouze studenti z Čech, ale je v ní jedna dívka jako hostující žák z Thajska a jedna dívka z Ukrajiny. Obě dvě se rozhodly, že se testu budou účastnit. Správné odpovědi studentů demonstrují grafy uvedené v příloze.

Obě paní učitelky používají k výuce německého jazyka nejen učebnicové soubory, ale také i různé jiné typy doplňovacích materiálů. Na Akademickém gymnáziu používá paní učitelka Švandová např. časopis *Freundschaft*, pracovní listy od Goethe-Institutu a nakladatelství Klett, videa z YouTube, internetovou stránku ISL Collective.com, hrané filmy s českými titulky a pracovními listy. Na Biskupském gymnáziu používá paní učitelka Moravcová *Novou cvičebnici německé gramatiky* od nakladatelství Polyglot, *Wir üben deutsche Grammatik* od Hany Justové, *Cvičebnici německé gramatiky* od nakladatelství Klett, *Cvičebnici německé gramatiky 1* od nakladatelství Didaktis, *Klipp und Klar (Übungsgrammatik Grundstufe Deutsch)* od nakladatelství Klett a zároveň také rozšiřuje jednotlivé lekce jak slovní zásobou,

¹⁷*Tandem-org.cz.* [online] [cit. 4. 2. 2020]. Dostupné z: <http://www.tandem-org.cz/aktuality/ci-je-to-mesto-vymena-zaku-praha-hamburk>

¹⁸*Agstepanska.cz.* [online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné z: http://www.agstepanska.cz/cs/site/n_predmety/ag_fj_nj.htm

tak gramatickými oblastmi. Test byl sestaven ze společných gramatických kategorií, které studentům již byly prezentovány a byly jimi nacvičovány.

6.2.1 Přivlastňovací zájmena

U této gramatické oblasti byl průsečíkem témat v obou třídách 1. a 4. pád přivlastňovacích zájmen a tak byly také úkoly v testu nastaveny.

6.2.1.1 Úkol číslo 1

V úkolu číslo 1 měli studenti doplnit přivlastňovací zájmeno *seine* do mezery ve větě. Na Akademickém gymnáziu mělo 12 studentů odpověď správně a 2 studenti zvolili variantu *meine*, což může vyplývat z toho, že nestanovili *er* jako podmět ve větě. Na Biskupském gymnáziu měli všichni studenti odpověď správně.

6.2.1.2 Úkol číslo 2

V úkolu číslo 2, kde správná odpověď byla *Ihre* a jednalo se tedy o otestování, zda studenti ovládají vykání v německém jazyce, na Akademickém gymnáziu mělo 13 studentů odpověď správně, 1 student zvolil špatnou odpověď *deine*. Na Biskupském gymnáziu zvolilo 10 studentů odpověď správně, ale 4 studenti odpověď špatně. Z těchto 4 studentů zvolili 3 *deine* a 1 student *eure*. Tak tedy můžeme pozorovat, že způsob prezentace v *Themen aktuell 1* byl v tomto případě efektivnější. Důvody pro četnější chybovost u studentů učících se podle *Direkt neu 1* je nejspíše ten, že *Themen aktuell 1* prezentuje rozdíly mezi tykáním a vykáním mnohem častěji. Osoby jsou zde prezentovány v kontrastu. Již v lekci 1 můžeme vidět, že v pracovním sešitě na straně 10 jsou do kontrastu postaveny osoby *ihr* a *Sie*. Dále je zde u těchto osob napsáno, že *ihr* je použito, pokud tykáme skupině osob, zatímco *Sie* se používá u jedné nebo více osob, kterým vykáme. Na straně 15 se v pracovním sešitě v části „Reálie“ vysvětlují různé druhy pozdravů a zároveň se zde nacházejí tři odstavce věnované rozdílu mezi tykáním a vykáním (*du x Sie*) v německém jazyce. Je zde detailně popsáno, kdy se používá osoba *du* (mezi lidmi, které známe) a *Sie* (u neznámé osoby). Dále se např. v přehledu „Grammatik“ nachází na straně 130, kde jsou prezentována přivlastňovací zájmena, u osob *du* a *ihr* vždy menším písmem připsáno *Sie*. Toto grafické zpracování je určeno pro to, aby si studenti všimli rozdílu mezi těmito přivlastňovacími zájmeny.

Co se týče *Direkt neu 1*, vykání je prezentováno na straně 14 v oddílu „IV. Zdvořilostní forma (vykání)“, ve kterém se nacházejí tři příkladové věty a k nim tři překlady, které všechny obsahují *Sie*. Poté v sekci „Zapamatujte si!“ můžeme najít upozornění, že v jednotném a množném čísle se pro vykání užívá *Sie* s velkým písmenem.

6.2.1.3 Úkol číslo 3

V úkolu číslo 3, kde byla správná odpověď *deinen* odpovědělo 11 studentů z Akademického gymnázia správně a 3 studenti zvolili odpověď *meinen*. Je pravděpodobné, že zvolili odpověď *meinen*, protože vycházeli z podmětu věty *ich*. Na Biskupském gymnáziu zvolilo 13 studentů odpověď správnou, zatímco 1 student zvolil odpověď *meinen* nejspíše ze stejného důvodu jako studenti z AG Štěpánská.

Důvod, proč byli studenti učící se podle *Direkt neu 1* v tomto úkolu úspěšnější nejspíše je, že *Direkt neu 1* obsahuje různé úlohy, které nutí studenty logicky přemýšlet nad danými jevy. Existence cvičení podobného typu jako např. 38/1, ve kterých se nachází otázky typu např. *Jak... informuje o....?*, *Jakým způsobem...?* etc. poukazuje na použití deduktivního přístupu tohoto učebnicového souboru.

6.2.2 Způsobová slovesa v přítomném čase

Společným průsečíkem mezi oběma učebnicovými soubory byla v oblasti modálních sloves slovesa *mögen*, *können*, *müssen* a *dürfen* a tvar *möchten*.

6.2.2.1 Úkol číslo 4

Správná odpověď v úkolu číslo 4 je *Darfst*. 12 studentů z Akademického gymnázia zvolilo správnou odpověď, zatímco 2 studenti zvolili odpověď *Darf*. 13 studentů učících se podle *Direkt neu 1* mělo odpověď správně, 1 zvolil variantu *Dürft*. Je těžké stanovit, proč tyto chyby udělali, neboť v obou učebnicových souborech není stanoveno nic, co by je mohlo při učení modálních sloves zmást. Je tedy pravděpodobné, že studenti zapomněli správný tvar sloves nebo se jej špatně naučili.

6.2.2.2 Úkol číslo 5

V úkolu číslo 5 měli všichni studenti z obou gymnázií odpověď správně, tj. *kann*.

6.2.2.3 Úkol číslo 6

V úkolu číslo 6 mělo na Akademickém gymnáziu 11 studentů odpověď správně (*müsst*), 3 studenti zvolili odpověď *musst*. Na Biskupském gymnáziu zvolilo 12 studentů správnou odpověď a 2 špatnou (*musst*). Je zde tedy patrné, že u studentů, kteří zvolili odpověď špatnou, dochází k záměně tvaru modálního sloves *müssen* 2. osoby množného a 2. osoby jednotného čísla. Studenti mají představu, jak správný tvar má vypadat, pouze jsou si oba tvary podobné. Nikdo z nich nezvolil variantu *muss*.

6.2.3 Slovesa se změnou kmenové samohlásky

Ze sloves se změnou kmenové samohlásky byla vybrána slovesa, která jsou zahrnuta v obou učebnicových souborech do 5. lekce tj. *fahren*, *lesen* a *sprechen*, jejichž časování bylo testováno.

6.2.3.1 Úkol číslo 7

V obou učebnicových souborech jsou tato silná slovesa prezentována podobným způsobem, tj. v tabulkách a s pomocí grafického zvýraznění. 10 studentů na Akademickém gymnáziu mělo odpověď správně tj. *fährt*, 3 studenti zvolili podobnou variantu, která ale je špatně tj. *fahrt* a 1 student zvolil *fahre*. Na Biskupském gymnáziu zvolilo 12 studentů odpověď správně a 2 studenti špatně (*fahrt*). Můžeme tedy pozorovat, že chyby ve většině případů způsobila opět podobnost obou tvarů.

6.2.3.2 Úkol číslo 8

Na Akademickém gymnáziu zvolilo 12 studentů správnou odpověď (*Lest*), zatímco 2 studenti zvolili odpověď špatnou (*Liest*). Na Biskupském gymnáziu zvolilo 11 studentů odpověď správnou, oproti tomu 3 špatnou (*Liest*). Můžeme tedy pozorovat, že podobnost tvarů opět způsobila časté chybování studentů.

6.2.3.3 Úkol číslo 9

V úkolu 9 zvolilo na Akademickém gymnáziu 13 studentů správnou odpověď (*sprichst*), zatímco 1 student zvolil odpověď špatnou (*spricht*), což je opět s nejvyšší pravděpodobností způsobeno podobností obou tvarů. Na Biskupském gymnáziu měli všichni studenti odpověď správnou.

6.2.4 Zápor

V oblasti záporu byl testován zápor tvořený pomocí *nicht*, *kein* a *nein*.

6.2.4.1 Úkol číslo 10

12 studentů na Akademickém gymnáziu zvolilo správnou odpověď (*nicht*), zatímco 2 studenti zvolili špatnou odpověď (*kein*). 13 studentů na Biskupském gymnáziu zvolilo správnou odpověď, zatímco 1 student zvolil odpověď *kein*. Studenty se špatnou odpovědí mohl zmást fakt, že zde je popíráno sloveso, i když za *nicht* následuje předložka s podstatným jménem.

6.2.4.2 Úkol číslo 11

Na Akademickém gymnáziu zvolili všichni studenti správnou odpověď (*keine*), zatímco 13 studentů na Biskupském gymnáziu zvolilo správnou odpověď a 1 student odpověď špatnou (*nicht*).

6.2.4.3 Úkol číslo 12

Úkol číslo 12 měli všichni studenti na obou gymnáziích správně.

6.3 Vyhodnocení výsledků testu

Jak je patrné z výsledků testu a také grafů ukazujících správné odpovědi v daných gramatických oblastech, které se nacházejí v příloze, gymnázium, na kterém se učí podle *Direkt neu 1*, tj. Biskupské gymnázium J. N. Neumanna v Českých Budějovicích, dosáhlo v testu lepších výsledků než gymnázium, kde se používá *Themen aktuell 1*, tj. Akademické gymnázium, škola hlavního města Prahy. Biskupské gymnázium J. N. Neumanna v Českých Budějovicích dosáhlo lepších výsledků v úkolech č. 1, 3, 4, 6, 7, 9, 10, zatímco studenti z Akademického gymnázia, školy hlavního města Prahy měli lepší výsledky v úkolech č. 2, 8 a 11. Stejný počet správných odpovědí můžeme u obou gymnázií pozorovat v úkolech č. 5 a 12.

Závěr

Z ověřování vyplynulo, že podoba, resp. koncepce obou výukových materiálů, a tím i přístupů k prezentaci a nácviku gramatického učiva, je více méně ovlivněna dobou vzniku obou analyzovaných učebnicových souborů. Oba výukové materiály byly v průběhu času upraveny do aktualizovaných současných vydání, ale základní metodické pojetí zůstalo v podstatě nezměněné, včetně přístupů k výuce gramatiky. *Themen aktuell Kursbuch* byl vydán roku 2003 (Aufderstrasse, 2003, s. 2) a *Themen aktuell* pracovní sešit roku 2004 (Bock, 2004, s. 2). Nové a aktualizované vydání *Direkt neu 1* bylo publikováno roku 2011. (Motta, 2011, s. 2)

Na základě parciální analýzy a zadaného testu byly potvrzeny hypotézy představené v úvodu této diplomové práce, což také demonstrují grafy uvedené v příloze. Hypotézy vycházely z koncepce a doby publikování obou výukových materiálů. První hypotéza se zabývala tím, do jaké míry může využití metod prezentace gramatického učiva ovlivnit kvalitu a trvalost zapamatování si osvojovaného učiva. V diplomové práci bylo zjištěno, že při využití induktivního způsobu prezentace gramatického učiva, bylo učivo pevněji ukotveno v porovnání se způsobem deduktivním. Tuto hypotézu potvrzují také grafy nacházející se v příloze této diplomové práce, které znázorňují přehled správných odpovědí studentů ve vytvořeném testu, tj. studenti na Biskupském gymnáziu J. N. Neumanna v Českých Budějovicích, kteří se učí podle *Direkt neu 1* (tzn. spíše induktivním způsobem) dosáhli v testu lepších výsledků, než studenti na Akademickém gymnáziu, škole hlavního města Prahy, kteří používají *Themen aktuell 1* (tzn. spíše metodu deduktivní). Ze stanovených výsledků vyplývá, že využití induktivní metody pro prezentaci a nácvik gramatického učiva pozitivně ovlivnilo kvalitu a trvalost jeho zapamatování.

Druhá hypotéza se zabývala kvantitou a kvalitou cvičení na daný gramatický jev, které se v učebnicových souborech nacházejí, tzn., zda počet cvičení a typologie cvičení může určit hloubku osvojení daných gramatických oblastí. Pomocí parciální analýzy byla stanovena typologie cvičení, které se v obou učebnicových souborech nacházejí a pomocí testu poté stanovena efektivita jejich nácviku. Bylo potvrzeno, že širší a pestřejší škála cvičení ovlivňuje upevnění učiva a vede k automatizaci daného jevu a že záleží na kvalitě a kvantitě cvičení na dané gramatické jevy, které ovlivňují hloubku osvojení dané problematiky. Po analýze můžeme stanovit, že *Direkt neu 1* obsahuje pestřejší škálu cvičení a pro většinu vybraných gramatických jevů více cvičení než *Themen aktuell 1*. Přehled typologie těchto cvičení se nachází v příloze v grafech, kde jsou cvičení rozdělena do kategorií jazykových, řečových a předřečových. Tyto grafy představují v procentuálním zastoupení, jaký druh cvičení a jaký

počet se v daných učebnicových souborech na dané jevy nachází. Pomocí analýzy a testu se prokázalo, že *Direkt neu 1* byl pro prezentaci a nácvik daných gramatických jevů efektivnější než *Themen aktuell 1*.

Výukový materiál samozřejmě není jediný faktor, který ovlivňuje efektivitu učení žáků a to, co si žáci zapamatují a dokáží aplikovat. Je to právě učitel, který zvolenou metodou stanovuje způsob použití výukového materiálu a také volí různé materiály, které zajišťují procvičování dané problematiky do větší hloubky. Obě paní učitelky, které vyučují německý jazyk na vybraných gymnáziích, kde byla provedena praktická část této diplomové práce, využívají širokou škálu doplňkových materiálů, kterými obohacují výuku německého jazyka. Výukový materiál tedy není jediný zdroj poznatků pro studenty, ale je pokládán za hlavní zdroj jejich znalostí. Je tedy důležité, aby byl kvalitní, protože se také často skládá z různých dílů, které provázejí žáky dalšími jazykovými úrovněmi, a tak jsou pro ně společníky a průvodci studiem často i po mnoho let. Role výukového materiálu je tedy ve výuce zásadní a pro studium nepostradatelná.

Resümee

Die Diplomarbeit beschäftigt sich mit der partiellen Analyse von zwei Lehrwerken, die häufig für den Unterricht der deutschen Sprache auf dem Niveau A1-A2 verwendet werden. Es handelt sich um *Themen aktuell 1* und *Direkt neu 1*. Die partielle Analyse befasst sich mit der Präsentation und der Einübung von den ausgewählten grammatischen Merkmalen.

Der theoretische Teil der Diplomarbeit beinhaltet die Aspekte, die die Entstehung der Lehrwerke beeinflussen d. h. die Lehrmethoden und die gegenwärtigen Trends in der Pädagogik. Er behandelt auch die Rolle von den Lehrwerken im Unterricht und die Methoden von der pädagogischen Forschung, weil die partielle Analyse und der Test für die Feststellung der Effektivität und Qualität der Präsentation und Einübung ausgewählt wurden.

Der praxisorientierte Teil beschäftigt sich mit der partiellen Analyse und mit der Übungstypologie. Dieser Teil präsentiert auch die Ergebnisse des Testes, an dem die Schüler aus zwei Gymnasien d. h. Akademické gymnázium, škola hlavního města Prahy und Biskupské gymnázium J. N. Neumanna v Českých Budějovicích teilgenommen haben.

Ziel der Diplomarbeit ist festzustellen, wie die Präsentation und die Einübung von den grammatischen Merkmalen und auch die Qualität und Quantität von den Übungen ihre Anwendung beeinflussen. Die Präsentation und die Einübung werden auch von den Methoden, die in den ausgewählten Lehrwerken bevorzugt werden d. h. von der deduktiven Methode (*Themen aktuell 1*) und von der induktiven Methode (*Direkt neu 1*), geprägt. Die Effektivität von der Präsentation und der Einübung und auch die Qualität und die Quantität von den Übungen wurden mithilfe der Analyse und des Testes bestimmt. Die Ergebnisse des Testes waren besser in der Klasse von den Schülern, die *Direkt neu 1* verwendet (Biskupské gymnázium J. N. Neumanna v Českých Budějovicích). Deswegen lässt sich feststellen, dass die induktive Methode erfolgreicher als die deduktive Methode war.

Seznam literatury

Primární literatura

AUFDERSTRASSE, Hartmut. *Themen aktuell 1: Kursbuch*. 2003. Ismaning, Deutschland: Hueber Verlag. ISBN 978-3-19-001690-7.

BOCK, Heiko. *Themen aktuell 1: Pracovní sešit*. 2004. Ismaning, Deutschland: Hueber Verlag. ISBN 978-3-19-161690-8.

MOTTA, Giorgio. *Direkt neu: němčina pro střední školy*. Praha: Klett, 2013. ISBN 978-80-7397-036-9.

Sekundární literatura

Aktuální problémy metodiky cizích jazyků. *Aktuální problémy metodiky cizích jazyků*. [1] / Stanislav Jelínek ... [et al.] ; Universita Karlova v Praze, Ústav pro učitelství a pedagogiku [online]. 1969 [cit. 2020-02-02].

BAUSCH, Karl-Richard. *Handbuch Fremdsprachenunterricht*. 1991. Tübingen: A. Francke Verlag GmbH Tübingen. ISBN 3-7720-1788-6.

CIHELKOVÁ, Jana. *Nadané dítě ve škole: náměty do výuky pro celou třídu / Jana Cihelková*. 2017. ISBN 9788026212485.

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnotících metod / Robert Čapek*. 2015. ISBN 9788024734507.

DÖMISCHOVÁ, Ivona. *Projektová výuka: moderní strategie vzdělávání v České republice a německy mluvících zemích / Ivona Dömischová*. 2011. ISBN 9788024429151.

DVOŘÁKOVÁ, Markéta. *Projektové vyučování v české škole: vývoj, inspirace, současné problémy / Markéta Dvořáková*. 2009. ISBN 9788024616209.

GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu / Peter Gavora ; [překlad Vladimír Jůva, Vendula Hlavatá]*. 2010. ISBN 9788073151850.

GINNIS, Paul. *Efektivní výukové nástroje pro učitele: strategie pro zvýšení úspěšnosti každého žáka = The teacher's toolkit*. 2019. ISBN 9788076175822.

HARMER, Jeremy. *The practice of English language teaching*. 4th edition. Harlow: Longman, 2007. ISBN 9781405853118.

- HENDRICH, Josef. Didaktika cizích jazyků. *Didaktika cizích jazyků / Josef Hendrich a kol* [online]. 1988.
- HNILIČKOVÁ, Jitka. Didaktické testy a jejich statistické zpracování. *Didaktické testy a jejich statistické zpracování / Jitka Hniličková, Marcel Josífk, Alexandr Tuček* [online]. 1972 [cit. 2020-02-20].
- HOUŠKA, Tomáš. *Škola hrou: [knížka pro učitele a rodiče všech školáků] / Tomáš Houška*. 1991. ISBN 8090070477.
- CHRÁSKA, Miroslav. *Didaktické testy: příručka pro učitele a studenty učitelství / Miroslav Chráska*. 1999. ISBN 8085931680.
- LARSEN-FREEMAN, Diane. *Techniques and principles in language teaching / Diane Larsen-Freeman and Marti Anderson*. 2011. ISBN 9780194423601.
- Mannheimer Gutachten zu ausgewählten Lehrwerken Deutsch als Fremdsprache*, Band 1 (1977), Band 2 (1979), Heidelberg.
- MAŇÁK, Josef. *Výukové metody / Josef Maňák, Vlastimil Švec*. 2003. ISBN 8073150395.
- MICHALIČKA, Miroslav. *Metody pedagogické diagnostiky. Metody pedagogické diagnostiky / M. Michalička za spolupráce Z. Nováka* [online]. 1968 [cit. 2020-02-20].
- MŠMT – *Formulář pro posouzení učebnic podle stanovených kritérií*.
- MUŽIČ, Vladimír. *Testy vědomostí. Testy vědomostí / Vladimír Mužič* [online]. 1971 [cit. 2020-02-20].
- NEUNER, Gerhard. *Übungstypologie zum kommunikativen Deutschunterricht / von G. Neuner, M. Krüger, U. Grever*. 1996. ISBN 3468494300.
- Pedagogika pro učitele / A. Vališová, H. Kasíková (eds.)*. 2011. ISBN 9788024733579.
- Pedagogický výzkum a transformace české školy: sborník referátů a abstrakt z 1. konference České asociace pedagogického výzkumu / redakce J. Mareš, J. Průcha, E. Walterová*. 1993. ISBN 8090167004.

PORTMANN-TSELIKAS, Paul R. *Sprachförderung im Unterricht: Handbuch für den Sach- und Sprachunterricht in mehrsprachigen Klassen / Paul R. Portmann-Tselikas*. 1998. ISBN 3280027381.

PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika / Jan Průcha*. 2013. ISBN 9788026204565.

PRŮCHA, Jan. *Pedagogický slovník / Jan Průcha, Eliška Walterová, Jiří Mareš*. 1995. ISBN 8071780294.

PRŮCHA, Jan. *Pedagogický výzkum: uvedení do teorie a praxe / Jan Průcha*. 1995. ISBN 8071841323.

RICHARDS, Jack C. a Theodore S. RODGERS. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press, 2001. ISBN 0 521 80365 9.

SCRIVENER, Jim. *Learning Teaching: The Essential Guide to English Language Teaching*. Macmillan Education, 2011. ISBN 978-0-230-72982-7.

SCHINDLER, Radek. *Rukověť autora testových úloh / Radek Schindler a kol*. 2006. ISBN 8023971115.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Obecná didaktika 2., rozšířené a aktualizované vydání Jarmila Skalková*. 2007. ISBN 9788024718217.

SKALKOVÁ, Jarmila. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu. Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu / Jarmila Skalková a kolektiv [online]*. 1983.

ZORMANOVÁ, Lucie. *Výukové metody v pedagogice S praktickými ukázkami Lucie Zormanová*. 2012. ISBN 9788024741000.

Zur Analyse, Begutachtung und Entwicklung von Lehrwerken: für den fremdsprachlichen Deutschunterricht / herausgegeben von Bernd Kast und Gerhard Neuner. 1998. ISBN 3468494459.

Z přednášky PaedDr. Dagmar Švermové.

Internetové zdroje

Agstepanska. cz. [online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné

z: http://www.agstepanska.cz/cs/site/n_predmety/ag_fj_nj/nj_letak.pdf

Agstepanska. cz.[online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné z:
http://www.agstepanska.cz/cs/site/n_predmety/ag_fj_nj.htm

Bigy-cb.[online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné z: <http://www.bigy-cb.cz/bigy/o-skole/zakladni-informace/>

Bigy-cb.[online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné z: <http://www.bigy-cb.cz/bigy/studium/studijni-obory/>

Bigy-cb.[online] [cit. 23. 1. 2020]. Dostupné z:<http://www.bigy-cb.cz/bigy/studium/spoluprace-se-zahranicnimi-skolami/>

Heureka. cz.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: <https://ucebnice.heureka.cz/direkt-neu-1-ucebnice-s-pracovnim-sesitem-a-2cd-plus-vytah-z-cvicebnice-nemecke-gramatiky/specifikace/#section>

Hueber. de.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.hueber.de/seite/pg_onas_cz

Hueber. de.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: <https://www.hueber.de/themen-aktuell>

Hueber. de.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z:
https://www.hueber.de/seite/lehren_aktuell1_the?tabid16276=1

Hueber. de.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z:
https://www.hueber.de/seite/pg_phonetik_aktuell_the

Hueber. de. [online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z: https://www.hueber.de/seite/lektion_the

Hueber. de.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z:
https://www.hueber.de/seite/arbeitsbuch2_the

Klett. cz. [online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z:
http://klett.cz/index.php?page=26&menu=o_nas

Klett. cz.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z:

<http://klett.cz/index.php?language=german&csop=196&termek=1>

Klett. cz.[online] [cit. 1. 2. 2020]. Dostupné z:

https://www.klett.cz/online_cviceni.php#lang=deutch&book=direct_neu&cap=3&test=2

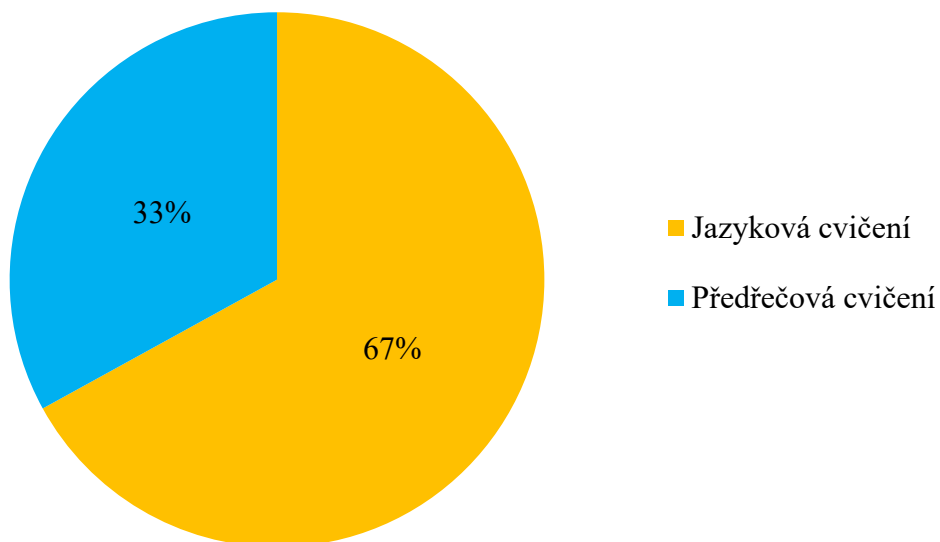
Tandem-org.cz. [online] [cit. 4. 2. 2020]. Dostupné z:<http://www.tandem-org.cz/aktuality/ci-je-to-mesto-vymena-zaku-praha-hamburk>

Wikipedia. org.[online] [cit. 19. 1. 2020]. Dostupné z:

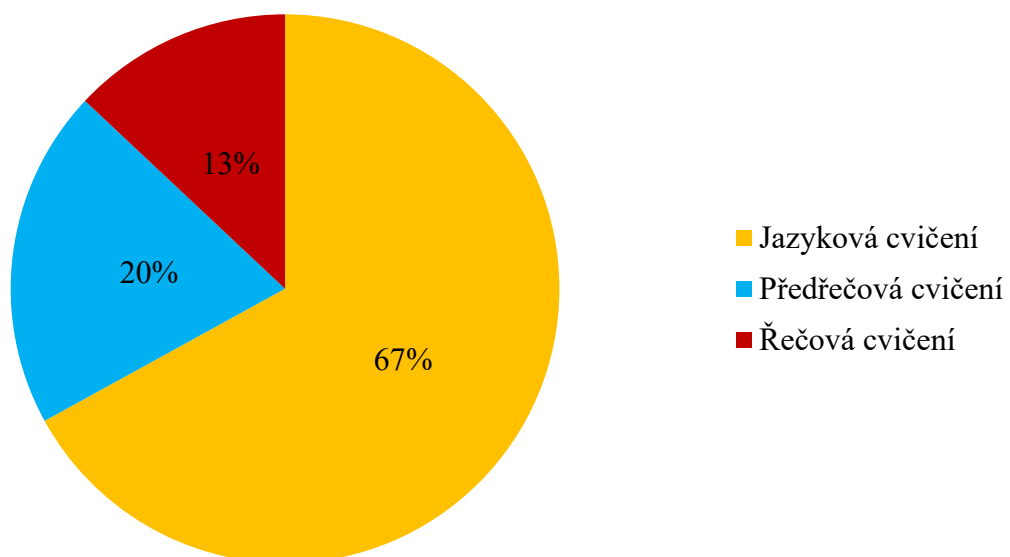
https://cs.wikipedia.org/wiki/Akademick%C3%A9_gymn%C3%A1zium_%C5%A0t%C4%9Bp%C3%A1nsk%C3%A1#V%C3%BDuka

Seznam příloh

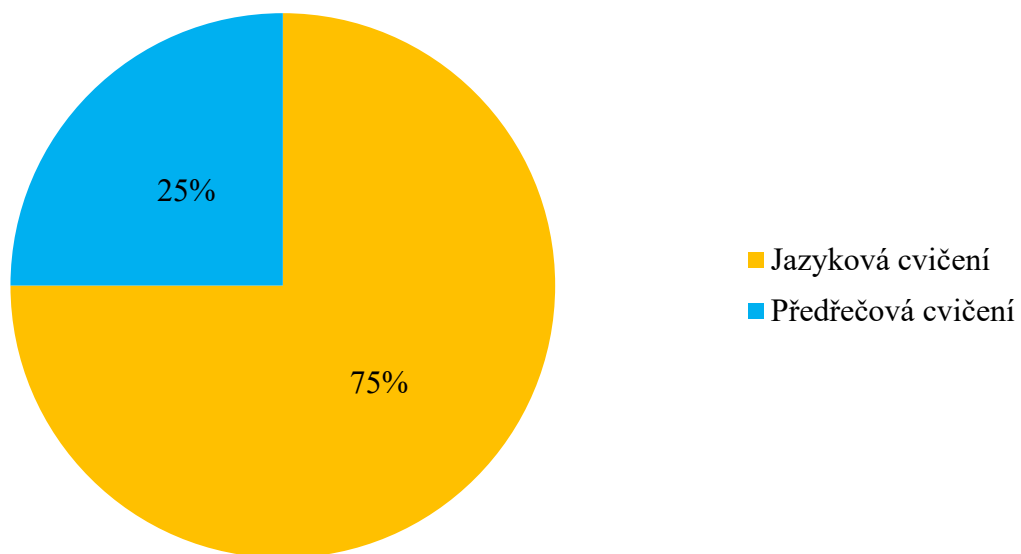
Cvičení na přivlastňovací zájmena v *Themen aktuell 1*



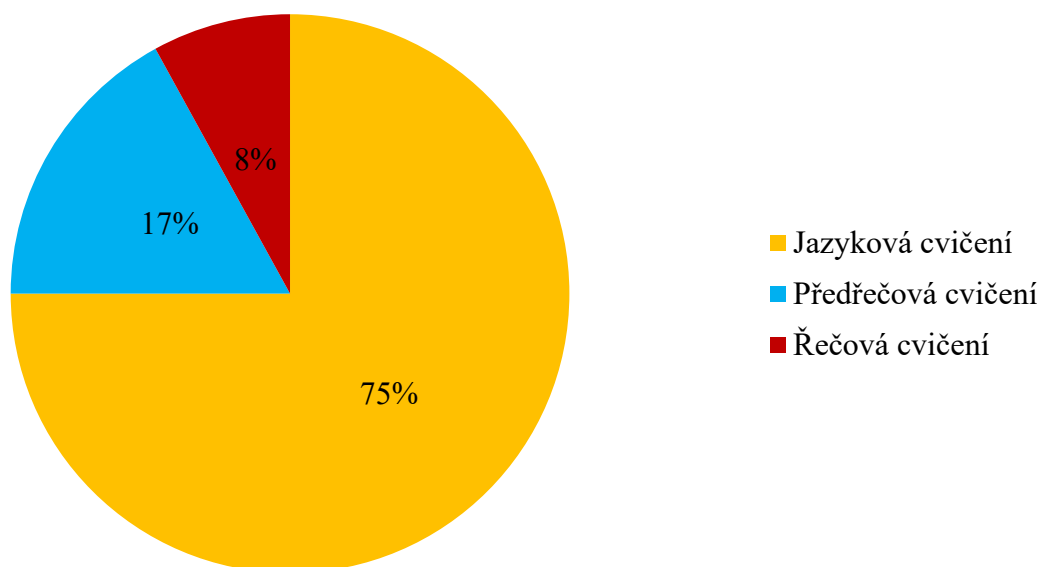
Cvičení na přivlastňovací zájmena v *Direkt neu 1*



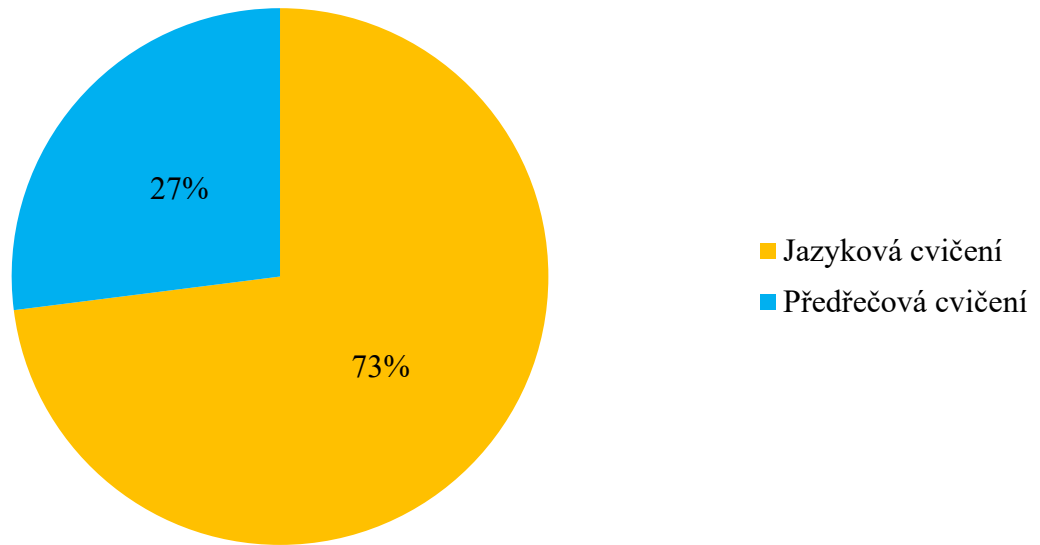
Cvičení na modální slovesa v *Themen aktuell 1*



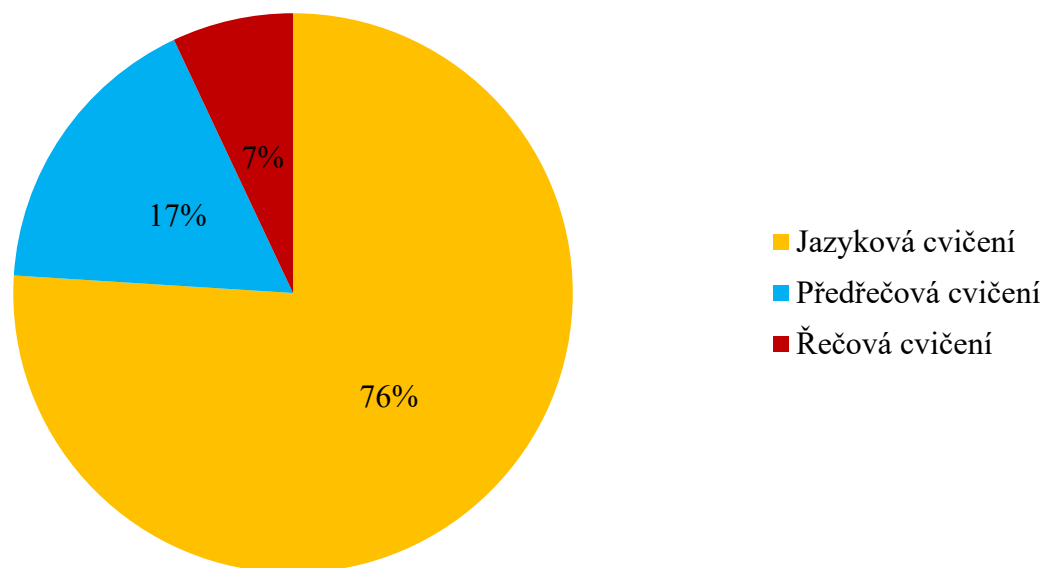
Cvičení na modální slovesa v *Direkt neu 1*



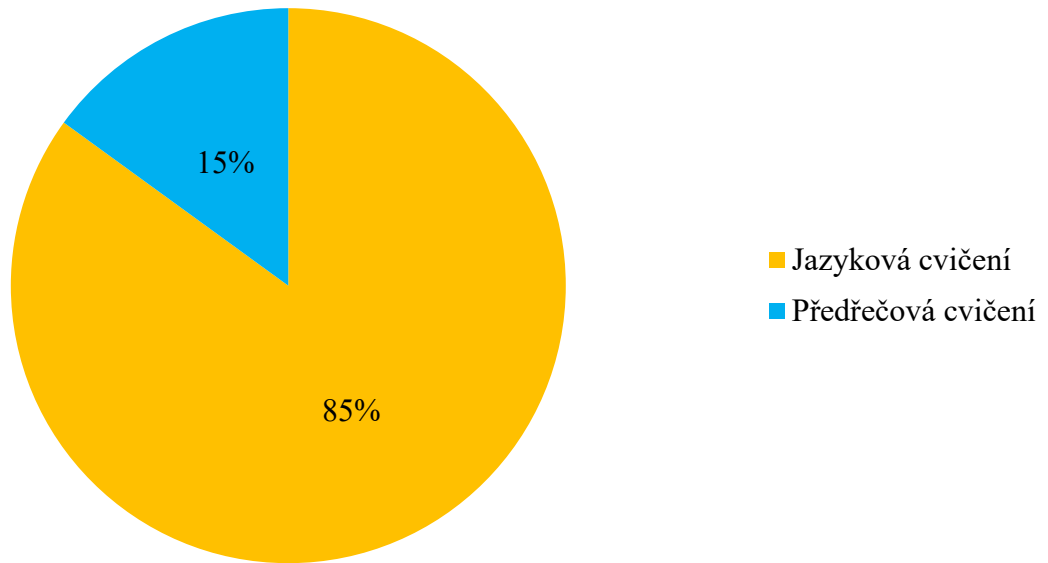
Cvičení na slovesa se změnou kmenové samohlásky v *Themen aktuell 1*



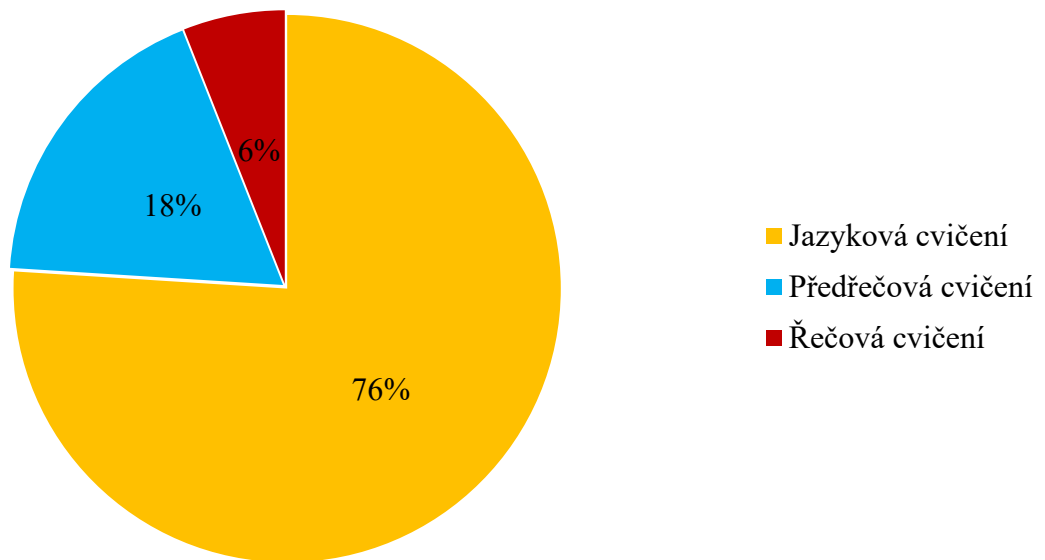
Cvičení na slovesa se změnou kmenové souhlásky v *Direkt neu 1*

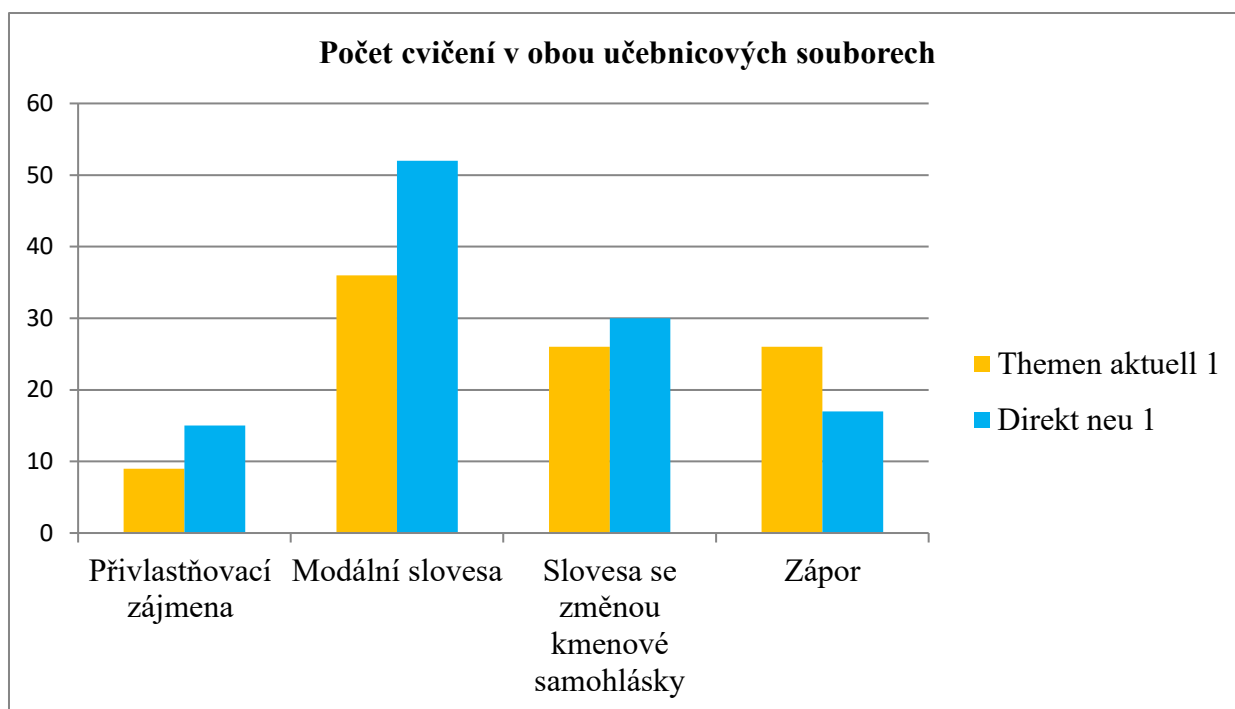


Cvičení na zápor v *Themen aktuell 1*



Cvičení na zápor v *Direkt neu 1*





Kód žáka:

Doplňte v následujících třech větách přivlastňovací zájmena k příslušné osobě / Ergänzen Sie in den folgenden drei Sätzen die Possessivpronomen zur entsprechenden Person:

1. Stefan und _____ (**er**) Schwester Anna sind sehr freundlich.
a) meine b) unsere c) seine
2. Ist das _____ (**Sie**) Katze, Frau Müller?
a) Ihre b) Eure c) Deine
3. Ich sehe _____ (**du**) Onkel nicht.
a) meinen b) deinen c) unseren

Doplňte způsobové sloveso v přítomném čase / Ergänzen Sie das Modalverb im Präsens:

4. _____ (**Dürfen**) du bei deiner Freundin übernachten?
a) Darf b) Darfst c) Dürft
5. Peter _____ (**können**) sehr gut Ski fahren, aber seine Mutter nicht.
a) kannst b) könnt c) kann
6. Ihr _____ (**müssen**) übermorgen nach Köln fahren.
a) müsst b) musst c) muss

Doplňte sloveso v příslušné osobě / Ergänzen Sie das Verb in der entsprechenden Person:

7. Jana _____ (**fahren**) nach Berlin am Mittwoch.
a) fährt b) fährt c) fahre
8. _____ (**Lesen**) ihr das ganze Buch?
a) Liest b) Lest c) Lese
9. Du _____ (**sprechen**) sehr gut Deutsch.

- a) sprichst b) spricht c) spricht

Doplňte zápor / Ergänzen Sie die Negation:

10. Peter darf _____ ins Kino gehen.

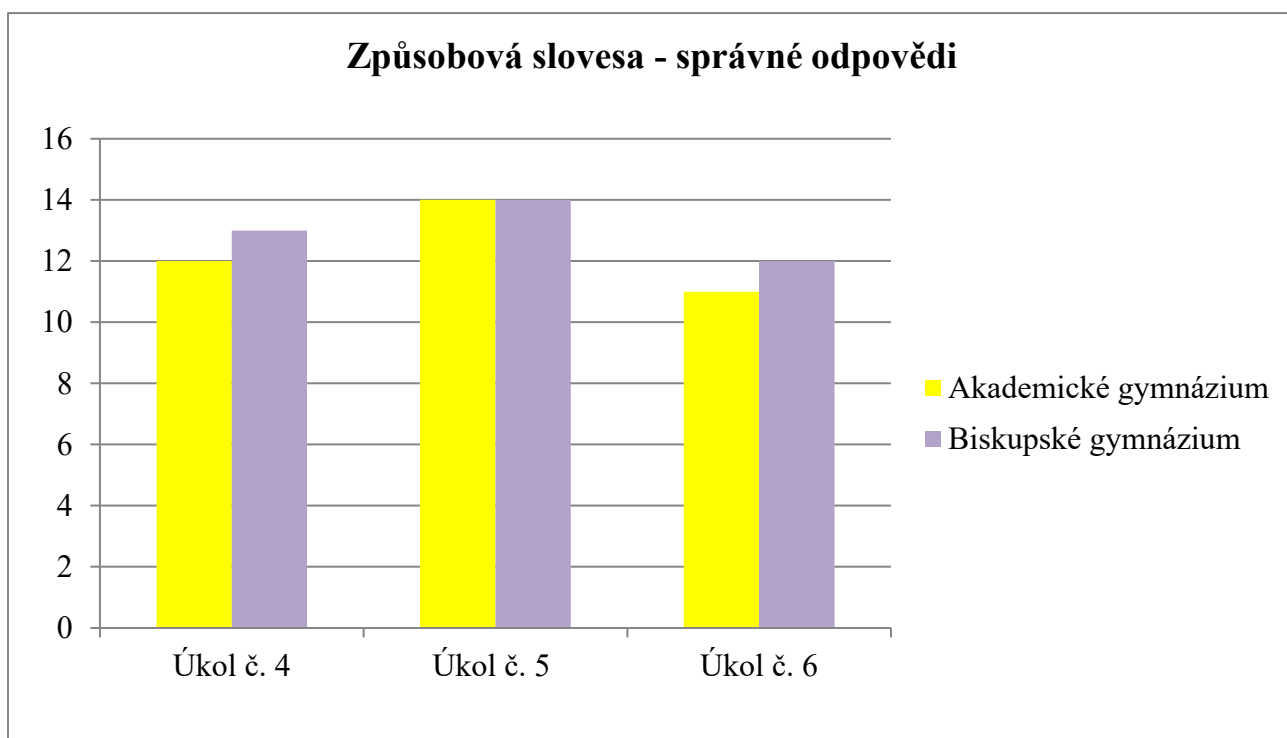
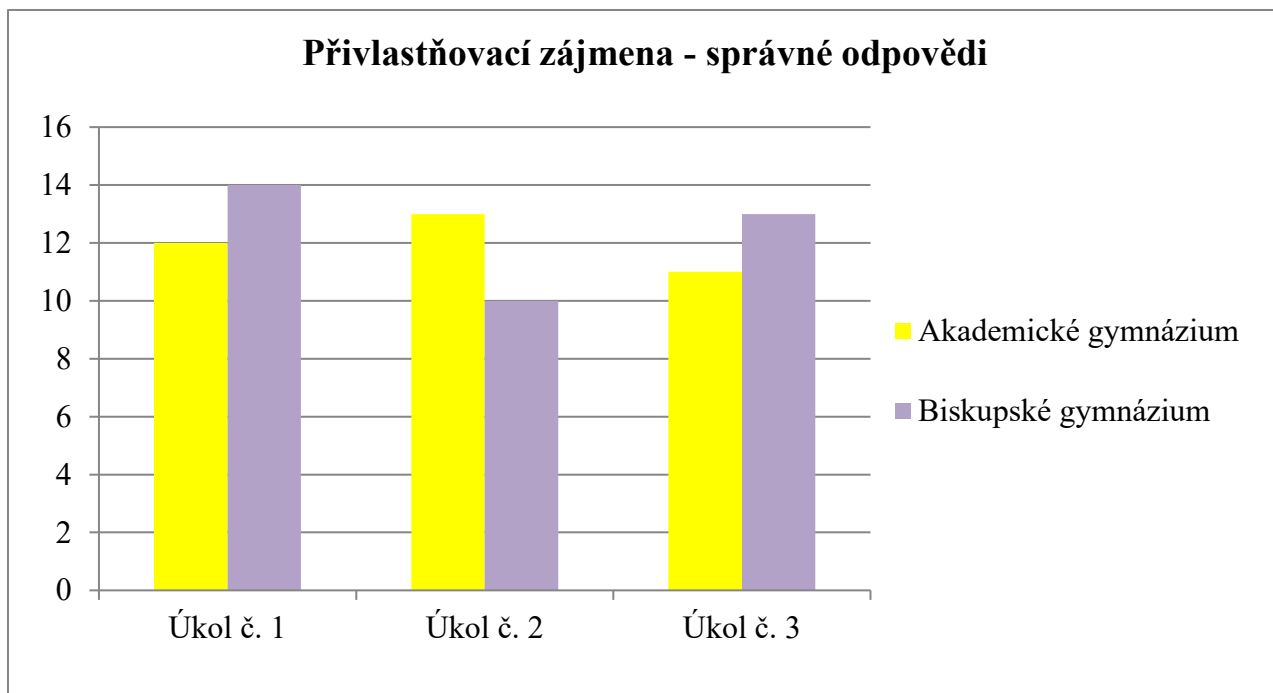
- a) nein b) kein c) nicht

11. Das ist _____ Frau, das ist doch ein Mann.

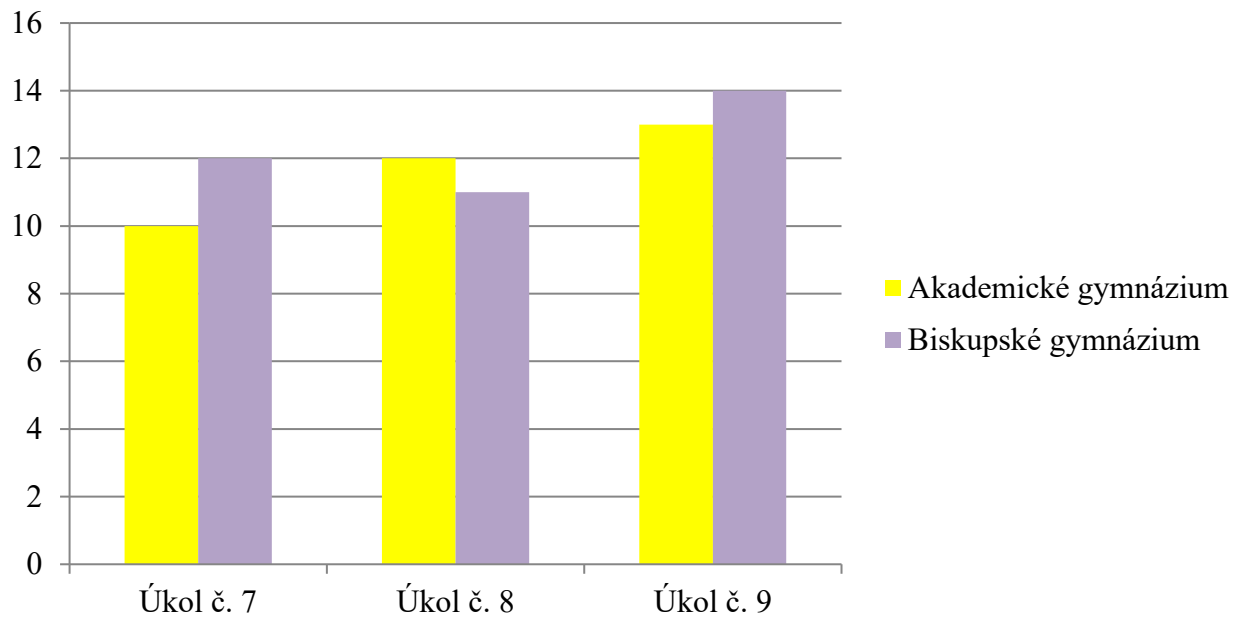
- a) kein b) nicht c) keine

12. _____, das ist nicht möglich.

- a) Nicht b) Kein c) Nein



Slovesa se změnou kmenové samohlásky - správné odpovědi



Zápor - správné odpovědi

